

אוצר פניני החסידות

אוצר כלום
לפרשת השבוע

ויצא

מתורתו של אור שבעת הימים הבעל שם טוב הקדוש זיע"א

וַיֵּצֵא יַעֲקֹב מִבְּאֵר שֶׁבַע וַיֵּלֶךְ חֲרָנָה, וְאִתּוֹ בְּמִדְרָשׁ
דְּאָמַר מַה אָנָּא מוֹבִיד סְבָרִי מִן בְּרִי חַס וְשְׁלוֹם לִית אָנָּא
מוֹבִיד סְבָרִי מִן בְּרִי אֱלָא 'עֲזָרִי מֵעַם ה' עוֹשֶׂה שְׂמִים וְאָרְצִ',
עַיִן שָׁם. שְׂמֵעָתִי מִמּוֹרֵי, כְּשֶׁרוֹצִין לְפָרַע הָעֲנָשׁ לְמִי שֶׁהוּא
רְאוּי לְעֲנֹשׁ אֲזִי נוֹטְלִין מִמֶּנּוּ מִדְּרַגַּת הַבְּטָחוֹן, עַל פֶּן רְאוּי
לְהִתְפַּלֵּל לְפָנָיו יִתְבָּרַךְ שִׁיתְחַזֵּק בְּבְטָחוֹן בּוֹ וְכוּ' וּדְפַח"ח

(תולדות יעקב יוסף משפטים)

אוצר פניני החסידות:

- א **בית אברהם** | הגלות מכניעה ופותחת את הלב ברוחניות וממילא נפתח גם צנור הפרנסה
- ב **מחשף הלבן** | אין חשש ביציאת יעקב לחו"ל כי שבע הנויות חתומות בשמו
- ב **תורה אור** | בחינת יעקב - השתלשלות הקדשה עד למדרגות התחתונות המכונות 'תרו'
- ג **ישמח ישראל** | התורה מאירה לאדם את הדרך בכל עת שתועה בדרך
- ד **דברי יואל** | דברי המדרש אודות התבטותו של יעקב על פני שבא בידים ריקניות
- ד **שפע חיים** | נשואיו לשם שמים ממתיקים הדינים
- ה **לקוטי הגלות** | יעקב תוך תפילת ערבית, הינו שגם במעשי הגלות והחשוף אין להתנאש מלהשתוקק ולהתפלל
- ו **שפת אמת** | למדו על הנה של השתוקקות בעבודת הבורא
- ו **אור החיים** | הפישה רומזת על פליחות האדם בעולם הזה ועמידתו במלחמת היצר, וסגולתו לעלות במדרגות הקדשה
- ו **ייטב לב** | הקב"ה הראה ליעקב שכל מצב שהוא יחזק ויחזקו בשמחה
- ז **חתם סופר** | 'הנה מלאכי אלהים עלים וירדים בו' - מלאכי שמים מתעלים וירדים כפי מעשי האדם בארץ
- ז **דגל מתינה אפרים** | האדם בגלות דומה לישן וחולם חלום עד שמקיץ משנתו היושבתו ומחשבותיו מתבהרים
- ח **פתוחי חותם** | הצדיק מצטער על גלות השכינה
- ח **דרך המלך** | אכן יש ה' במקום הזה ואנכי לא ידעתי - ידעת ה' הוא דבר שיש לעמל עליו כל החיים
- ט **מאור ושמש** | באור דברי המדרש 'יזון יעקב משנתו' - ממשנתו
- י **פתוחי חותם** | מיום שתרב בית המקדש נסתמו מעינות החכמה
- י **שפתי צדיק** | יעקב אבינו סמך על רוח הקדש שבקרב אודות כשרות המלאכים בבית לבן / מעשה מהחזון מלבן יזע"א
- יא **נעם אגלימלך** | בגלות יותר קל לזכות לרוח הקדש מאשר בימי הנביאים
- יא **פתוחי חותם** | 'עקדים נקדים וטלואים' רמז לשלושה סוגי הלכות
- יב **חשבה לטובה** | השתמטות האבות הקדושים מפתונו היצר
- יב **קדשת לוי** | כפי הסופין וההתלהבות לעשיית המצוה קף שורה קדשת המצוה
- יג **בת עין** | בכתוב 'לבן הלב' וגו' נרמז דרך עבודת ה'
- יד **אור החיים** | מדוע לא נעשה ליעקב נס קפיצת הדרך
- יד **תפארת שלמה** | האברך לא יתפתה מחוותו לעסק בעניני עוה"ז
- טו **דברי יחזקאל** | אזרחת הבורא לבן שלא ירע ליעקב הוכחה שהיה בידו להזיקו
- טז **לקוט מנחם** | הלמוד מיעקב אבינו שאף שקעס על לבן דבר עמו בלשון רכה
- טז **מהר"ש מבעלזא** | 'ביום אכלני חרב' - התלהבות וחמימות לעבודת ה', 'קרח בלילה' - צנון הגוף וקריירות לעברות
- טז **לקוטי שיחות** | 'ועקב הלך לדרך' - תפקידו של כל יהודי הוא להעלות את המדרגות התחתונות לקדשה

אוצרות גאוני הדורות:

- יז **תפארת חונתן** | ברח יעקב מפני עשו אחיו בערב פסח, ובו בלילה הבטחה לו שמירת הדרך סימן לבנים שהיה ליל שמורים
- יח **פתוחי חותם** | סדר הנהגת האדם בלילה
- יט **יד דוד** | בכל אדם שורה רוח אלקים, ולפיכך מתר להתפלל אפלו בחוצה לארץ
- יט **אור יחזקאל** | קשהאדם אינו שואל ודורש השגות רוחניות אין מסייעין לו מן השמים
- כ **כתב סופר** | ההולך ממדרגה למדרגה בעבודתו יתברך מתעלה יותר ממלאכי השרת
- כ **פני מבין** | במחלקת הפוסקים האם ראוי יותר לעסק בתורה ולהתפרנס משל אחרים, או להנות מיגיע פפיו ולקבוע עתותיו לתורה
- כא **דברי מהר"א** | הדרך הישנה להקניע את יצרו הרע בעת תענוגי עולם הזה
- כב **כלי יקר** | שמירת הנפש מן החטא תלויה בבחירתו של האדם / שמירה מן החטא על ידי פרישות מן המתרחות
- כג **ארחות ישר** | הסתפקות במעט מביאה לידי שלמות
- כג **מרפא לשון** | הנשמר מלשון הרע נמצא ה' עמו
- כד **מקרי דרדקי** | לפי שאין כל אדם זוכה לשתי שלחנות על פן עקר תפלתו תהיה על בנים מהגנים
- כד **חמדת ישראל** | ראשו ולבו של יעקב אבינו נשאו את רגליו
- כד **מושב זקנים** | רמזו הבאר על התורה
- כה **חוט של חסד** | התורה הפקרו לכל ישראל קשדה
- כה **ספר החיים** | רמז שמות השבטים על תהלוכות ונהגות האדם
- כו **מהר"ם שיק השלם** | הודאה תמידית על החסדים והנחסים
- כו **יפח לקץ** | הנשים נכזות גדול בגינה לתלמוד תורה יכולים לגבר על יצרים הרע
- כז **גינן אריאל** | נמנע יעקב להתפלל על רחל שתפסד בגנים לפי שאין מזל בגינה משתנה במתנת חנם
- כח **בית יצחק** | חרה אף יעקב ברחל על אמרה 'הבה לי בנים', יען עקר תולדותיהם של צדיקים הם מצות ומעשים טובים
- כח **אמרי שפר** | כשנבדד יעקב מלבן זכה למראה ה' בהקיץ ולא בחלום
- כט **דבש וחלב** | מנועה לאה להתרצות ראשונה לשוה לארץ ישראל מפני שידעה שמיתת רחל תלויה בדרך
- ל **מעשי הצדיקים**
- לו **יומא דהילולא**
- לו **כל מצותיך אמונה** | השבת נועם הנשמות
- לז **דבר הלכה**
- לח **ספרי ויהלום** | הארה חסידית מן הפרשה
- לט

פְּרִשְׁת וַיֵּצֵא

אִמְרֵי אֵמֶת

רבי אברהם מרדכי מגור זיע"א

היסורים וההסתר בגלות הם בהשגחה פרטית ללבן ולנקות את נפש האדם / יש לדעת מקד ולא לתלות זאת במקרה

אֵימָה בשפת אמת בשם המסורה שבסדר ויצא לא נמצא שום פְּרִשָּׁה פְּתוּחָה וסתומה ואין עוד סדר כְּזֶה בתורה, והטעם לפי שיעקב לא הסיח דעתו מציאתו לחוץ לארץ עד שחזר וכו'. אֵימָה בְּמִדְרַשׁ (בר ע"ו), 'וַיֹּאמֶר לָהֶם יַעֲקֹב אֲחֵי וְכוּ', פֶּתַר קְרִיאָה בְּגִלוֹת וְכוּ', 'מִתְרַן אֲנַחְנוּ' מִחְרוֹנוּ שֶׁל הַקַּב"ה אֲנוּ בּוֹרְחִים, 'וַיֹּאמֶר לָהֶם הַיְדַעְתֶּם אֵת לָבֵן בֶּן נְחוֹר' הַיְדַעְתֶּם אֵת מִי שֶׁהוּא עֵתִיד לִלְבֹּן עֲוֹנֵיכֶם כְּשֶׁלֶג. בְּגִלוֹת יֵשׁ הַסֵּתֵר וְצָרִיכִים לְדַעַת שֶׁכֵּל הַיְסוּרִים וְהַהֲסָרוֹת הֵם בְּרוּרִים לְבָרוּר וּלְלֵבָן וְלִנְקוּת הַנֶּפֶשׁ, צָרִיכִים לְדַעַת שֶׁכֵּל הַיְסוּרִים הֵם בְּהַשְׁגָּחָה פְּרִטִית לְמַרְקֵה הַעֲוֹנוֹת וְלֹא לְתִלוֹת אוֹתָם בְּמַקְרָה וְכוּ', וְעַל זֶה נֶאֱמַר 'הַיְדַעְתֶּם', שֶׁדַּעוּ זֶה, וְזֶהוּ 'וַיֹּאמְרוּ יְדַעְנוּ' (תריצ"ב):

בֵּית יַעֲקֹב

רבי יעקב מאיזביצה זיע"א

בכל עת ומצב, אם רק יפנה האדם עצמו מעניני העולם הזה ויחפץ להכיר את כוח הבורא השם יתברך ימציא עצמו ויתגלה אליו

'וְהִגֵּה ה' נָצַב עָלָיו וְגו' (כח יג). הִגֵּה כֵּאֵן הִרְאָה הַשֵּׁי"ת לְאֲבִינוּ יַעֲקֹב סֵדֵר מְסֻדָּר שֶׁלֹּא נִתְרַאָּה עוֹד לְשׁוּם בְּרִיָּה בְּעוֹלָם סֵדֵר כְּזֶה, וְהוּא שֶׁהִרְאָהוּ הַשֵּׁי"ת שֶׁבְּכֹל עֵת שִׁבּוֹא אִישׁ מִיִּשְׂרָאֵל וַיִּפְנֶה אֶת עַצְמוֹ לַהַשֵּׁי"ת, אָזִי וְהִנֵּה כְּבוֹד אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל עוֹמֵד אֲצֵלוֹ וּמִצִּיא עַצְמוֹ אֵלָיו, וְאֵף שֶׁהוּא קָל מִסְתַּתֵּר, מְכַל מְקוֹם מִי שֶׁפּוֹנֶה עַצְמוֹ מִעֲנִינֵי עוֹלָם הַזֶּה וְרוֹצֵה לְהַפְּיֹר בְּעֵינָא פְּקִיחָא שְׁנִמְצָא הַשֵּׁי"ת וְהוּא בְּרָא אֶת הָעוֹלָם וְכֻלָּם הֵמָּה תַּחַת מְמִשְׁלָתוֹ, וְאֵזִי הַשֵּׁי"ת עוֹזֵר לוֹ וּמְסִיעֵהוּ שִׁבְיָא עַל הַהַפְּרָה הַזֹּאת. וְזֶהוּ וְהִגֵּה ה' נָצַב עָלָיו, שֶׁהַשֵּׁי"ת נָצַב תְּמִיד עַל הָאָדָם וּמְסִיעֵ לוֹ בְּעִזְרוֹ, שֶׁהַיִּשְׂרָאֵל יִפְנֶה עַצְמוֹ לַהַשֵּׁי"ת וְהֵבֵא לְטֵהָרָה יְסִיעֵ לוֹ בְּכֹל הַסִּיעֵתוֹת:

ליה בהאי מתא, הינו שלבו לב אכן סתום בקרבו שאינו יכול לפותחו, ומתמת כן גם צנור הפרנסה סתום ואין לו פרנסה, על כן העצה ליזיל למתא אחריתא, ועל ידי הגלות מכפר העוון, והלב נקנע ונשבר בקרבו, ועל ידי זה יפתח לו צנור הפרנסה. לכן הלך יעקב לחוץ לארץ לפתח צנור הפרנסה.

בשבת קודש נפתח הלב ושערי ההשפעה אף ללא גלות

וכך זה הוא בששית ימי המעשה, אבל בש"ק

ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה (כח י)

בֵּית אֲבְרָהָם

רבי אברהם משלונים זיע"א

הגלות מכניעה ופותחת את הלב ברוחניות וממילא נפתח גם צנור הפרנסה

'וַיֵּצֵא יַעֲקֹב מִבְּאֵר שָׁבַע וַיֵּלֶךְ חֲרָנָה'. אָמְרוּ חו"ל (ב"מ ע"ה): מֵאֵן דְּבִישׁ לִיָּה בְּהַאי מְתָא לִיזִיל לְמִתָּא אַחְרִיתָא, בְּנִתְתֵּם בְּפִשְׁטוּת, כִּי שֵׁם יִשְׂרָאֵל אֵת פְּרִנְסָתוֹ בְּיוֹתֵר קְלוּת, בְּתוֹרַת מְשֻׁנָּה מְקוֹם מְשֻׁנָּה מְזֵל. בְּרַם מְרַמֵּז בְּזֶה גַם מֵאֵן דְּבִישׁ

תורה אור

רבי שניאור זלמן מלאדי זיע"א

בחינת יעקב - השתלשלות הקדושה עד למדרגות התחתונות המכנות 'חרו'

בחינת יעקב הוא י' עקב, שהוא בחינת ירידת והשתלשלות אלקות עד למטה מטה גם בבחינת עקבים, שהם עולמות הנפרדים לגמרי ובעלי גבול כו'. וכמו שנאמר ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה, שנמשך ונשתלשל בהשתלשלות וצמצומים כל כך להתהוות יש מאין בעלי גבול ועלמין דפרודי שהם בחינת נבראים נפרדים, שהם בחינת יש ונפרד בפני עצמו שנקרא חרו', והוא מלשון נחר גרוני כו'. והינו שהחיות אלקות הנמשך ומתלבש בהם, שנקרא בחינת גרון, שהוא קול פנודע, מכסה ומסתר בהם לגמרי עד שהם עלמין דפרודי וחשף לגמרי כאלו הם יש ונפרד בפני עצמו, ואזי נקרא חרו', לשון נחר גרוני כו', וכמו שנאמר נאלמתי דומיה כו'.

העלאת המדרגות התחתונות והפיכתם לקדושה גורמת תענוג בשמים / מ'חרו' מתהוה רנה

והנה תכלית המכון בירידת והשתלשלות אור ה' כל כך למקום חשף ועלמין דפרודי, הינו בכדי שיהיה אתכפיא ואתהפכא מחשוכא לנהורא כו', להפך את כל המדות רעות שהם האהבה ורשפי אש של הכלי עולם או הפעס כו', להפכם שיהיו רק לה' לבדו ולהיות בבחינת בטויל הרצון לה' לבד, ולא בבחינת יש ונפרד בפני עצמו כו'. ואזי נעשה מבחינת חרו' ונה, וכנודע על ענין חמץ ומצה שמאות החי"ת של חמ"ץ נעשה ה"א, כמו שאיתא בזהר פ'שת פתח על פסוק גער ח"ת קנה כו' ונעשה בחינת מצה, כמו בן מחרן נעשה רנה, כמו שנאמר באבד רשעים רנה, שהוא בחינת התענוג שנעשה למעלה מבחינת אתכפיא ואתהפכא:

אין צריך לילך גלות כדי לפתח הלב ועל ידי זה צנור הפנוסה. ועל זה נאמר 'אל יצא איש ממקומו ביום השביעי'. כי על ידי ש"ק יכולים לפתח שערי השפעה בלי גלות, רק איש על מתנהו ואיש על דגלו'. וזהו המענג את השפת נותנים לו נחלה בלי מצרים (שבת קיח.), שאין צריך לעבור מצרים, וגם מתפשט מארץ ישראל לחו"ל כי אין מצר:

מחשף הלבן

רבי יעקב אביחצירא זיע"א

אין חשש ביציאת יעקב לחו"ל כי שבע הניו"ת התומות בשמו

ו'יצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה. אפשר לרמוז, דהנה יעקב יצא מארץ הקדושה, לחוצה לארץ ארץ טמאה. ויבאה התורה להודיע לנו, שלא יעלה על הדעת לומר, שבטלה ממנו שמירה חס ושלום, וממילא מתדבקת בו הסטרא אחרא חס ושלום, דמאחר דשם השם חתום בקרבו, משום שהוא חשבונו שבע הניו"ת, אין לו פחד ולא הזק מסטרא אחרא כלל. וזהו שאמר ויצא יעקב מבאר שבע, מלת 'שבע' רומזת לשבע הניו"ת החתומים בו, וכיין דיצא מלא משבע הניו"ת, אין פחד ואין חשש במה שהלך לחרנה, שהיא חוץ לארץ מקום הסטרא אחרא.

הוא"ו של אליהו ממשכנת אצל יעקב עד ביאת המשיח

ו'יצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה. ו'יצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה ראשי תבות 'משיח ו'ו', לרמוז על מה שאמרו רבותינו זכרונם לברכה (מדרש חסרות ויתרות פרשת תולדות, רש"י ויקרא כו מב) ד'וא"ו של אליהו זכרוננו לברכה ממשכנת אצל יעקב אבינו עליו השלום עד שיבוא משיח צדקנו במהרה בימינו אמן ותתחזר לו, וזה נרמז בכאן:

ישמח ישראל

רבי ירחמיאל ישראל יצחק מאלכסנדר זיע"א

התורה מאירה לאדם את הדרך בכל עת שתועה בדרך

וַיֵּצֵא יַעֲקֹב מִבְּאֵר שֶׁבַע וַיֵּלֶךְ חֲרָנָה. רבי פנחס בשם רב הונא בר פפא פתח, 'אז תלך לבטח דרךך' (משלי ג כג) זה יעקב, דכתיב 'ויצא יעקב', 'אם תשכב לא תפחד' (פסוק כד שם) מעשו ומלכן.

בְּאֵר דברי המדרש יש לומר על פי דרכי עבודת הש"י, ובבאר בזה פסוקים הקודמים שם (פסוק כא) 'בני אל ילזו מעיניך נצר תשיה ומזמה', הינו אם אדם תועה בדרך השכל, שנחשף בעדו אור הדעת ואין גנה לו, עצה היעוצה שיעמיד התורה הקדושה לנגד עיניו ובאורו יראה אור, שהתורה הקדושה נקרא אור, כמאמר הכתוב (שם ו כג) 'כי נר מצוה ותורה אור', והתורה הקדושה מנהיגו שילך בדרך הישר והרצוי, וכמו שצאמר (פסוק כב שם) 'בהתהלךך תנחה אתך'. וזה 'בני אל ילזו מנגד עיניך', כפירוש ז"ל שם אל תעקמו מנגד עיניך. נצר תשיה ומזמה, תורה הקדושה נקרא עצה, וכמאמר הכתוב (תהלים קז יא) 'ועצת עליון נאצו'. והיה אם שמוע תשמע לעצת התורה תנצל ממזימה ומפל מחשבות רעות, כדרךשת חז"ל (ע"ז יז): מזמה תשמר עליך התורה.

על האדם לדעת שכל מעשיו הטובים הם בתוסד ה' ולא מצד זכותו

וזה 'ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה'. יעקב אבינו ע"ה הראה לנו לדעת במה לחזק את עצמו בעת שיהיה ח"ו חרון אף בעולם, 'תננה' מלשון חרון, ועצתו הוא, 'באר שבע', הוא התורה הקדושה שנקרא באר, 'באר חפרויה שרים' (במדבר כא יח), 'שבע' על שם ז' ספרי תורות כמו שאמרו חז"ל (ויקרא יא ג), והינו שידע שכל זה הוא בזכות התורה הקדושה ולא מצדו, פי איך יערב לב בשר ודם ברה"ש שפלה להרים ראש ולמללא מילי קדם מלפא עילא, אם לא

מצד חסדי ה' כי חפץ חסד הוא מתחסד עם עולמו ושומע תפלת כל פה.

על ידי כך יוכל להתחזק שישמע הקב"ה לתפלתו

וּבְאֵמֶת צריך כל אחד ואחד לשום אל לבו להתבונן במחשבה זו תמיד קודם התפלה, וישים בטחונו בד' ובישועתו ובגדל רחמיו וחסדיו שישמע גם לתפלתו תפלת עני, פי שומע אל אביונים ה', וזה שאמרו חז"ל אין עומדין להתפלל אלא מתוך כבוד הראש (ברכות ל:), הינו שישים אל לבו קודם תפלתו פחיתות ונמיכות ערכו, ובגדל הכנעתו ושכרות לבו ישים בטחונו על ד' שישמע גם לתפלתו, ועל ידי זה לא יתאחזו החיצונים בתפלתו, פי 'לב נשבר ונדכה אלקים לא תבוה'. וזהו שאמר הכתוב 'אז תלך לבטח דרךך', ויאם תשכב לא תפחד' מעשו ומלכן, הינו מאחזות החיצונים והמקטרגים. 'ויפגע במקום' פירוש ז"ל מלמד שקפצה לו הארץ, הינו שרמו לו שתפלותיו היו רק משמים, הינו מצד הרחמנות הבורא ב"ה ולא מצדו, וזה שקפצה לו הארץ, ועל ידי זה הייתה תפלת אמת, וזה 'תתן אמת ליעקב'.

יעקב תקן תפילת ערבית - היכלת להתפלל אף בעת השכחות וערבוב הדעת

וזה שאמרו חכמינו ז"ל (ברכות כו:): יעקב תקן תפלת ערבית, הינו מעשה אבות סימן לבנים, יעקב אבינו ע"ה תקן שיוכל כל אחד ואחד להתפלל אף בעת תקף החשכה בבחינת ערב, שהדעת מצרבתת היא לו מרב חטאיו ופשעיו, עם כל זה יוכל להתפלל מצד רחמנות הבורא ב"ה. וזהו שאמרו תפלת הערב אין לה קבע עד שיעלה עמוד השחר (דברי ח א), הינו שתפלת ערבית איננו מצדו, שהדעת מצרבתת, אף ורק מצד רחמנות הבורא ב"ה, ומילא אין לה קבע, פי חסדי ד' לא תמנו ולא כלו רחמיו, רק שיתפלל עד עמוד השחר שיעזר לו השי"ת שיאיר עיניו, וכאור בקר יזרח לו אור בדעת ון וצלול ובהיר:

דברי יואל

רבי יואל מסאטמר זיע"א

דברי המדרש אודות התחבטותו של יעקב על כף שבא בידים ריקניות והתעצמותו שלא לאבד בטחונו מהבורא יתברך

רבי שמואל בר נחמן פתח, 'שיר למעלות אשא עיני אל ההרים' (תהלים קכא א), אשא עיני אל ההורים, למלפני ולמעבדני, 'מאין בא עזרי, אליעזר בשעה שהלך להביא את רבקה מה כתיב ביה 'ויקח העבד עשרה גמלים וגו' (בראשית כד י) וְאֵנִי לֹא גֵנוּם אֶחָד וְלֹא צְמִיד אֶחָד וְכוּ'. חזר ואמר מה אָנָּה מוֹבֵד סְבָרִי מִן בְּרִי, חס ושלום לית אָנָּה מוֹבֵד סְבָרִי מִן בְּרִי] – מה אני מאבד את בטחוני מבוראי, חס ושלום אין אני מאבד את בטחוני מבוראי, אלא 'עזרי מעם ה'''. 'אל יתן למוט רגלך אל גנום שמך הנה לא גנום ולא יישן וגו', 'ה' ישמך מכל רע' מעשו ומלכך, 'ישמר את נפשך' ממלאך המות, 'ה' ישמר צאתך ובוואך' 'ויצא יעקב' (כ"ד סח ב).

יעקב התירא שיפגם מקדשתו על ידי שיתפרנס מאנשי רשע

וודאי יעקב אבינו ע"ה היה בטחונו חזק בהש"ת וידע כי הוא יתברך ימציא לו פרנסתו ומזונותיו וכל צרכיו, ולא היה מספק בזה אפילו רגע אחת, אָמֵן כֵּל דַּאֲתוּ הֵיִתְה, כי הוא ידע פי הנהו הולך למדינה שכלם רשעים ואצל לכן הרשע, ומנכסי אבותיו הצדיקים שסגלתם להכניס תכונה טובה בנפש המקבלים כבר לא היה לו כלום בידו, ומעתה פחד פן יהיה סבת פרנסתו באמצעות הרשעים האלה, ופן יגרם לנפשו תכונה רעה מפאת הממון שיקבל מהם, ועל זה היה דואג שאל תפריעהו מעבודת הש"ת.

לא גנום אחד ולא צמיד אחד מנכסי אבותי. חזר ואמר לית אָנָּה מוֹבֵד סְבָרִי וכו' אלא עזרי מעם ה' וכו', דכיון שהש"ת הביאני לכאן ולא בהשתדלותי, בודאי ימציא לי פרנסתי באפן שלא יהיה בה מחלק וכח הפועל של הרשעים והכל יבוא רק מאתו ית"ש.

ובנה יבאר גם כן סיום המדרש ה' ישמך מכל רע' מעשיו ומלכך, ועל ידי שלא יצטרך להיות מתפרנס מנכסי הרשעים על כן ישמר את נפשך' ועל ידי זה יהיה בטוח שלא יקנה בנפשו ממדוניהם הרעות ח"ו אלא אדרבא תעלה מעלה מעלה בקדשתו ית"ש:

שפע חיים

רבי יקותיאל יהודה מצאנו זיע"א

נשואיו לשם שמים ממותיקים הדינים

הדרך לבטל את כח הטמאה ולהשביט את התרון אף שנגרם בגין התאחדות הקלפות, הוא על ידי למוד התורה. כשאדם מישאל נשא אשה לשם שמים ומתעקש להנשא רק לבת תלמיד חכם, וכן בת ישראל חפצה להנשא רק לכן תורה, נמתקים כל הדינים, וכלם רואים את ההבדל בין ישמעאל שלקח לחתן את עשו הרשע, לאדם מישאל שמחפש חתן בן תורה. זכות זו עומדת לנו שנוקה במהרה לקיים הברכה 'שוש תשיש ותגל העקרה בקבוץ בנייה לתוכה בשמחה'. אבל אם חס ושלום לא מקפידים על חתן תלמיד חכם, מתעורר קטרוג גדול, ולהלכה (רמב"ם רעות פ"ה ה"ב) סעודת נשואין של עם הארץ אינו בכלל סעודת מצוה.

יעקב אבינו התאמץ לבטל את חרון האף שנגרם ע"י זיווג של עשו עם ישמעאל

כשראה יעקב אבינו את גדל הטמאה שירדה לעולם בזווגו של עשו עם ישמעאל,

יעקב אבינו, וכי יעלה על הדעת שיש אסור להתפלל בלילה.

אך יעקב אבינו צפה וראה עמק אריכת הגלות המר הזה, איך הסטרא אחרא והיצר הרע מתפשט מאד מאד בכלל ובפרט, שזהו בחינת חשכת לילה בנזכר לעיל, והוא בעצם פחו תקן שגם אז ניכל להתפלל ולשוב אל ה', שזהו בחינת תפלת ערבית בנזכר לעיל.

אבל ראה שמעצם מרירת התפשטות הסטרא אחרא והקלפות על כל אחד ואחד, אי אפשר לתקן להטיל עליו חייב להתפלל אז, פי אז בבחינת תקף מרירת חשכת לילה, הוא בבחינת העדר הדבור, בחינת יונה אלמת, בחינת 'נאלמתי לא אפתח פי' (תהלים לט ז), בחינת 'נאלמתי דומיה החשיתי משוב וכו' (פסוק ג שם), שזה נאמר על זמן הגלות. עד שלולי פח הצדיקים הגדולים בחינת יעקב כבר היו הכל מתאשים לגמרי מלהתפלל ולשוב אז בהתפשטות תהומות רעים וכו' באלה.

ונה תקן יעקב אבינו שהוא בחינת כלל הצדיקים הגדולים, כי ממנו יצאו כלם. שבעצם פחו תקן תקנות נפלאות ונוראות מאד בעת שלן שם במקום ההוא, ויוד למקום שירד בעת שנתו ומשם עלה למקום שעלה, עד שתקן שאפלו בחשכת לילה ואפלה ממש, יתעורר האדם ברצונות חזקים להתפלל ולשוב לה' יתברך ולא יתיאש מן התפלה והצעקה לעולם. כמו שהזכיר אדוננו מורנו ורבנו זכורנו לברכה ואמר רק שלא יתיאש מן הצעקה והתפלה [אבי מאיז זיך ניט מיאש פון שר'יען, משרייט מבעט וכיז], ואז הכל מתהפך לטובה וכיז.

על בן יעקב אבינו בעצם פחו הכניס בלב כל ישראל עד סוף הדורות האחרונים האלה שהם עקבות משיחא, שגם עתה במיירות הגלות שהוא בחינת תקף חשכת לילה, יסתכל כל אחד על האמת לאמתו, עד שפלא אחד יתחזק מכל מקום שהוא ברצונות חזקים וכסופין טובים לה'

עד שהיה סכנה שיחזר העולם לתהו ובהו, מיד ויצא יעקב מבאר שבע, וכתב בעל הטורים, 'יעקב מבאר שבע' ס"ת עבר, 'מבאר שבע' ר"ת שם, לרמוז שהיה י"ד שנה בבית שם ועבר לעסק בתורה ורק אחר כך נשא אשה. יעקב אבינו ידע שהדרך לתקן את זיוג עשו וישמעאל הוא על ידי זיוג הגון שלו, וזה יפכן רק אם יקדים לזה למוד התורה, כי שמחה אמתית בנשואין היא רק אם התקן תלמיד חכם מפלג בתורה.

יעקב אכן הצליח בפעלתו. 'וילך תרנה', חזרון אף של הקב"ה הסר (עי' אוה"ח הק' שפירש כן לרבו), הדין המתקן, וכח הטמאה שנגרם ע"י התקשורתם הטמאה של עשו וישמעאל התבטל. זה לעמת זה עשה אלקים, וכנגד עשו וישמעאל בטמאה היה יעקב אבינו בצד הקדשה, והוא הפסים לעבוד בבית לבן הארמי, בלבד שייכל להנשא עם האמהות הקדושות ולבנות בית של תורה וקדשה:

ויפגע במקום וילן שם כי בא השמש (כח יא)

לקוטי הלכות

רבי נתן מברסלב זיע"א

יעקב תקן תפילת ערבית, הינו שגם במעמקי הגלות והחשך שלא יהיה אפשר לפתח את הפה בתפלה אין להתיאש מלהשתוק ולהתפלל

ויפגע במקום זה בחינת תפלת ערבית רשות, כי תפלת ערבית היא מה שתקן יעקב אבינו להתחזק בתפלה אפלו מתוך עמק החשך, שהוא בתקף מרירת הגלות בגוף ונפש וכיז, שעל ידי זה עקר בגון בית השלישי שאנו מקוים שיהיה נבנה בזכות יעקב וכיז. ועל בן תפלת ערבית רשות. ולכאורה קשה אם בן פשואת התפלה של ערבית היא רשות, אם בן מה תקן

שאינן לך מקום שלא יוכל להרגיש הארה הפנימית על ידי יגיעה של אמת פני"ל (תה"ל ד):

ויחלם ונהנה סלם מצב ארצה וראשו מגיע השמימה ונהנה מלאכי אלהים עלים וירדים בו

(כח יב)

אור החיים

רבי חיים בן עטר זיע"א

הפרשה רומזת על שליחות האדם בעולם הזה ועמידתו במלחמת היצר, וסגולתו לעלות במדרגות הקדשה

ואומר 'מלאכי אלהים עלים וגו'', ורמוז אל בחינת מצעים טובים אשר ישפדל אדם בעולם הזה, ומעלה באמצעותם אורות עליונים בשורש נשמתו, והם נקראים בדברייהם ו"ל (וזה ח"א יח). מנין נוקבין, להם נקרא מלאכי אלהים. וכן הוא במשנת חסידים (אבות פ"ד מי"א) העושה מצוה אחת קנה לו פרקליט אחד. ובעלות אלו, ירדו מנין דוכרין, כי בהתעוררות התפתוניהם מתעוררו מים העליונים להשפיע אורות נוראים בסוד נשמתו, והוא אומר 'וירדים בו'. ואומר 'והנה ה' נצב', פרוש, שממדרגה זו יעלה לנבואה עצמה, ולא בחלום ידבר בו, אלא תגלה עליו השכינה. ולזה תמצא שאמר ו"ל על ישראל שלא הושלל אחד מהם מהנבואה, וכלן מכשרים לדרך זה:

ייטב לב

רבי יקותיאל יהודה מסיגעט זיע"א

הקב"ה הראה לייעקב שבכל מצב שהוא יחזק לבבו בשמחה

'והנה סלם וגו'', על דרך דאיתא בבבכות (ס:) חייב אדם לברך כו' בשם שמברך על

יתברך וכו'. להכניס בישראל התחזקות אפלו בעקבות משיחא בעצם ירדתם, שגם משם אל יתיאשו מן הרחמים ויתחזקו ברצונות וכסופים טובים עד שיתעוררו לזעק ולהתפלל ולהתחנן לפני ה' ויתברך תמיד יהיה אף שיהיה, שנהו בחינת תפלת ערבית רשות שתקן יעקב אבינו

(הלכות מנחה ה"ז אות פט):

שפת אמת

רבי יהודה ליב מגור זיע"א

השתוקקותו של יעקב אבינו להר המוריה נרמה שיקפץ למקום שבו שיה / למוד על כחה של השתוקקות בעבודת הבורא

ברש"י 'ויפגע' תקן תפלת ערבית, ולא כתיב ויתפלל, ללמדך שקפצה לו הארץ. ואינו מוכן, כי לפרוש הזה שתקן תפלת ערבית מה ענין קפיצת הארץ לכאן.

אף בודאי כפי רצון האדם יכול לעורר קדשת השם ויתברך בכל מקום. וזהו שכתב רש"י נעקר הר המוריה ובא לכאן, פרוש מנין שיהיה לייעקב אבינו עליו השלום רצון גדול לבוא להר המוריה, אף כי מקום הזה היה מרחק מאד, קפץ הר המוריה לכאן. וזהו עצמו פרוש תפלת ערבית. כי בודאי בעת חשף אין מקום להתגלות האור, רק על ידי רצון האדם שלא בהדרגה על ידי זה מתעורר הארה שלא על פי הדרך הטבע, כי הכל תלוי ברצון האדם.

הרחוק הוא כדי שישתוקק האדם ועל ידי זה יגרום הארה במקומות רחוקים

ובתיב 'שלום לקרוב ולרחוק', פרוש שאין דבר רע יוצא מהשם ויתברך, אם בן הרחוק הוא גם בן לטובה, שעל ידי הרחוק נתעורר באדם רצון אמת יותר, ועל ידי זה הרצון יכול לעורר גם במקום הרחוק הארת השם ויתברך פנ"ל. וזהו שפרש ללמדך שקפצה כו', שיש מזה למוד לכל איש ישראל שיעד

ארצה', וראשו' של הסלם שהיה נראה שהוא בארץ, ואינו כן, אלא ראשו מגיע השמים, ומלאכי אלקים עלים וירדים בו' בהחלום הזה, אם יך ואם ישר פעלו עולים במדרגה מה, וההפך בהפך ח"ו. [תק"ס].

וייקץ יעקב משנתו ויאמר אכן יש ה' במקום הזה ואנכי לא ידעתי (כח טו)

דגל מחנה אפרים

רבי משה חיים אפרים מסדילקוב זיע"א

ויקץ יעקב משנתו - האדם בגלות דומה לשון וחולם חלום עד שמקיץ משנתו הרוחנית ומחשבותיו מתבהרים

אז יאמר ויקץ יעקב משנתו ויאמר אכן יש ה' במקום הזה ואנכי לא ידעתי, ופרש רש"י שאם ידעתי לא ישנתי. על דרך הנ"ל שהגלות נמשל לחלום, כמו שנגאמר (תהלים קכו א) 'היינו כחלמים', והענין הוא כמו בשעת השינה אדם רואה בחלום דברים המדמים שהם שקר, כי ענין חלום הוא דבר המדמה ואינו אמת, כף הוא ענין הגלות בכלל דומה לשינה וחלום, שבלתי יודע מה הוא ענין האמת והתכלית האמתית, והוא רק דברים המדמים, שלכל אחד דומה לו שהוא אמת וכך ראוי לעובדו ותפירתו שמו, והגאולה הוא 'שה' יאיר עינים שהכל יראו מה הוא האמת הגמור, ויצאו מן הגלות שהוא השקר.

ובן הוא בפרט אצל כל אדם ואדם, בסוד (תהלים סט טו) 'קרבה אל נפשי גאולה', כדמיון החלום, פאשר הוא ח"ו מטבע בשקר הוא בגלות שדומה לשינה וחלום, וכשהש"ת עוזר לו שהוא מוצף רעיוני ומחשבותיו בקדושה ובטהרה, שלא ישוטט מחשבתו בשום דבר בלתי לה' לבדו ונכנס בגדר האמת, אז הוא זוכה לבחינת הו"ה ב"ה שהוא אספקלריא דנהרא

הטובה ומפרש בגמ' לקבלינהו בשמחה דאמר קרא 'בה' (זה מדה טובה) אהלל דבר באלקים (זה מדה פנימית) אהלל דבר, והטעם כי צריך לידע ולהאמין כי ה' ב"ה עומד ומשגיח עליו והכל לטובה מאתו ותפירתו, כדאיתא התם לעולם יאה רגיל לומר כל דעבדין מן שמיא לטב הוא, ובזה אל יקוץ בתוכחתו כי אם יחזיק עצמו בשמחה לעבודת ה' ב"ה תמיד וכו'.

זה שהראה ה' ליעקב במראה הסלם, לכל יפל ממדרגתו בהיותו הולך וגלה נע ונד בארץ נכריה כי אם תמיד יתחזק את לבבו בשמחה. וזהו שאמר 'והנה סלם מצב ארצה וגו'', והנה - בשמחה (כדאיתא בספרי פרשת קרח כד"א 'הנה הוא יוצא לקראתך ונאך ושמת בלב'), 'מלאכי אלקים עלים וירדים בו' - ירצה שמלאכי אלקים הנם שמחים בין 'עולים' (כלומר מלאים כל טוב) ובין 'ירדים בו', והטעם 'והנה ה' נצב עליו וגו'' 'והנה אנכי עמך' והכל בהשגחה מאתו, והבן:

חתם סופר

רבי משה סופר זיע"א

'והנה מלאכי אלהים עלים וירדים בו' - מלאכי שמים מתעלים וירדים כפי מעשי האדם בארץ

'והנה סלם מצב ארצה וראשו מגיע השמימה'. יש לומר על פי הירוע כי ישאל, בעבודתם מוסיפים כח בפמליה של מעלה, וההפך בהפך ח"ו, ואין להאריך בזה, והוא בהפך מהמוכן הפשוטי, דלכאורה סלם התחתונים עומד בשמים להעלות ולדרת לאיש כדרכיו ופרי מעלליו, ומלאכי אלקים אינם תלויים בידי אדם. כן הוא המפרסם הפשוט. אבל באמת אינו כן, כי הסלם הגאנשי אינו מסור אלא בידי עצמו, ומלאכי אלקים תלויים בו, וזהו שראה הסלם שהיה סבור שיהיה בידי שמים, והנה הוא 'מצב

לפי שבאותה שעה הקדוש ברוך הוא משתעשע בגן עדן עם הצדיקים, והוא תכפרך והצדיקים מקשיבים לקול העוסק בתורה באותה שעה, כמו שכתוב (שה"ש ח יג) 'היושבת בגנים חברים מקשיבים לקולך' (וזהר ה"א עב.), והוא עת רצון. וזהו שנאמר 'וירא ויאמר', דהינו קם ביראה ואמר 'מה נורא המקום הזה אין זה פי אם בית אלהים', דהינו, עכשו, בכל מקום שיהיה אדם עוסק בתורה השכינה מקשבת לקולו, וזהו שער השמים, כלומר עתה עת רצון והשמים פתוחים ותשמע תפלתו:

דרך המלך

רבי קלונימוס קלמיש מפיסצנא זיע"א

'אכן יש ה' במקום הזה ואנכי לא ידעתי'
- 'דיעת ה' הוא דבר שיש לעמל עליו
כל החיים

יאנכי לא ידעתי, ופרש"י אלו ידעתי לא ידעתי, ונבין הא רש"י פרש שאמר אפטר עברתי על מקום שהתפללו בו אבותי ויהיב דעתיה למתדר וכו', ואם בן ידע טרם שישיש וכו'.

אמנם איתא מזקני הק' הרבי ר' אלימלך זצלה"ה עה"פ (שמות כ א) 'ויברך אלקים את כל הדברים האלה לאמר אנכי וכו', שכל הדברים שדבר אלקים וכל המצוות, הם לאמר אנכי וכו', שידע האיש את האנכי ד' ושיגי את מציאורו ית', עכ"ל הק'. כל תכלית התורה ומצוות הוא שגדע את ד'.

ולבאורה ישאל השואל, ולמה צריכים כ"כ הרבה מצוות על זה, הלא בדבור אחד שאומרים לנו שד' תכפרך נמצא, כבר יודעים אותו. אבל רק מי שאינו יודע מה זאת ידע ד' יכול לדמות שידעת ד' קל להשיג ולשאל שאלה הנ"ל. בכל משך ימי חיינו אנו

באור זה ומצחצח בלי שום תערובות, וכל חלומותיו אמת, וכל מה שרואה הוא אמת, וכל שהוא אמת רואה, והוא מחמת שיצא מן הגלות ומן השקר, רק כל פעלותיו הם לאמיתותן.

וזה י"ל שגמרו בפסוק, וייקץ יעקב משנתו - הינו כשהשי"ת עוזר לו שהקיץ מן השנה והשקר, וזוכה למדרגת אמת בחינת אמת, על דרך (מיכה ז ט) 'תתן אמת ליעקב', או ויאמר אכן יש ה' במקום הזה - שזוכה להוי"ה אספקלריא דנהרא כנ"ל, 'ואנכי לא ידעתי' מזה - הינו שיש מדרגה גדולה אמת בזה, שאם ידעתי לא ידעתי - פרוש שאם הייתי יודע כבר מזה המדרגה לא ידעתי, הינו מעולם לא הייתי נפל כלל לבחינת שנה ושקר כלל, רק שלא ידע עדן מזה האמת וכו'. כל הענין יבאר על דרך זה, והמשפיל יבין כי קצאתי בזה:

פתוחי חותם

רבי יעקב אביחצירא זיע"א

הצדיק מצטער על גלות השכינה הגדה הצדיק קם בחצות הלילה להתאונן על גלות השכינה, וזהו וייקץ יעקב משנתו, כשקם הצדיק משנתו אומר אכן יש ה' במקום הזה, כלומר בעונותינו השכינה בגלות במקום הזה. 'ואנכי לא ידעתי', כלומר, איני עושה מה שחובה עלי לעשות מחמת גלותה, כי היא בצער גדול מחמת עונותינו, 'ואנכי', אף על פי שידעתי צערה, מקרי לא ידעתי, כיון שאני עושה מה שחובה עלי לעשות.

השכינה מקשיבה לקולם של העוסקים בתורה בחצות

וירא ויאמר מה נורא המקום הזה אין זה פי אם בית אלהים וזה שער השמים. בא לומר, פי הקם בחצות לילה צריך לקום ביראה, ובכל מקום שיהיה רעדה לבלש ויחרד,

והתפלה, ולא יוכל להיות אחד בלא שני, פי לא עם הארץ חסיד (אבות פ"ב מ"ה), וגם בתורה לחוד לא ישלים נפשו כמאמר חז"ל (יבמות ט:): כל האומר אין אלא תורה אין לו תורה, פי בודאי על ידי עסק התורה לשמה יכול לבא לקדשה גדולה, כשלומד לשמה ומדבק עצמו בנפשו רוחו ונשמתו באותיות התורה, אמןם אף על פי כן לא יוכל לבא לעקר היראה והאהבה וההשתוקקות לעבודתו? תברך שמו ולהשיג אלקותו, רק על ידי התפלה במסירות נפש ובהתלהבות בידוע מכל ספרי הקדושים.

יעקב אבינו עמד עתה על מעלת התפלה

והנה ידוע מאמר חכמינו ז"ל (ברכות כו:): ויפגע במקום, שתקן תפלת ערבית, הנה לא ידע עד עתה סוד התפלה איך היא גדולה. ומצינו שנטמן יעקב בבית מדרשו של שם ועבר ולמד תורה (בראשית רבה סח ה), נמצא ידע סוד התורה, אמןם לא בא להתגלות אלקותו? תברך שמו עד עתה, שנתגלה עליו אחר שעמד על סוד התפלה.

עתה נודע לו שעל ידי תורה לכד עדין אין מוגיעים לשלמות העבודה

ונה פרוש המדרש 'ויקץ יעקב משנתו' – ממשנתו, ר"ל מתורתו, שנתעורר על ידי התפלה הזאת, והבין שלא בא לתכלית ההשגה על ידי התורה לחוד, ואמר 'אכן יש ה' במקום הזה', ר"ל על ידי התפלה הזאת יוכל להבין יותר התגלות אלקות ממה שהשיג עד עתה על ידי התורה לחוד, ואנכי לא ידעתי סוד זה, 'אין זה פי אם בית אלקים', ר"ל פי על ידי התפלה בהתעוררות והתלהבות יכול האדם לבא ליראת הרומויות, אשר יקרא בלשון חכמינו ז"ל בית, כמאמר חז"ל (שבת לא:): תכל על דלית ליה דרתא כו'. ונה שער השמים, פי התפלה היא עקר שער השמים לבא להשגת אלקות ויראת שמים, אוצר הטוב את השמים, פי יראת ה' היא אוצרו (ישעיה לג ו), ודו"ק היטב פי נכון הוא:

צריכים לעבוד שנוקה לדיעה זו, וכולי האי ואולי. ולא על עמק השגותיו בלבד צריכים גייעה רבה במשך כל ימי חייו, רק גם על ידיעה פשוטה שד' תברך נמצא בשמים ממעל ועל הארץ מתחת.

והנה בענינו של יעקב אבינו אין לנו השגה, אבל כל איש ישראל צריך לדעת מרמיות התורה אליו ואל מצבו. ולהנ"ל מרמיות שיעקב אמר, 'אכן יש ד' במקום הזה' זה ידעתי מכבר, פי אמר אפשר עברתי וכו', אבל 'אנכי לא ידעתי' – הידיעה לא חדרה אל פנימיותי ואל עצמי, ופירש"י אלו ידעתי לא ישנתי, כי בזה תלוי הכל. כל איש יודע שד' הוא האלקים, אבל רק מי שהידיעה אינה פעלת חיצונית המוחין, ובאה אל עצמו, היא פועלת עליו ועל כל שאר ידיעותיו והרגשותיו, ואנכי לא ידעתי פי אלו אנכי ידעתי לא ישנתי:

ויקרא ויאמר מה נורא המקום הזה אין זה פי אם בית אלהים וזה שער השמים (כה יז)

מאור ושמש

רבי קלונימוס קלמן מקראקא זיע"א

באור דברי המדרש 'ויקץ יעקב משנתו' – ממשנתו

וינתלום ונהה כו', ויקץ יעקב משנתו ויאמר אכן יש ה' במקום הזה ואנכי לא ידעתי כו', אין זה פי אם בית אלקים ונה שער השמים'. איתא במדרש (בראשית רבה טו ז): 'ויקץ יעקב' – ממשנתו, והוא תמוה.

השלמות בעבודת הבורא היא על ידי תורה ותפלה יחד

ונראה לכאר, דהנה ידוע שעקר עבודת האדם לבא לתכלית השלמות בעבודתו ית"ש להשיג אלקותו תברך שמו הוא על ידי התורה

שמה כל העדרים, הם החכמים העוסקים בתורה, וטורחים ונושאים ונותנים עד שגוללים את האבן שהיא הסטרא אחרא מעל פי הבאר שהיא התורה, ומבינים ההלכה על אמתתה ומשקים את הצאן, דהינו מורים לעם ההלכה כהלכתה. ועל ידי עון הדור מחזירים אנשי הדור את האבן על פי הבאר למקמה, דהינו חוזרת סטרא אחרא וסותמת מעין החכמה בכתחלה, והשיבו קאי אבני הדור, לא אחקמים. ויאמר להם יעקב אחי מאין אתם, כלומר, אם אתם יורדים וטורחים הרבה לעמק ההלכה או אין אתם מטריחים עצמכם כל כך, והשיבו לו ויאמרו מתרן אנו, כלומר מחזירים את ההלכה כשמלה:

מלא שבע זאת ונתנה לך גם את זאת בעבדך אשר תעבד עמדי עוד שבע שנים אחרות
(כט כז)

שפתי צדיק

רבי פנחס מנחם מפילץ זיע"א

יעקב אבינו סמך על רוח הקדש שבקרבן אודות כשרות המאכלים בבית לבן / מעשה מהחזרה מלבלין זיע"א

בענין המאכלים שהיה אוכל יעקב אבינו ע"ה בבית לבן זמן רב כזה, ראה שהיה על ידי רוח הקדש, שהיה רואה ומסתפל בכל מאכל ומאכל ברות קדשו אם הוא פשוט בלי חשש. והיה יכול לסמך על זה לענין אסור והתר.

כמו ששמעתי מפ"ק אא"ז מו"ר זצ"ל (החידושי הר"ם זיע"א) על הרבי מלובלין ז"ל שהיה מתנהג כן, ששכל דבר מאכל הציץ בו ברות קדשו מאיזהו מקום נבע אם הוא בכשרות בכל צד. ופעם אחת ארע בש"ק שהיו נותנים לו זיין לקדוש, והציץ בו כדרכו ואמר 'פשוט' והניחו, ואמר עוד הפעם 'פשוט' והניחו עד כמה פעמים

וירא והנה באר בשדה והנה שם שלשה עדרי צאן רבצים עליה פי מן הבאר הוא ישקו העדרים והאבן גדלה על פי הבאר. ונאספו שמה כל העדרים וגללו את האבן מעל פי הבאר והשקו את הצאן והשיבו את האבן על פי הבאר למקמה. ויאמר להם יעקב אחי מאין אתם ויאמרו מתרן אנו (כט ב-ה)

פתוחי חותם

רבי יעקב אביחצירא זיע"א

מיום שחרב בית המקדש נסתמו מעינות החכמה

אבשר לרמוז באלה הפסוקים, דמיום שחרב בית המקדש בעונותינו הרבים נסתמו מעינות החכמה, והסטרא אחרא גברה, והיא הגורמת מניעת החכמה מבני אדם, ואפלו יהיו טורחים חכמי הדור עד שיכירו ההלכה כהלכתה, מפל מקום הסטרא אחרא יש לה כח לחזר ולסתם מעינות החכמה. אבל מפל מקום, למוד תורה לשמה בין החכמים גורמת להשרות שכינה בישראל ולעשות שלום בין ישראל לאביהם שבשמים. וכל זה ראה יעקב אבינו עליו השלום ברות הקדש:

גם כשטורחים לברר את ההלכה הסטרא אחרא מפריעה

וזהו שאמר וירא והנה באר בשדה, התורה הנקראת באר מים חיים, ראה והנה באר בשדה, עתידה לגלות בשדה ותתפזר בחוצה לארץ. והנה שם שלשה עדרי צאן רבצים עליה, הם כהנים לזים וישראלים. אי נמי, כנגד תורה נביאים כתובים. אי נמי, מקרא משנה גמרא.

כי מן הבאר הוא משקים הרועים את העדרים, דהינו תלמידי חכמים עוסקים בתורה ומורים לעם את הדרך ילכו בה ואת המעשה אשר יעשו. אבל והאבן גדלה על פי הבאר, האבן היא הסטרא אחרא, רובצת על הבאר שהיא התורה וסותמת אותה. ונאספו

והנְמִשָּׁל מוכן ממילא, בזמן שבית המקדש קיים והיה שכינת כבודו בבית קדשי הקדושים, אזי אם היה אדם רוצה לשאב רוח הקדש או נביאות היה צריך עבודה גדולה, כמו שמצינו בשמחת בית השואבה ששם היו שואבים רוח הקדש. אבל עתה בגלות המד, שגם השכינה קדושה גלתה עמנו ובעוונותינו הרבים היא נע ונד בארץ ותשוקתה מאד מצא מקום דירה לשכן בה, ואם מצאה מנוח מקום נקי, אדם שהוא רק נקי מעברות וחסטאים, אזי שם היא דירתה, ודפח"ח. והנה הפעם יזבלני כו', לשון דירה, דהיינו בגלות המד יהיה לה דירה להשכינה (פרשת וישב):

פתוחי חותם

רבי יעקב אביחצירא זיע"א

'עקדים נקדים וטלואים' רמז לשלושה סוגי הלכות

וּנְחַמּוּ הַצֵּאן אֶל הַמְּקִלוֹת וּתְלַדְנָה הַצֵּאן עֲקָדִים נְקָדִים וְטִלְאִים. הנה התלמוד מתחלק על שלשה אפנים, יש דבר שכלם מספיקים לדעת אחת בלי מחלוקת, ויש שהוא שנוי במחלוקת, ויש שהוא תלוי ועומד ולא נתפשט, מי שעלתה בתיקו.

וּבְנָה יתפרש המקרא, 'ונחמו הצאן אל המקלות', החכמים שהם מצנינים בהלכות מתאזים 'אל המקלות', כלומר, תארתם להעמיד 'המקלות' שהם ההלכות על אמתתם, ולזה מתאזים ומתנגחים זה עם זה. 'ותלדנה הצאן', ומה שמולידים ומחדשים ביניהם הוא על שלשה אפנים, והם 'עקדים נקדים וטלואים'. 'עקדים' הם ההלכות שכלם מספיקים עליהם לדעת אחת, כלשון 'עקדים' שמשמעותו מקשרים. 'נקדים' הם ההלכות ששנויים במחלוקת, כמו הנקדות שכל אחת מבדלת לעצמה, כף החכמים כל אחד

ולא רצה לקדש עליו, עד שאחר כך נתודע שהיה מי דבש. ואמר שבאמת היה כשר אף לא היה לו הבהירות וההירות מפשרות משום שאין במינו אסור, וזין כיון שלש במינו זין נסך היין הפשר מזהיר ונפר היטב, פן כמו ביעקב אבינו ע"ה בודאי היה מתנהג כף:

ותאמר לאה זבדני אלהים אתי זבד טוב הפעם יזבלני אישי (ל כ)

נעם אלימלך

רבי אלימלך מליז'נסק זיע"א

בגלות יותר קל לזכות לרוח הקדש מאשר בימי הנביאים / משל למלך הנווד מביתו שמתרצה להתאכסן אף אצל אדם פשוט בתנאי שבתו נקי

'הפעם יזבלני אישי', רוצה לומר שהיה דירת השם והכבוד אצל הצדיק. על דרך ששמעתי משל מתוק מפי אדומ"ו הרב המגיד דק"ק ראונני זלה"ה (המגיד ממוריטש זיע"א), והוא שאנו רואים שבעת אשר אנחנו בגלות המד יש בני אדם שזוכים לרוח הקדש בקל יותר מבימי הנביאים שהיו צריכים השבעות והתבודדות רב כידוע כדי ששישגו הנבואה ורוח הקדש.

ואמר משל נפלא ומתוק, למשל המלך שהוא במקום כבודו בביתו בתצרו בפלטין שלו ויבא איזה אוהב המלך וירצה להזמינו לסעדתו לביתו, אזי בודאי יכנס עליו המלך כי אין זה כבוד של מלך לצאת מפלטין שלו לבית אחרים גם אם יהיה הסעודה גדולה עד למאד, ובלתי אפשרי שזמין את המלך לביתו עד שזיכין כל הננות ונעמיד מליצים ופרקליטין גדולים שימצא חן בעיני המלך שיבא לסעדתו. אבל כשהמלך נוסע בדרך ורוצה ללון בדרך, אזי כאשר ימצא מקום נקי באכסניא נקי, אף אם בית המלון הוא בכפר, אם הוא רק נקי אזי זה בית מלוננו ללון שם.

הלכנים והעטופים את מצוות ציצית ותפילין כדאיתא בזוה"ק 'העטפים' הוא ציצית 'הקשרים' הוא תפילין, שיעקב אבינו כן בהם את מצוות ציצית ותפילין, ולא יכל היצור לאבות:

דעתו מבדלת לעצמו. 'וטלאים' הם דברים התלויים, שהם מספקים בהם ונשארים תלויים, 'וטלאים' קרי בה תלואים, דטי"ת ותי"ו כלם ממוצא אחד:

אנכי האל בית אל אשר משחת שם מצבה אשר נדרת לי שם נדר עתה קום צא מן הארץ הזאת ושוב אל ארץ מולדתך (לא יג)

ובחטיף הצאן לא ישים והיה העטפים ללבו והקשרים ליעקב (ל מב)

חשבה לטובה

רבי חנוך העניך מאלכסנדר זיע"א

השתמטות האבות הקדושים מפתוני היצור

איתא האבות לא היה להם יצר הרע. כי כשבא היצור הרע לאברהם אבינו להסיתו לדבר עברה לא היה לו לאברהם זמן עבירו, שכן טרוד היה כל הזמן בהקנסת ארחים, בא היצור לשמים ואמר אין לי עסק עם אברהם, השיבוהו המתן עד שיולד בנו יצחק אולי תצליח לפתחו. כשנולד יצחק בא אליו היצור כדי להסיתו לדבר עברה, ויצחק אבינו שקל פלו גבורה ופחד השליכו ממנו כמה מאות פרסה, בא היצור לשמים ואמר אין לי עסק עם יצחק, השיבוהו המתן עד שיולד בנו יעקב אולי תוכל לו.

כשנולד יעקב בא אליו היצור והסיתו שיקנה מעשו את הבכורה, ואכן קנה יעקב את הבכורה, עלה היצור בשמחה לשמים ואמר הנה הכשלתני את יעקב שכן הונה את עשו, השיבוהו וכי עברה היא זו והלא מצוה גדולה וחשובה שאין לשער עשה בזאת, שכן רצוני הוא הדבר בפני הקב"ה שהעיד בעצמו 'בני בכרי ישראל' (שמות ד כב).

חזר היצור ליעקב והסיתו לרמות את לבן הארמי עם העקדים והנקדים העטפים והקשרים, ולאחר מעשה עלה היצור בשמחה לשמים והתפאר הנה הכשלתני פעת את יעקב והוא רמה את לבן, השיבוהו יעקב אבינו קים עם כל אותם

קדשת לוי

רבי לוי יצחק מברדיטשוב זיע"א

כפי הכסופין וההתלהבות לעשית המצוה כך שורה קדשת המצוה

אנכי האל בית אל. הלשון כמו 'האל של בית אל', הענין, למשל לפי הנראה יש בית לדור בו, ואדם הוא מלבש בגדים, והבית הוא הנכה אל האדם, כמו כן הנראת קדשת המצוה צריכה שיהא לה בית שתמצא מקום לשרות בו, והבית הוא מה שאדם מכין עצמו ולבו מכון אל הבוורא יתברך לעשות איהו מצוה קדם שעשאה, והנכה הוא בית לדור בו קדשת המצוה, והנה לפי גדלה וקטנותה כך הוא הנקלה. וזה שאמר דוד המלך עליו השלום (תהלים פד א) נכספה וגם כלתה נפשי לחצרות ה' לבי ובשרי ירגנו אל אל חי, המכון הוא כך, הכוסף וכלות נפש שלו לך נעשה לחצרות ובית לך השם, ואמר אחר כך 'לבי ובשרי' וכו' שבא לשרות בו מאחר שעשיתי לו חצרות עם הכוסף שלי.

והנה יש עוד בהכוסף מעלה יתרה, כי במעשה אינו רק מה שעושה, הדרך משל תפילין, כשמניח אז אין בידו אלא מצות תפילין, אבל הכוסף והתלהבות שיש לו להמצוה כדי לעשות נחת רוח להבורא, הוא כולל כל המצות, ומעלה עליו כאלו עשאן לכל המצות, כמאמר חז"ל (ברכות ו) חשב לעשות מצוה ונגאנס כו'. וזהו פגנת הפסוק 'כל המצוה אשר אנכי מצוה היום'

נקדים לְבָאָר הַפְּסוּק (שמות כב טו) 'כִּי יִפְתָּה אִישׁ בְּתוּלָה אֲשֶׁר לֹא אֲרֻשָׁה וְגו' מִהַר יִמְהַרְנָה' וְגו'.

צדיקי הדור זוכים לבחינת 'הַקְּבָה עֵזָה' בבחינת 'מְאוֹרְשָׁה'

דְּהַגָּה עֵקֶר הַעֲבֻדוֹת הוּא הַיְדוּכְכוּת הַנְּפֹשׁ, הַיְנו לְזוֹכֵף אוֹתוֹ מִכָּל מִינֵי גִשְׁמִיּוֹת, שֶׁלֹּא לְאַהֵב וּלְהַשְׁתַּוְקֵם לְשׁוּם דְּבָר מֵעוֹלָם הַזֶּה הַגִּשְׁמִי, רַק שֶׁתִּמְיֵד יִהְיֶה בּוֹעֵר בְּלִבּוֹ אֶתְכַת הַבוֹרָא בְּרוּךְ הוּא, וְלִכְסֹף וּלְהַשְׁתַּוְקֵם תָּמִיד אֵלָיו יִתְבָּרַךְ בְּכָלוֹת הַנְּפֹשׁ בְּאַהֲבָה עֵזָה וְהַשְׁוָקָה גְּדוּלָה עַד מְאֹד, וְזֶהוּ בְּחִינַת צַדִּיקֵי הַדּוֹר שְׂזוּכִים לְבֹא לְבְּחִינַת אֶהְבָּה עֵזָה, מְחַמַּת מַעֲשֵׂה הַמְּצוּת שְׁעוֹסְקִים בָּהֶם תָּמִיד כְּלִי בְּטוֹל אֶפְלוֹ רְגַע אַחַת לְבִשְׁלָה חֵס וְשְׁלוֹם, מְחַמַּת זֶה הַבוֹרָא עוֹלָמִים מִשְׁפִּיעַ לָהֶם בְּחִסְדּוֹ וּבְטוֹבוֹ אֹר הַאֶהְבָּה עֵזָה. וְזֶהוּ 'כִּי יִגַּר מְצוּה וְתוֹרָה אֹר' (משלי ו כג), הַיְנו, עַל יְדֵי הַיְגַר מְצוּה' שְׁצַדִּיקֵי הַדּוֹר עוֹסְקִים בָּהֶם, זוֹכִים לְ'תוֹרָה אֹר' הַאֶהְבָּה עֵזָה הַנְּזַכְרָת לְעִיל. וְאֵז הַתוֹרָה אֹר אֶהְבָּה עֵזָה הַנְּזַכְרָת לְעִיל הוּא בְּבְחִינַת מְאוֹרְשָׁה לְצַדִּיקֵי הַדּוֹר, בְּבְחִינַת אַחֲדוּת, מְחַמַּת מַעֲשֵׂיהֶם הַטּוֹבִים מְאֹד, כְּמוֹ שְׁאָמְרוּ חַז"ל (ברכות נו) עַל פְּסוּק (דברים לג ד) 'תוֹרָה צוּה לְנוּ מִשָּׁה מוֹרְשָׁה', אֵל תִּקְרֵי 'מוֹרְשָׁה' אֵלָא 'מְאוֹרְשָׁה'.

יש דרכים שאף הפשוטים יגיעו לאהבה עזה

אָבֵל זֶה הַבְּחִינָה אֵינוֹ נִשְׁפָּע בְּתַחֲלָה רַק בְּשִׁבִיל צַדִּיקֵי הַדּוֹר, אִךְ אַחַר כֵּן כְּשִׁישְׁפָּע לָהֶם זֶה הַבְּחִינָה, אֹר הַאֶהְבָּה עֵזָה, מְחַמַּת הַיְדוּכְכוּת הַחֲמֻרִיּוֹת כְּמַעֲשֵׂי הַמְּצוּת, אֵז יוֹכֵל לְבֹא לְזֶה הַבְּחִינָה אֶפְלוֹ מִי שְׁאֵינוֹ בְּהַדְּרָכוֹת כָּל כֵּן, וְזוֹכִים לְזֶה בְּשִׁבִיל צַדִּיקֵי הַדּוֹר. וְעוֹד יֵשׁ תִּקְנָה לְזֶה מִי שֶׁלֹּא נִזְדַּכֵּף כְּרָאוּי לְבֹא לְבְּחִינָה זֹו אֹר הַאֶהְבָּה הַנְּזַכְרָת לְעִיל, עַל יְדֵי תַפְלָה וּפְתוּי לְה' יִתְבָּרַךְ בְּעִבּוֹר אֹר הַאֶהְבָּה שְׁיֻזְכָּה לָהּ, וּמְחַמַּת גְּדֹל הַאֶהְבָּה וְהַשְׁתַּוְקָאוֹת שֶׁזֶה הָאָדָם מִשְׁתַּוְקֵם לְבְּחִינָה זֹו, אֵז אִךְ עַל פִּי שֶׁזֶה הָאָדָם אֵינוֹ רָאוּי לָהּ מַצַּד מַעֲשִׂיו, אָכֵל ה' יִתְבָּרַךְ בְּרַב וּתְמִיו

(דברים ח א) אֶפְלוֹ מְצוּת שְׁאֵין נוֹהֲגִין בְּזִמְנֵי הַזֶּה, אֶתָּה יוֹכֵל לְקַיֵּם, בְּאִפְנֵי כְּשִׁיתְשְׁמְרוּ' מִלְּשׁוֹן יְאָבִיו שְׁמַר אֵת הַדְּבָר' (להלן לו יא), שֶׁתְּהֵא יוֹשֵׁב וּמְצַפֶּה וּמִשְׁתַּוְקֵם אֵל הַמְּצוּה מִתִּי יְבוֹא לְיַדִּי וְאֶקְיַמְנָה.

וְזוֹ גַם כֵּן מִה שְׁאָמַר דָּוִד (דה"א א' כב יד) 'וְאֵנִי בְּעֵינֵי הַכִּינּוּתִי לְה' אֵלָךְ אֶלְפִים' כו', פְּרוּשׁ כִּי מְצוּת צְדָקָה אֵי אֶפְשֶׁר רַק בְּמַתְנַת מְעוֹת, אִךְ אֵנִי אֶפְלוֹ בְּעֵינֵי הִיִּתִי מְחַלְהֵב וְאֶמְרֵתִי מִי יִתֵּן וְאוּכַל לְכַנּוֹת בֵּית, וּבְזֶה הַכִּינּוּתִי אֵלָךְ' כו', כִּי נִחְשָׁב עָלַי כְּאֵלוֹ עֲשִׂיתִי בְּפַעַל. וְזֶה פְּרוּשׁ הַכְּתוּב (תהלים קיט קו) 'נִשְׁבַּעְתִּי וְאֶקְיַמָּה לְשִׁמּוֹר מִשְׁפָּטִי צְדָקָה', פְּרוּשׁ נִשְׁבַּעְתִּי לַעֲשׂוֹת, וְתִכְף אֶקְיַמְנָה, בְּאִפְנֵי 'לְשִׁמּוֹר מִשְׁפָּטִי צְדָקָה' כְּנ"ל.

וְהַגָּה מְחַמַּת הַכּוֹסֵף וְהַחֲלָהּבוֹת וְהַכְּנַת הַמְּחַשְׁבָה בּוֹנָה בֵּית לְהַשְׁרָאָה הַקְּדוּשָׁה שֶׁל הַמְּצוּה, וְלָזֶה יַעֲקֹב אָבִינוּ נִדְר 'אִם יִהְיֶה אֱלֹהִים עִמָּדִי, וְהָאֵבֶן הַזֹּאת אֲשֶׁר שָׁמֵתִי מִצִּבָּה יִהְיֶה בֵּית אֱלֹהִים' וּבְשַׁעֲזָה זֹו לֹא יִהְיֶה לוֹ רַק הַכְּנָה לְמְצוּה, לְזֶה אָמַר הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא 'אֵנִי הָאֵל בֵּית אֵל' פְּרוּשׁ שֶׁעַל יְדֵי הַכְּנָה לְמְצוּה עֲשִׂיתִי לִי בֵּית, וְלָזֶה 'שׁוּב וְכו' וְאֶהְיֶה עִמָּךְ' כו' דְּהַיְנו שְׁאֲשֶׁרָה גַם שְׁכִינְתִּי בְּעִצְמוֹ עִמָּךְ, כִּי בְּתַחֲלָה לֹא יִהְיֶה רַק 'אֲשֶׁר נִדְרָתִי לִי נִדְר' וְהִיָּה רַק בֵּית, וְהֵבֵן:

ולכן הלך לגזוז את צאנו ותגנב רחל את התרפים וגו' (לא יט)

בַּת עֵינַי

רבי אברהם דב מאברקטש זיע"א
בפתויב 'ולכו ה'לד' וגו' גרמז דרר עבדות ה'

וְלָכֵן הִלָּךְ לְגַזּוֹת אֶת צֹאנּוֹ וּתְגַנֵּב רַחֵל אֶת הַתְּרָפִים וְגו'. וְנִרְאֶה לִי שֶׁהַתוֹרָה הַקְּדוּשָׁה מְרַמְזֵת לָנוּ בְּכַאֵן דְּרָךְ עֲבֻדוֹת ה' יִתְבָּרַךְ. וְתַחֲלָה

נפֿשם לבא לזו הבחינה, ויש להם מזה בושֿה והכנֿעה, ואז הקדוש ברוך הוא משרֿה שְכִינָתוֹ עֲלֵיהֶם, כַּמֵּאמֵר הַכְּתוּב (ישעיה נז טו) 'אַתְּ מִי אֲשַׁכֵּן' וגו', וְהַשְׁכִּינָה מִכְּנֵה בָשָׂם רַחֵל כִּידוּעַ (וזהו ח"ג רמד.). וְזֶהוּ יִתְגַּבֵּב רַחֵל אֶת הַתַּרְפִּים אֲשֶׁר לְאַבְיָה', הֵינּוּ בְּשִׁעָה שְׁבַחֲנִית לְכֵן הֶעֱלִיזוּ הַלֵּף לְגִזּוֹ וּלְחֹבֵר עִם צֹאנֹו, אִזּוֹ וְרַחֵל' מִי שֶׁהֵם מְכַנִּים בְּשֵׁם רַחֵל, שְׂאִינִם זֹכִים מִצַּד מַעֲשֵׂיהֶם לְבַחֲנִיהָ זֹו, 'גְּנֻבָה אֶת הַתַּרְפִּים', אִף עַל פִּי כֵן יְכוּלִין לְבֹא לְתַרְךָ וְעָקֵר בַּחֲנִינָה עֲבוּדָה הַנּוֹכְרֵת לְעִיל, מִצַּד זְכוּת צַדִּיקֵי הַדּוֹר, וּמִצַּד הַכְּסִיפָה וְהַהֲשֹׁתָקוּת וְהַבוּשָׁה שֵׁשֵׁי לוֹ.

מחמת הבושֿה וההכנֿעה יעזר ה' לבוא לבחינת אהבה עזה

וְזֶהוּ כִּי 'אֶסְפֵּה אֱלֹהִים אֶת חַרְפְּתִי' (לעיל ל כג), הֵינּוּ שְׂרַחֵל מְרַמֵּז עַל אוֹתָם שְׂאִינִם בְּהַדְפְּכוֹת גְּמוּרָה, אִמְרָה, כִּי 'אֶסְפֵּה אֱלֹהִים אֶת חַרְפְּתִי', הֵינּוּ הַבוּשָׁה וְהַהֲכַנְעָה שֵׁשֵׁי לִי, מִחֲמַת זֶה יַעֲזֹר לִי הַבוּרָא בְרוּךְ הוּא לְבֹא לְבַחֲנִינָה הָאֲהֻבָה עִזָּה הַנּוֹכְרֵת לְעִיל. 'הִי רְצוֹן שְׂנוּבָה לְזֶה, אָמֵן, בֵּן יְהִי רְצוֹן:

ויקח את אחיו עמו וירדף אחריו דרך שבֿעת ימים וידבק אותו בחר הגלעד (לא כג)

אור החיים

רבי חיים בן עטר זיע"א

מדוע לא נעשה ליניקב גם קפיצת הדרך

'דַּרְךָ שְׁבַעַת יָמִים'. יֵשׁ לְחַקֹּר לְמָה נִשְׁתַּנָּה יַעֲקֹב בְּהַלִּיכָה זֹו שְׁלֵא קִפְצָה לוֹ הָאֲרָץ כַּמִּשְׁפָּט לְאוֹהֲבֵי שְׁמוֹ, וּמִצִּינוּ (ב"ר נט יא) שְׂאִפְלוּ לְאַלְעִזָּר עֲבָד אָבִיו קִפְצָה לוֹ הָאֲרָץ (סנהדרין צה.), וּמֵן הַכּוֹחַ אֵלָיו יֵאוֹת עֲשׂוֹת גַּם הֶעֱלִיזוּ מִהַרְוֵף וְלֹא הָיָה מְשִׁיגוֹ לְכֵן. וְאוּלַי פִּי הַגִּיד לוֹ הָאֲדוֹן בְּרוּךְ הוּא בְּזֶה שְׂאִין צְרִיף לְבָרוּחַ, כִּי הֵגַם שֶׁהַדְּבִיקוֹ לְכֵן הָיִיבֵל דְּבַר דְּבַר אֵלָיו אֶפְלוּ דְּבוּר.

וְחֲסָדָיו שְׁבָרָא אֶת הָעוֹלָם בְּגִין דִּיחֻקְרֵי רַחוּם וְכוּ', מְרַחֵם עָלָיו וּמִשְׁפִּיעַ עָלָיו אֹר הָאֲהֻבָה עִזָּה הַנּוֹכְרֵת לְעִיל. וְאִף עַל פִּי כֵן אֵינּוּ אֲצִלוּ בְּבַחֲנִינָה מְאֻרְשָׁה' לְהִיּוֹת אֲצִלוּ תְּמִיד הָאֹר הָאֲהֻבָה הַנּוֹכְרֵת לְעִיל בְּבַחֲנִינָה אַחֲדוּת, כַּמּוֹ אֲצֵל צַדִּיקֵי הַדּוֹר שֶׁהֵם תְּמִיד דְּבָקִים בַּה' בְּאַחֲדוּת גְּמוּרָה.

ענינו זה נרמז בכתוב 'כי יפתה איש' וגו'

וְזֶהוּ 'כִּי יִפְתָּה אִישׁ', הֵינּוּ שִׁיפְתָּה אִישׁ וּמִתְפַּלֵּל לְפָנָי ה' יִתְבַּרְךָ לְבֹא לְזֶה הַבַּחֲנִינָה, 'אֲשֶׁר לֹא אֲרֻשָׁה' אֲצִלוּ מִחֲמַת מַעֲשִׂיו, וּמֵן הַסֶּתֶם יַעֲזֹר לוֹ ה' יִתְבַּרְךָ בְּרַב רַחֲמֵיו וְחֲסָדָיו, אִזּוֹ מְהֵרָה יִמְהַרְנֶה לוֹ לְאַשָׁה', רְצָה לוֹמַר שִׁימְהַר זֶה הָאִישׁ לְדַבֵּק אֶת עֲצָמוֹ בְּבַחֲנִינָה זֹו בְּדַבְּקוֹת אֲמַתִּית בְּמִסִּירוֹת נֶפֶשׁ מִמֶּשׁ עַד כְּלוֹת הַנֶּפֶשׁ, שִׁיחִיו אֲצִלוּ בְּבַחֲנִינָה אֲשֶׁה, כַּמּוֹ אֲצֵל צַדִּיקִים גְּמוּרִים שֶׁהֵם דְּבָקִים תְּמִיד בְּמִדָּה זֹו. 'וְאִם מָאן מָאן אָבִיהָ לְתַתָּה לוֹ' (שמות כב טו), פְּרוּשׁ, שְׂאִף עַל פִּי שְׂנוּכְסָפָה וְגַם כְּלַתָּה נִפְשׁוֹ לֹזוֹ הַבַּחֲנִינָה, וְאִף עַל פִּי כֵן מָאן אָבִיהָ לְתַתָּה לוֹ זֹאת הַבַּחֲנִינָה, וְגַמְרָא אִמְרָ הַכְּתוּב שְׂאִף עַל פִּי כֵן, 'כֶּסֶף' הֵינּוּ הַכְּסִיפָה, 'יִשְׁקַל כַּמְהָר הַבְּתוּלָת', הֵינּוּ שֶׁהוּא שְׁקוּל כְּאֵלוֹ בַּאֲבַחֲנִינָה אֹר הָאֲהֻבָה עִזָּה הַנּוֹכְרֵת לְעִיל.

ענינו זה נרמז בכסומי הפרשה

וְזֶהוּ שְׂאִמְרַ הַכְּתוּב 'וְלָכֵן הַלֵּף לְגִזּוֹ וְגוּ', רְצָה לוֹמַר בַּחֲנִינָה לְכֵן הֶעֱלִיזוּ שֶׁהוּא חֲסֵד הַבוּרָא בְרוּךְ הוּא, שֶׁהוּא אֹר הָאֲהֻבָה עִזָּה, 'הַלֵּף לְגִזּוֹ' לְחֹבֵר אֶת עֲצָמוֹ, עִם צֹאנֹו, הֵינּוּ צַדִּיקֵי הַדּוֹר. וּבַחֲנִינָה הַתְּחַבְּרוֹת מְרַמֵּז בְּמַלְת לְגִזּוֹ' שֶׁהוּא אוֹתִיּוֹת גִּזּוֹ וְזִו, גִּזּוֹ הִיא עֲשָׂר, וְזִו גִּימְטְרִיא 'אַחַד', מְרַמֵּז עַל הַתְּחַבְּרוֹת עֲשָׂר סְפִירוֹת שִׁיחִיו בְּבַחֲנִינָה אַחֲדוּת פְּשוּט.

ברחל מרמז שגם אותם שאינם כ"כ בהודפכות יכולים להשיג גניעה בבחינה

יד

וְרַחֵל מְרַמֵּז עַל אוֹתָן שְׂאִינִם בְּהַדְפְּכוֹת כָּל כָּף, וְאִף עַל פִּי כֵן נִכְסְפָה וְגַם כְּלַתָּה

אתה האברך המתפתה מחותנך צא ולמד, צא ממחשבתך, ולמד ואל תשים לבך על הנ"ל, כי כן מה בקש לכן, רצה לומר רק בקש בבקשה ליעקב אבינו לאמר הלא ארבעה נשים לך ואחד עשר ילדים, ראה נא לפרנס אותם, ואף על פי כן לא שמע לו, כי רצה לעקר את הכל, הוא הכל דקדושה, בדבריו פנ"ל. וכן נאמר ללכן (להלן לא כט) 'השמר לך מדבר עם יעקב מטוב ועד רע', רצה לומר מהטוב שאמר אומר כי טוב תורה עם דרך ארץ, כי זהו מגיע 'עד רע' וסוטר אחר, להעביר הצדיק מצדקתו:

יש לאל ידי לעשות עמכם רע ואלקי אביכם אמש אמר אלי לאמר השמר לך מדבר עם יעקב וגו' (לא כט)

דברי יחזקאל

רבי יחזקאל משינאנאו זיע"א

אזהרת הבורא ללכו שלא ירע ליעקב
הוכחה שהיה בידו להזיקו

יש לאל ידי לעשות עמכם רע ואלקי אביכם אמש אמר אלי לאמר השמר לך מדבר עם יעקב וגו' ועתה הלה הלכת וגו' למה גנבת את אלהי'. וצריך להבין מה זה שהתפאר 'יש לאל ידי וגו'', הלא תכף אחר זה אמר ואלקי אביכם אמש אמר אלי השמר לך וגו', נמצא שהודה בעצמו שלא יוכל לעשות לו רע חס ושלום.

ויש לומר באור הכתוב כף הוא, שאמר לכן ליעקב 'יש לאל ידי לעשות עמכם רע', כלומר מזה תדע שיש בכחי לעשות עמכם רע, ואלקי אביכם אמש אמר אלי השמר לך וגו', מזהצריך להזהירני שלא לעשות עמכם רע, יש ראיה שהיה בכחי להרע לכם, ועתה הלה הלכת וגו' למה גנבת את אלהי', היה לך להשמר את עצמך ממני ולא לסמך על גס:

וזולת זה היה מראה חס ושלום כי לא יכול הצילו מיד לכן. וגדול הנס הזה, שהגם שהוא בעל בחירה ימנע מעשות בחירתו ביעקב:

גם בזה ה' סבב כמה סבובין פרימת פרית עמו לבל יזיק שבאמצעות הדבר נתגברו עליו ישראל בימי השופטים כשבא עליהם, והוא כושן ושעתים, כמאמרם ו"ל (סנהדרין קה). גם מזה נמשך קבורת רחל במקום ההוא, כדי שתהיה לטובה אות בגלות בנייה כמאמרם ו"ל (ב"ר פב י) בטעם קבורתה שמה:

ויבא אלהים אל לכן הארמי בחלם הלילה ויאמר לו השמר לך פן תדבר עם יעקב מטוב עד רע (לא כד)

תמארת שלמה

רבי שלמה מדומסק זיע"א

האברך לא יתפתה מחותנו לעסק בעניני עוה"ז

צא ולמד מה בקש לכן הארמי לעשות ליעקב אבינו וכו' ולכן בקש לעקר את הכל' (הגדה של פסח). דהנה זה מדת פשוטי העם, כאשר תן את בתו לתלמיד חכם, והוא עודנו באבו מתהלך בצדקו על התורה ועבודה ולנסע לצדיקי הדור, הנה מתעורר נגדו היצר הרע לקומם חותנו עליו להטותו מדרכו. ומתחלה בא עליו בדברים רבים לפתוחו, אתה בני לא טוב לך שבת תמיד בית התורה ותפלה כל היום, רק שים לבך גם על עניני עולם הזה אשר נכון לתחיות נפש ביתך, והוא גם הוא מצוה רבה, וטוב תורה עם דרך ארץ (אבות פ"ב מ"ב), וכדומה ראיות רבות מפתוי היצר.

והנה אמנם זה היה מדת לכן הארמי, אשר רצה להטות את יעקב מדרך צדקתו אל עניני עולם הזה, והחליף את משפחתו עשרת מונים כדי לטורד את מחשבתו. וזה שרמזו רז"ל,

שמים חוץ מיראת שמים, ובכתבות (ב) איתא הכל בידי שמים חוץ מצנים פחים. ומתירן הבינה לעתים דשני המאמרים עלים בקנה אחד, כי עשית מצוה צריכה להיות בהתלהבות וחקימות, ובעברה להפך. וזה הפרוש: חוץ מצנים פחים, דהצטוננות לעברה והחמימות למצוה אינה בידי שמים אלא מסורה לבחירת האדם, וככל שהאדם יתגבר ביראת שמים כן תגדל התלהבותו בעשית מצוה, ע"כ.

וי"פ דבריו אפשר לפרש הפסוק כאן, דאיתא בב"ר 'ויקרא אלקים לאור יום' אלו מעשיהם של צדיקים, ו'לחשך קרא לילה' אלו מעשיהם של רשעים. ויהיה פרוש הפסוק 'הייתי ביום' – בשעה שעסקתי במעשה המצוות, 'אכלני חרב' – בהתלהבות והתפעלות עצומה, 'וקרא בלילה' – דלגבי עברות הייתי מצנן תמיד ולא עברתי. 'ותדד שנתי מעיני' – שלא הלכתי בטל, שעל זה נאמר הולך בטל כלישן דמי, אלא עבדתי את ה' בכל רגע, ואף פעם לא נחשבותי כלישן, גם בעת שישנתי, כי הכל היה עבודת ה' טהרה:

ויעקב הלך לדרכו (לב ב)

לקוטי שיחות

רבי מנחם מנדל מליובוויץ זיע"א

'ויעקב הלך לדרכו' - תפקידו של כל יהודי הוא להתקדם בכל עת בעבודת הבורא ולהעלות את המדרגות התחתונות לקדשה

ויעקב הלך לדרכו וכו'. כל אות ומלה שבתורה הוא עולם מלא תכן והוראה:

ויעקב – דווע החלוק שבין השמות יעקב וישׂראל: (א) בזמן: השם יעקב נפץ לו בהולדו, השם ישׂראל – לאחר זמן, לאחרי שנתקדם בו שרית עם אלקים ואנשים ותוכל' (בראשית לב כט), (ב) בתכן: יעקב הוא מלשון עקב,

ויהר ליעקב וירב בלכו ויען יעקב ויאמר ללכו מה פשעי מה חטאתי כי דלקת אחרי (לא לה)

ילקוט מנחם

רבי מנחם מנדל מרימנוב זיע"א

הלמוד מיעקב אבינו שאף שכעס על לכו דבר עמו בלשון רכה

וקשה, מאחר שחרה אפו על לכן על שחשדו בגנבה, היה צריך לכתב וידבר יעקב, דאמירה הוא לשון רכה (מכות יא.). ויש לומר כי התורה הקדושה מלמדת לאדם דעה, כי אף שצריך אדם להתקוטט עם חברו ולקעס עליו על דבר צעקת לגימא (ראה גיטין ד), ילמד מיעקב אבינו עליו השלום איך להתנהג, ויראה מה כתיב ביה ביעקב אבינו עליו השלום, כי ררב שיחו וכעסו שחרה לו בלכו, ויען יעקב הוא לשון הרמת הקול, עם כל זה כתיב ויאמר ללכן, התחיל לדבר עמו רכות, מה פשעי ומה חטאתי וגו'. כן יעשה כל אדם בבואו לכלל פעם ויתחיל לדבר קשות, מיד יסיר פעם מלבו ויעביר הרעה מבושרו, וידבר כמו כן לחברו - מה פשעי ומה חטאתי כי עשית לי כזאת על לא חמס בכפי, ובזה ישפך גם פעם חברו מעליו, וישכן בטח ושאנן באהלו:

הייתי ביום אכלני חרב וקרא בלילה ותדד שנתי מעיני (לא מ)

מהר"ש מבעלזא

רבי שר שלום מבעלזא זיע"א

'ביום אכלני חרב' - התלהבות וחקימות לעבודת ה', 'קרא בלילה' - צנון הגוף וקריירות לעברות, 'ותדד שנתי מעיני' - לא ללקת בטל

אפשר לפרש בדרך רמז בעונת עבודתו ית"ש, דהתוס' (מגילה דף כ"ה) הקשו שני מאמרי חז"ל אהרדי, דאיתא בבבכות (טו): הכל בידי

תפקידו ללכת מחיל אל חיל, אף אם מקומם ומצבם ברוחניות טוב הוא, לא די בזה פלל, אלא מכרח שיהיה אצלו שנוי מקום ברוחניותו, ועד לעלוי שאין ערוך למצבו הטוב הקודם, הלוך ונסע בדרך העולה בית אל, שהוא אין סוף, ובסיומו ההוראה –

‘דַרְבּוֹ’ – דרך המלך, מלכו של עולם, וכידוע הבאור אשר שלמות הדרך היא באשר היא מחברת פנה הכי רחוקה עם היכול המלכות אשר בעיר הבינה, ובשני הפוננים דוקא – מהיכול להפנה ומהפנה להיכול.

והרי השליחות של כל יהודי היא ע"י ירידת נשמתו מאגרא רמא לכירא עמיקתא, בכדי לחבר בינא עמיקתא עם אגרא רמא על ידי עבודתו מלמטה למעלה (בכלל - תפלה ואלוהי הוי' נפשי אשא) ומלמעלה למטה (בכלל - למוד התורה וקיום המצוות - חקמתו ויצונו ית' - ובמדרגש במצוות המדקה, שהיא לפני ואביון הסאב לכל דבר כי לית לי' מנרמ' כלום):

דרך הכי תחתונה שבגוף, סוף הגוף, ואין נכר בזה חלוק בין אדם לאדם; ישאל – מלשון שר ואותיות 'לי ראש', עליון שבגוף, ועקר החלוק בין אדם לאדם (ושלמותו) הוא בפרכצופותיהן בקול במראה ובדעת, אשר כלם בראש האדם.

יהדייק 'יעקב' בההוראה הלוך לדרך, הוא, כי לכל יהודי, בלי הבדל, נתנה שליחות מהבורא ית' המתחילה תכף בלדתו כשעודנו במדרגת 'יעקב' ובתחלת עבודתו, וממלא שליחות זו ע"י עבודה באפן אשר, בהמשך ההוראה –

‘הלך’ – הליכה אמיתית, שפרושה הליכה ועקירה גמורה ממקומו (ומדרגתו) הקודם למקום הרצוי – שלכן מלאכים נקראים 'עמדים', אף על פי אשר עושים באימה וכינראה רצון קונם ופוחתים את פיהם בשניה ובזמרה, אשר ע"י כ"ז עולים מדרגא לדרגא, אבל פון שעדין יש לדרגתו ערוך ושכיחות לדרגתו הקודמת – אין זו הליכה אמיתית, ורק האדם נקרא 'מהלך', כי

אוצרות גאוני הדורות

מהגמרא דסבינא ליה דהא דאמרין בפסח נולד יצחק, היינו ראשון של פסח, והקשו דמנא ליה להגמרא דנולד בראשון. אמנם יובן במה דאמרה רבקה לייעקב 'קח לי שני גדיי עזים' (לעיל כו ט), ופרש רש"י אחד לפסח ואחד לחגיגה, ואם נולד יצחק באחד מסוף ימי הפסח פקושיית התוספות איך אמר יצחק בערב פסח 'לא ידעתי יום מותי', הא הקב"ה ממלא שנותיו של הצדיקים מיום ליום, ועל פרחו דבראשון של פסח נולד יצחק, ושפיר מתנרא בערב פסח שאולי הגיע קצו למחר.

והנה יעקב ברח מחמת שפחד מעשו שלא יתגוהו, רק עשו אמר 'יקרבו ימי אבל אבי', כי בחיי אביו לא רצה לשלח בו יד, אבל

ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה (כח א)

תמארת יהונתן

רבי יהונתן אייבשיץ זצ"ל

ברח יעקב מפני עשו אחיו בערב פסח, ובו בלילה הבטחה לו שמירת הדרך סימן לבנים שיהיה ליל שמורים

הק'שו התוספות במסכת ברכות (כו: ד"ה יעקב) והבאתיו כבר לעיל, דאיך אמרין דיעקב תמן תפילת ערבית, הלא לאחור התפלה בעי למתדר ושקעה השמש, ואם גן התפלל בעוד יום, ולרבי יהודה דאמר דתפלת מנחה עד פלג המנחה ניתא, אבל לרבנן קשה.

ונראה לתרץ קושית התוספות, דהנה התוספות במסכת ראש השנה (יא. ד"ה אלא) דייק

גם בן האדם להיות זהיר לקום בחדות לילה להשתתף בצער השכינה, כדי שיהא נמנה מאבלי ציון. ועל ידי זה יזכה לשמח עמה בשמחתה, כמו שגאמר (ישעיה סו י) 'שישו אתה מושב כל המתאבלים עליה'. וגם בן צריך שיהיה זהיר להשפיע לבית הכנסת, כי זה הוא השלמת תקנת השכינה על תקון חצות. וגם בן קדם שישפב צריך להתודות ולהתקרט על עונותיו, ולשפב מתוך הרהורי דברי תורה.

וזהו 'ויצא יעקב מבאר שבע', לפי שכל צדיק ראוי לקרא בשם יעקב, דיעקב ראשי תבות יחוד עגוה קדשה ברכה, וכל הנקרא 'צדיק' צריך שיהיו בו מדות אלה. והנה ידוע דכשנכנס הלילה מדת הדין מתחלה, והמזיקים והמשחיתים יש להם רשות לשוט בעולם ולהזיק לעוברי רצונו ותברך, ולפיכך צריך האדם שלא ישן עד שמשביע עצמו מדברי תורה, כמו שכתוב (משלי יט כג) 'ישבע לילין בל יפקד רע'. וזהו שאמר 'ויצא יעקב', היא נשמת הצדיק, כשיוצאת ממנו בלילה יצאה שבעה בדברי תורה, וזהו 'מבאר', היא התורה שנקראת 'באר מים חיים', כשיצא ממנה שבע או 'ילף תרנה', היא הסטרא אחרא שנקראת 'חרון אף', מסתלקת ממנו, ואין לה שום שליטה עליו.

וקדם השנה ייפגע במקום, מתחנן לה בדברי תחנונים ובקריאת שמע ובודוי על משתו, ואחר כך 'יילן שם כי בא השמש', היא הנשמה שמשללת ממנו בשכבו. ואף על גב שקרא קריאת שמע ובודוי עד גמירא, עם כל זה יינקח מאבני המקום, הם הרהורי תורה, לפי שהתורה נקראת 'אבן', כמו שגאמר (שמות לא יח) 'לחת אבן, ושל הקדוש ברוך הוא היא, לפיכך אמר 'מאבני המקום'. ומה שכתב 'אבני' לשון רבים, לרמז על שתי תורות, תורה שבכתב ותורה שבעל פה, זה הצדיק מהרהר היה בשתייהן ומתוך הרהורן לן, וזהו 'וישם מראשתי וישפב במקום ההוא'. ומה שכתב 'במקום ההוא', לרמז על מה שאמרו רבותינו זכרונם לברכה (זוהר ח"ג

מי יודע עת מיתת יצחק באיזה שנה שימות. רק קדם פסח אין פאן פחד כהנזכר לעיל, דהקב"ה ממלא שנותיו של צדיק, ויצחק נולד בפסח, ולכך כל השנה היה יעקב שרוי בלא פחד, רק בערב פסח הצריך לברח אולי בלילה ימות יצחק ויהרגנו צשו תכף. ולכך ברח בערב פסח, ואז קפצה לו הארץ והגיע קדם שקיעת החמה להר המזריה, והתפלל שם מעריב מבעוד יום, כמו שכתב המגן אברהם (ס"ו רסו סק"א) דמודים כל הגאונים אף דהלכה כחכמים דתפלת מעריב מצאת הכוכבים, מכל מקום גם החכמים מודים דבערב שבת וערב יום טוב מקדימים להתפלל ערבית מבעוד יום. והשעם נראה, כי אף על פי שאבות תקנהו, מכל מקום היה נגד תמידין כו', וחלבי חל אין קרבין ביום טוב, ודו"ק.

ומתריץ קושיות התוספות, דהשתא מוכח גם לחכמים שיעקב תקן תפילת ערבית, ולכך בלילה נאמר ליה 'אל תירא ושמרתיו בכל אשר תלך', סימן לבנים שיהיה ליל שמורים.

ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה. ויפגע במקום וילן שם כי בא השמש וינקח מאבני המקום וישם מראשתי וישכב במקום ההוא. ויחלם והנה סלם מצב ארצה וראשו מגיע השמימה והנה מלאכי אלהים עלים וירדים בו (כח י"ב)

פתוחי חותם

רבי יעקב אביסצירא זצ"ל

סדר הנהגת האדם בלילה

אבשר לפרש הפסוקים האלה בדרך רמז, בהקדים כמה שאמרו רבותינו זכרונם לברכה, דהמתפלל כראוי ומשביע עצמו מדברי תורה ולן, נשמתו תמצא דרך סלולה לעלות למעלה ואין החיצונים דוחים אותה, והשכינה מברכת אותה בלילה בעלותה למעלה. וצריך

וגו' נשמע שפֿל אָדָם יש לו חלק אֱלֹקִי מִמַּעַל, ואם בֵּן הָאָדָם קוֹדֵם לְכָל הַבְּרֹאִיִּים. וְהִנֵּה אֵימָא בְּגִמְרָא (חולין צא:) 'וְיָלֵן שָׁם כִּי בָא הַשָּׁמַשׁ', מִלְּמַד שֶׁשָּׂקֶצֶה הַחֲמָה שְׁלֵא בְּעוֹנְתָהּ, עֲבוּר יַעֲקֹב שְׁיָלֵן שָׁם.

מַעֲתָה שְׁפִיר יִתְבֵּן הַפְּסוּקִים שֶׁלְּפָנֵינוּ, וַיִּפְגַּע בְּמָקוֹם, וְדָרְשׁוּ חַו"ל (ברכות כו:). אֵין פְּגִיעָה אֵלָא לְשׁוֹן תְּפִלָּה שְׂתַתְּקֵן תְּפִלַּת עֲרִבִית, וְקָשָׁה אִיף הַתְּפִלָּל בְּמָקוֹם הַהוּא שֶׁהִיָּה בַּחוּץ לְאֶרֶץ, הָא תְּפִלוֹת בְּמָקוֹם תְּמִידִין הֵם, וְהוּי שְׁחוּטֵי חוּץ. לָזֶה מִתְרַץ הַקְּרָא, 'כִּי בָא הַשָּׁמַשׁ', וְהִינּוּ שְׁבָאָה שְׁלֵא בְּעוֹנְתָהּ מִפְּנֵי יַעֲקֹב, וְקָשָׁה דְהֵלֵא הַשָּׁמַשׁ נִבְרָא קֹדֵם לְיַעֲקֹב, דְּהַשָּׁמַשׁ נִבְרָא בְּיוֹם ד' וְאָדָם נִבְרָא בְּיוֹם ו', עַל כֵּן דְּרַחֵף צָרִיף לֹמַר דְּאָדָם נִבְרָא קֹדֵם לְ הַנִּבְרָאִים, מִשּׁוּם 'וְרוּחַ אֱלֹקִים מִרְחַפֶּת עַל פְּנֵי הַמַּיִם', שְׁיֵשׁ בְּאָדָם חֵלֶק אֱלֹקִי מִמַּעַל. אִם בֵּן מִתְרַץ נְמִי אִיף הִיָּה יָכוֹל לְהַתְּפַלֵּל בַּחוּץ לְאֶרֶץ, דְּכִינּוּ דְמוּכַח מִכַּח שְׁקִיעַת הַשָּׁמַשׁ שְׁיֵשׁ בְּאָדָם חֵלֶק אֱלֹקִי מִמַּעַל, נִמְצָא שֶׁהוּא מִשְׁכֵּן וּמְקַדֵּשׁ קֶטָן, וּמִתְרַץ לְהַתְּפַלֵּל בַּחוּץ לְאֶרֶץ.

אור יחזקאל

רבי יחזקאל לוינשטיין זצ"ל

כְּשֶׁהָאָדָם אֵינוֹ שׁוֹאֵל וְדוֹרֵשׁ הַשְּׂגוֹת רוּחַנִיּוֹת אֵין מִסְתַּעֲבֵין לוֹ מִן הַשָּׁמַיִם

הַגָּה מְבַקְּשִׁים אָנוּ כָּל יוֹם בְּתַפְלַת שְׁחִרִית וְתַתְּנֵנוּ הַיּוֹם לְחֵן וְלַחֲסֵד וְלִרְחֻמִּים בְּעֵינֵיךָ וּבְעֵינֵי כָּל רוּאֵינוּ, וּבְכַר דְּבִרְנוּ כְּמָה פְּעֻמִּים אֹדוֹת הַעֲנָן הַגְּדוֹל שְׁזוֹכִים לָהֶם אֵלּוּ שְׁנִישְׂאוּ חֵן בְּעֵינֵי יִתְבָּרַךְ. וְלִכְאוּרָה יש לְהִבִּין וּמַדּוּעַ לֹא נִרְאָה שְׁבִנֵי הָאָדָם מְבַקְּשִׁים דְּרָכִים הֵיאָף לְזִכּוֹת לְנִשְׂאִיּוֹת חֵן, הִנֵּה כְּפֹאֶשׁ אָדָם זְקוּק לְאִיזָה טוֹבָה מְזוּלָתוֹ וְרוֹצֵה לְמַצֵּא חֵן בְּעֵינֵי מִשְׁתַּדֵּל וּמְבַרֵּר הֵיאָף יִזְכֶּה לְכֶף וּמָה הֵם הַמַּעֲשִׂים הַנִּבְרָשִׁים לָזֶה, וְאֵלוֹ לְמַצֵּא חֵן בְּעֵינֵי הַשָּׁם יִתְבָּרַךְ

דְּבִשְׁעַת שְׂכִיבָה צָרִיף לְמַסַּר נַפְשׁוֹ לְמָקוֹם בְּדָרְךְ פְּקוּדוֹן בְּאֶמְרוֹ 'בְּיָדְךָ אֶפְקִיד רוּחִי' (תהלים לא ו).

וְכִינּוּ שֶׁהַצְּדִיק עוֹשֶׂה כָּל הַתְּקוּן הַזֶּה, נִשְׁמָתוֹ עוֹלָה לְמַעְלָה וְאֵין הַחִיצוֹנִים דוֹחִים אוֹתָהּ, רַק עוֹלָה דְרָךְ סְלוּלָה בְּלִי מְכַשׁוֹל לְמַעְלָה לְהַגּוֹת מִזִּיּוֹ הַשְּׂכִינָה. וְזֶהוּ 'וַיַּחֲלֵם וְהִנֵּה סֵלֶם מִצֵּב אֲרֻצָּה וְרֵאשׁוֹ מִגִּיעַ הַשָּׁמַיְמָה', כְּלוּמַר דְּרָךְ סְלוּלָה מִמַּטָּה לְמַעְלָה אֵין מַעֲכָב, 'וְהִנֵּה מִלְּאָכִי אֱלֹהִים עֹלִים וְיֹרְדִים בּו', אֵינָה פּוֹגַעַת כִּי אִם בְּמִלְּאָכִים קְרוּשִׁים מְשֻׁרְתֵי אֱלֹהִים.

וַיִּפְגַּע בְּמָקוֹם וַיִּלֵּן שָׁם כִּי בָא הַשָּׁמַשׁ (כח יא)

יד דוד

רבי דוד יוסף וינצנטיים זצ"ל

בְּכָל אָדָם שׁוֹרָה רוּחַ אֱלֹקִים, וּלְפִיכֶךָ מִתְרַץ לְהַתְּפַלֵּל אֶפְלוֹ בַּחוּצָה לְאֶרֶץ

וְצָרִיף עֵינָיו, מָה זֶה נְתִיבַת טַעַם, 'כִּי בָא הַשָּׁמַשׁ', לְכֶף וַיִּפְגַּע בְּמָקוֹם. וְנִלְע"ד לְיִשְׁב, דְּהִנֵּה הִקְשׁוּ בְּכַתְּבֵי הָאֲר"י ו"ל, אִיף אָנוּ מִתְּפַלְלִין בַּחוּץ לְאֶרֶץ, הָא קִיַּמָּא לָן (ברכות כו:) תְּפִלוֹת כְּנֶגֶד תְּמִידִין תְּקַנּוּ וּבְמָקוֹם תְּמִידִין הֵם, וְאִם בֵּן הָיִי לִיָּה שְׁחוּטֵי חוּץ. וְתַרְנֵן, לְפִי מָה דְאֵימָא בְּמִדְרָשׁ (תהלים מזמור קלט) עַל הַפְּסוּק (בראשית א ב) 'וְרוּחַ אֱלֹקִים מִרְחַפֶּת עַל פְּנֵי הַמַּיִם', זֶהוּ רוּחוֹ שֶׁל אָדָם הָרֵאשׁוֹן, וּמִזֶּה הָרוּחַ יש בְּכָל אָדָם וְאָדָם. נִמְצָא שְׁיֵשׁ בְּכָל אָדָם רוּחַ אֱלֹקִים, חֵלֶק אֱלֹקִי מִמַּעַל, וְנִמְצָא שֶׁהוּא מְקַדֵּשׁ קֶטָן, לְכֵן מִתְרַץ לְהַתְּפַלֵּל אֶפְלוֹ בַּחוּץ לְאֶרֶץ, כִּי הָאָדָם בְּעַצְמוֹ הוּא מְקַדֵּשׁ קֶטָן, עַד כַּאֲן תְּמַצִּית הַדְּבָרִים.

וּמִצִּינּוּ שֶׁהַשָּׁמַשׁ לֹא רָצָה לְעַמֵּד מִפְּנֵי הַשֶּׁשׁ, וְכֵן הֵיט לֹא רָצָה לְקַרֵּעַ לְפָנֵי מַשָּׁה, כִּי טַעֲנּוּ אֲנִי גְדוֹל מִמֶּךָ, שְׂאֵנִי נִבְרָאתִי בְּיוֹם שְׁלִישִׁי וּבְיוֹם רְבִיעִי, וְאֵתָהּ נִבְרָאתָ בְּיוֹם שְׁשִׁי. אִף לְפִי חַו"ל אֵין מַעֲנָה בְּפִיהֶם, דְּמַהֲפָסוּק 'וְרוּחַ אֱלֹקִים'

ויחלם והנה סלם מצב ארצה וראשו מגיע
השמימה והנה מלאכי אלהים עלים וירדים בו
(כח יב)

כתב סופר

רבי אברהם שמואל בנימין סופר זצ"ל

החולף ממדרגה למדרגה בעבודתו יתברך
מתעלה יותר ממלאכי השרת

נראה לי כי האדם פרא אדם יולד, ויש בידו
להשלים נפשו, הולך ממדרגה למדרגה
עד שמגביה עצמו יותר ממלאכי השרת, כמו
שכתב רש"י (במדבר כג כג) 'פעת ואמר ליעקב'.
והיינו 'סלם מצב ארצה', זהו האדם שתחלתו
מצב ארצה, וראשו מגיע השמימה ומלאכי
אלקים עלים וירדים בו, תחלתו הם גבוהים
ממנו ועולים במעלה עליו, ולבסוף ירדים בו,
הם במדרגה למטה ממנו.

וגם יש לפרש רמז הסלם על הכניעה, שכל
שמשפיל עצמו הקב"ה מגביהו, וכתוב
(ישעיה נז טו) 'אני אשכון את דבא', שהקב"ה
מגביהו למעלה עד שמגיע למחצתו של הקב"ה,
והיינו 'סלם מצב ארצה', אז 'ראשו מגיע
השמימה'.

והנה ה' נצב עליו (כח יג)

בני מבין

רבי נתנאל פריד זצ"ל

במחלקת הפוסקים האם ראוי יותר לעסק
בתורה ולהתפרנס משל אחרים, או להנות
מיגיע כפיו ולקבל עתותיו לתורה

במדרש (בר טו א), רבי חיא רבה ורבי ינאי,
חד אמר 'עליו' על סלם, וחד אמר
'עליו' על יעקב. עין בפתיחה לשו"ת אמרי אש
חלק א' דבר נחמד במה נחלקו.

איננו שואפים כלל, ואף אלו המתחזקים ודורשים
טובת נפשם מסתפקים בעשית מעשים טובים
ומצוות ואינם מבקשים נשיאות חן בעיניו יתברך.
ובאמת כאשר נעמיק להתבונן, נראה שאף
עולם הבא איננו מבקשים, ואין דורש
לדעת את הדרכים היאך יזכה לעולם הבא, אלא
מסתפקים בעשית מצוות ככל שעולה בדינו,
ואין מבררים באלו אפנים ודרכים באמת יזכה
להשיג עולם הבא. 'אם תבקשנה כספך וכמטמונים
תחפשנה' (משלי ב ד), תיב אדם ללמד מחיי
העולם הזה, בעת שאדם רוצה להעשיר ולהרבות
ממון אינו מסתפק בפעולות בעלמא, אלא דורש
ומברר היטב היאך ישיג עשירות, ואיזה מסחר
עדיף לו להתעסק באותו זמן ובאותו מקום,
ואלו בעיני השגת העולם הבא רחוקים אנו
מאד מדרך של חנוני פשוט.

ויפגע במקום וילן שם כי בא השמש, וברש"י
שם והוא מתנול, שקפצה לו הדרך
וחרר לאחוריו, ואם תאמר כשעבר יעקב על
בית המקדש מדוע לא עכבוהו שם, איהו לא
יחייב דעתיה להתפלל במקום שהתפללו בו
אבותיו, מן השמים יעכבוהו. והדברים מפליאים,
והרי יעקב אבינו הלך להשגת רוחניות בישבתם
של שם ועבר, ומפל מקום לא עכבוהו מן
השמים במקום בית המקדש, והרי לו לא היה
יעקב לן במקום שהוא היה מאבד את כל
ההבטחות הגדולות שהבטיחו השם יתברך,
וחזין מהכא שבעת שמעצמו אינו דורש ומבקש
להשיג, לא יתנו לו מתנות מן השמים ולא
יועיל לו כל גדולותו, ורק לאחר שנתן לבו
להתפלל במקום בית המקדש עזרוהו מן השמים
עד כדי קפיצת הדרך. ומעתה לאחר שהוכחנו
שאין אנו מבקשים אפנים ודרכים למצא חן
בעיני ה' יתברך וראוי שלא נשיג זאת, ואין לנו
כל תקנה שנוזכה לנה ללא עבודה ויגיעה עצמית.

מִפֶּל תַּעֲנוּגֵי עוֹלָם הִנֵּה, וְעַל יְדֵי כֵן מַגְבִּירִין אֶת הַיִּצָּר הַרָע, וְיֵשׁ פֶּת אֲשֶׁר אוֹקְלִים וְשׁוֹתִים, וְעַם כָּל זֶה שׁוֹמְרִים אֶת עַצְמָם שְׁלֵא יָבֹא לְיָדָם שׁוּם חֵטָא. וְהִנֵּה לְסִבְרָא הַחִיצוֹנָה הַפֶּת הִרְאֵנוּהָ יוֹתֵר לְהַתְפָּאֵר, כִּינֵן שֶׁהוּא בְּטוֹחַ שְׁלֵא יָבֹא לְיָדֵי מַכְשׁוֹל, אֲבָל בְּאַמֶּת לֹא כֵן הוּא, דְּהִנֵּה עַל דְּרָךְ מִשָּׁל דִּישׁ מְלַךְ שְׁמַנְצֵחַ הַמַּלְחָמָה עַל יְדֵי שְׁנוֹתָן מִמּוֹן הַרְבֵּה לְמֶלֶךְ אַחֵר, וְיֵשׁ מְלַךְ שְׁמַנְצֵחַ הַמַּלְחָמָה בְּתַקְפּוֹ וּבְגִבּוּרָתוֹ, וְהִנֵּה לְאִיזָה מְלַךְ רֵאזִי לוֹ יוֹתֵר לְהַתְפָּאֵר, בְּיִדְאֵי יוֹתֵר מְשֻׁבָּח זֶה אֲשֶׁר גָּבַר אוֹתוֹ וְנִצַּח הַמַּלְחָמָה בְּגִבּוּרָתוֹ, וְאִם כֵּן גַּם אוֹתָן הַצַּדִּיקִים שְׁמַנְצֵחִים הַיִּצָּר הַרָע בְּיִדְאֵי רֵאזִי לְהַתְפָּאֵר יוֹתֵר, כִּי אוֹתָן צַדִּיקִים שְׁפוֹרְשִׁים אֶת עַצְמָם מִפֶּל תַּעֲנוּגֵי עוֹלָם הִנֵּה אֵין חֲדוּשׁ אִם כּוֹבְשִׁים אֶת יִצְרָם, כִּי לֹא בִּלְחֹו עֲשֵׂה זֹאת רַק עַל יְדֵי פְרִישְׁתּוֹ, אֲבָל זֶה שְׁעֵסֵק בְּתַעֲנוּגֵי עוֹלָם הִנֵּה וּמִכָּל מְקוֹם הוּא מִנְצֵחַ הַיִּצָּר הַרָע, זֶה הוּא חֲדוּשׁ יוֹתֵר, כִּמּוֹ דְּאִמְרִינֵן בְּפֶרֶק אַבּוֹת (פ"ד מ"א) אֵיזְהוּ גִבּוֹר הַכּוֹבֵשׁ אֶת יִצְרוֹ, רְצָה לוֹמֵר, אִם יִלְחֵם עִמּוֹ.

וְנִיחָה פְּנֵת הַגְּמָרָא, אֲלֶפְסִנְדֵּר שָׁאֵל מַה יַּעֲשֶׂה הָאָדָם וְחֵי, פְּרוּשׁ כִּינֵן דְּעַקֵּר הַחַיּוֹת הוּא רַק בְּעוֹלָם הַבְּאֵר, וְאִם כֵּן אֵיזְהוּ בְּחִינָה יוֹתֵר טוֹב, וְהַשִּׁיב לוֹ יְמִית אֶת עַצְמוֹ, רְצָה לוֹמֵר יִלְחֵם עִם יִצְרוֹ.

וְהִנֵּה יַעֲקֹב אֲבִינוּ ע"ה מִיּוֹם הַנִּלְדוֹ הִנֵּה פְּרוּשׁ מִפֶּל תַּעֲנוּגֵי עוֹלָם הִנֵּה, כִּמּוֹ שְׁמַעֲיֵד עֲלֵיו הַפְּתוּב (לעיל כה כז) וְיַעֲקֹב אִישׁ תָּם יֹשֵׁב אֲהֵלִים, לֹא הָיָה מִמֶּהֲלָכֵי אַחֵר תַּעֲנוּגֵי עוֹלָם הִנֵּה. אֲבָל עֲכָשׁוּ כְּשִׁשְׁכַב כָּאֵן הַרְּאָה לוֹ הַקַּב"ה בְּחִינָה אַחֲרָת, דְּהִינֵנוּ שְׁכַל הָאָדָם יוֹכַל לִילָף אַחֵר תַּעֲנוּגֵי עוֹלָם הִנֵּה, וּמִכָּל מְקוֹם יְכוֹל לְהִיּוֹת נָקִי מִעֲבָרָה. וְהִנֵּה סֵלֶם מַצֵּב אַרְצָה, רְצָה לוֹמֵר הַשְּׁלָמוֹת הַנֶּפֶשׁ יְכוֹל לְהִיּוֹת גַּם אִם 'מַצֵּב אַרְצָה', דְּהִינֵנוּ אִף עַל פִּי שְׁהוּלָף אַחֵר אַרְצִיּוֹת וְגִשְׁמִיּוֹת, וּמִכָּל מְקוֹם וְרֵאשׁוּ מַגִּיעַ הַשְּׁמַיְמָה, יוֹכַל לְהַשִּׁיב בְּחִינָה גְּדוּלָה עַד הַשְּׁמַיִם. וְיַיִקֵּץ יַעֲקֹב מִשְׁנָתוֹ וַיֹּאמֶר אֲכֵן יֵשׁ ה' בְּמִקּוֹם הִנֵּה, כְּלוֹמֵר עַל יְדֵי

וַיַּעֲנֵד יֵשׁ לוֹמֵר, דְּנַחֲלָקוּ בְּמַה שֶּׁהִבִּיא בְּבָאֵר הַיֵּטֵב אוֹי"ח סִימֵן רל"א (ק"א) תְּשׁוּבַת דְּבַר שְׁמוּאֵל (ס"ו קלח) אִם טוֹב יוֹתֵר לְהַנּוֹחַ מִיַּגִּיעַ כִּפּוֹ וְלַקְבֵּעַ עֵתִים לְתוֹרָה, אוֹ טוֹב יוֹתֵר לְהַנּוֹחַ מֵאַחֲרִים וְלָגֵרֶס בְּאוֹרֵייתָא תְּדִירָא בְּלֵי הַפֶּסֶק, כִּמּוֹ שְׁעֲשֵׂה יַעֲקֹב אֲבִינוּ עַד עֵתָה שֶׁהִנֵּה תְּמִיד בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ.

וְהִנֵּה עֵתָה הֵלֵךְ יַעֲקֹב אֲבִינוּ לְשֵׂא אִשָּׁה וְלַקְנֹות רְכוּשׁ, וּבְעַל הַטּוֹרִים פֶּתַח סֵלֶם' בְּגִמְטְרִיָּא 'מְמוֹן', וְהַכּוֹנֵה שְׂאֵף בְּמִמוֹן וְעֵסֵק עוֹלָם שְׁיַגֵּעַ בִּיַּגִּיעַ פְּפִי הִנֵּה לְשֵׁם שְׁמַיִם, כִּמּוֹ שְׁמַרְמֹז תַּבַּת סֵלֶם', אִף דְּמַצֵּב אַרְצָה, אִם כִּינֵנוּ וְרֵאשׁוּ מַגִּיעַ הַשְּׁמַיְמָה, אִזִּי מַלְאכֵי אֱלֹקִים עוֹלִים בּוֹ, וּבְזִכּוֹת זֶה נָצַב ה' עֲלָיו לְשִׁמְרוֹ אִף בְּזִכּוֹת עֵסֵק עוֹלָם הִנֵּה, וְלַקֵּף סִבִּירָא לִיהַ חַד מֵאֵן דְּאָמַר עַל הַסֵּלֶם, שְׁנֵה עֲבֹדָה גְּדוּלָה בְּזִכּוֹת זֶה. וְחַד אָמַר עַל יַעֲקֹב, שֶׁהִנֵּה עַד עֵתָה עוֹסֵק בְּתוֹרָה תְּמִיד, וּמַגְנָא וּמַצְלָא. וְאִף שֶׁהֵלֵךְ לְעֵסֵק עוֹלָם הִנֵּה, אֲמַנֵם בְּכַח הַתּוֹרָה שְׁלֵמֵד בְּהַתְמַדָּה מִצִּיל תְּמִיד אִף בְּעִינְאָ דְלֹא עֵסִיק בִּיהַ, כְּדֵאִיתָא בְּמַסְכַּת סוּטָה דִּף כ"א ע"א.

וַיִּיקֵץ יַעֲקֹב מִשְׁנָתוֹ וַיֹּאמֶר אֲכֵן יֵשׁ ה' בְּמִקּוֹם הִנֵּה וְאֲנֹכִי לֹא יְדַעְתִּי (כח טז)

דְּבַרֵי מוֹהֲרֵי"א

רַבֵּי יְהוּדָה אֶסְאֵר זצ"ל

הַדְרָךְ הַיִּשְׁרָה לְהַכְנִיעַ אֶת יִצְרוֹ הַרָע בְּעַת תַּעֲנוּגֵי עוֹלָם הִנֵּה

וְתַמּוּזָה וְכִי יַעֲקֹב ח"ו מִסְפֵּק הִנֵּה שְׁה' אֵינְנוּ בְּמִקּוֹם הַהוּא, הֵלֵא כֵּל הָאָרֶץ מִלֵּא כְּבוֹדוֹ. וְנִרְאָה לִי דֵאִיתָא בְּגִמְרָא (תְּמִיד לב) דְּשָׁאֵל אֲלֶפְסִנְדֵּר אֶת רַבֵּי מַה יַּעֲשֶׂה הָאָדָם וְחֵי, וְהַשִּׁיב לוֹ יְמִית עַצְמוֹ. וְתְשׁוּבָתוֹ אֵין לְהַבִּין. וְנִרְאָה דְּהִנֵּה יֵשׁ שְׁנֵי מִינֵי צַדִּיקִים, יֵשׁ שְׁפוֹרְשִׁים עַצְמָם

אחד, על פן אמר 'ושמרני בדרך הזה', כמראה באצבע אל איזה דרך מיוחד אשר יאמר עליו כי הוא זה, והוא דרך ה' בתורה ומצוות, כי כבר אמר 'אכן יש ה' במקום הזה' כי משם תצא תורה, על פן אמר 'הזה' כמראה באצבע על דבר שהוא לפניו, והוא בית אלהים אשר ממנו דורכים דרך סלולה לילך בדרך ה' יתברך. ולפי שההליכה בדרך התורה תלוי בבחירתו של אדם, על פן הוסיף מלת 'אנכי' ואמר 'אשר אנכי הלך', כי בי תלוי הדבר בצרוף העזר האלהי אשר עליו אמר 'ושמרני'. ולכך אמר 'ושבתי בשלום' שלם מן החטא, ותלה ההשבה בעצמו, כי הדבר תלוי בבחירתו כאמור.

ובענין שמירת הגוף אמר 'והשיבתיך אל האדמה', כי ארץ ישראל עיני ה' דורש בה תמיד, על פן ביותר הוא צריך שמירה בחוצה לארץ מבארץ, לפיכך לא הצריך הכטחה כי אם שיושיבו אל האדמה לארץ ישראל, וכבואו אל האדמה הרי הוא נשמר ממילא. אבל בענין השמירה מן החטא שלא ילמד מדרך לכו, ולא דוקא לכו, שהרי אפלו הפנעני יושב הארץ לא טוב עשה בעמיו, ויש לחוש שלא ילמד גם מדרך האמרי, על פן אמר 'אל בית אבי', כי אז ינצל מחשש זה שלא ילמד מדרך הרשעים.

והט"ו בין הדבקים תנאי ונתן לי לחם לאכל ובגד ללבוש, כי השמירה מן החטא הוא שלא ילמד מדרך הרשעים, ויש עוד דרך אחר אשר על פני היתה כל ריב וכל נגע, והוא העשר המעור עיני בעליו ומונע את האדם מן הדרך הישר, כי לא לחנם בקש שלמה ואמר (משלי ה) 'רש ועשר אל תתן לי הטריפני לחם חקי'. על פן אמר גם יעקב שימנעוהו ה' מן זהב ורב פנינים, אלא יתן לו לחם כדי לאכל ובגד כדי ללבוש, דהיינו ההכרחי ולא יתן לו מותרות. ובהו מישב מה שהזכיר 'לאכל וללבוש' כי הנה ליה לומר ונתן לי לחם ובגד, וכי סלקא דעתך שילבוש הלחם ויאכל הבגד עד שהצורך

בחינה זו גם פן יכולין לעבד את ה', ו'אנכי לא ידעתי', כלומר עד הנה לא ידעתי זאת.

וידר יעקב נדר לאמר אם יהיה אלהים עמדי ושמרני בדרך הזה אשר אנכי הולך ונתן לי לחם לאכל ובגד ללבוש. ושבתי בשלום אל בית אבי והיה ה' לי לאלהים (כח כ-כא)

בלי יקר

רבי שלמה אפרים מלונגטיץ זצ"ל

שמירת הנפש מן החטא תלויה בבחירתו של האדם / שמירה מן החטא על ידי פרישות מן המותרות

חליצה לומר שהיה יעקב מספק בהבטחת ה' יתברך, כי כבר אמר לו האלהים ויהנה אנכי עמך ושמרתיו בכל אשר תלך, אלא באור הענין הוא, שיעקב לא בקש כלל על שמירת הגוף שיקבר הכטח בו, אלא בקש עכשו על שמירת הנפש מן החטא.

והעדר על זה, כי בהבטחת ה' יתברך נאמר 'ושמרתיו בכל אשר תלך', ויעקב אמר 'ושמרני בדרך הזה אשר אנכי הולך', והיה לו לומר 'ושמרני בכל אשר אלך', גם מלת 'אנכי' מיותרת לגמרי. הקדוש ברוך הוא אמר 'ושבתיך אל האדמה', תלה ההשבה בה' יתברך, ויעקב אמר 'ושבתי בשלום אל בית אבי', תלה ההשבה בעצמו. ה' יתברך אמר 'אל האדמה', ויעקב אמר 'אל בית אבי'.

מכאן השנויים האלו נוכל ללמד שיעקב לא בקש כי אם על שמירת הנפש מן החטא, כי זה דבר תלוי בבחירתו של אדם, וצריך גם עזר אלהי, שפן התפלה דוד ואמר (תהלים קיט לו) 'העבר עיני מראות שוא'. לכך הזכיר בשמירת הגוף 'ושמרתיו בכל אשר תלך', הזכיר לשון 'כל', כי כל הדרכים בחזקת סכנה ותליכותו בדרךים רבים. אמנם הדרך הטוב אינו כי אם

מרפא לשון

רבי רפאל הכהן מהמבורג זצ"ל

הנשמר מלשון הרע נמצא ה' עמוד

וְלָבַן כמה צריך להזהר מהעוון הגדול הזה (לשון הרע), שבראי הוא שיחתם גזר דינו של אדם אף בשביל עון זה לבד. ואם לא יעמד על משמרתו תמיד, קרוב יותר לעבר משאר עברות, כמו שכתבתי לעיל בשם החסיד בעל חובת הלבבות (שער התשובה פ"ט), כי מעשהו נקלה מאד ונגמר בקל. וכיון שעבר וישנה ונעשה לו כהתר, שוב מצטרף אפלו מחשבתו רעה למעשה. ולפי שהעוון הזה גדול עד מאד, לפיכך קבעו אחר תפלת י"ח להתפלל לצר לשוני מרע.

ומי לנו גדול מעקב אבינו ע"ה שאמר 'אם יהיה אלהים עמדי ושמרני בדרך הזה אשר אנכי הולך עליה', ואמרו במדרש (כ"ו ע ד) 'ושמרני בדרך הזה' מלשון הרע ומעבדה וזה וגלוי עריות ושפיכות דמים, כי בכלל נאמר דרך, ע"ן שם. ויש לומר רמז כמה שאמר 'אם יהיה אלהים עמדי ושמרני' כו', מה שאמרו ו'ל (ערכין טו:) על מי שמספר לשון הרע, שאומר הקב"ה אין אני והוא יכולין לדור בעולמי, שצאמר (תהלים קא ה) 'גבה עיניי ורחב לבב אתו לא אוכל', אל תקרי 'אתו לא אוכל' אלא 'אתו לא אוכל'. וזהו שאמר 'אם יהיה אלהים עמדי ושמרני' מלשון הרע, שאז יכול להיות הוא ברוך הוא עמדי, ומכלל הן כו'.

וְלָפִי זה יש לומר שמרמז בפסוק 'אם יהיה אלקים עמדי' כל השלש עברות, כי כל שלש אלו מסלק לשכינה כדאיתא בספרי פרשת תצא (פיסקא ונד), ושם אמרו כשהוא אומר דבר רע' (דברים כג ז) אף לשון הרע, הרי נמצא מרמז כלן בקרא. [עמוד היראה]

לפרש להם לאכל, אלא ודאי שרצה לשלל בזה שלא יתן לו להם יותר מקדי אכילתו, ובגד יותר מקדי צרכו, וינצל מן החטא. על כן אמר מיד 'ושבתי בשלום אל בית אבי', כי בתנאי זה אוכל לשוב בשלום שלם מן החטא כמו שפרש רש"י.

ארחות ישר

רבי יצחק מולכו זצ"ל

הסתפקות במועט מביאה לידי שלמות

והזהר בעצמך, שלא תלמד לאכל מאכלים קרי הערף, ולא ללבש בגדים חשובים, דמשעם זה בדורות הללו הולכים נעים ונדים ודחופים, מפני שלא נהגו בדורות הראשונים, שלא היו לובשים בגדים חשובים ומאכלים יקרים, ומקנמים עליהם מה שאמר התנא (אבות פ"ו מ"ד) 'פת במלח תאכל, ועל הארץ תישן, ובתורה אתה עמל' וכו', ולא אמר התנא מוסר זה כנגד תלמידי החכמים דוקא, אלא על כל העולם כולו. קשה מסתפקין במועט והקרחי בדורות הראשונים, יוכלו להיות בנחת והשקט לקבע עתים לתורה, ולבם פנוי לעמוד לשרת לשם ה', וללמד לבניו תורה ומצוות ומעשים טובים, ונוחלים ומנוחלים עשר וכבוד לבניהם, כדי שיוכלו ללמד וללמד להם את הדרך ולכו בה ואת המעשה אשר יעשו. ולזה סיים התנא 'אם אתה עושה כן אשריך בעולם הזה וטוב לך לעולם הבא'.

וְלָבַן אמר יעקב אבינו עליו השלום ונתן לי להם לאכל ובגד ללבש ושבתי בשלום אל בית אבי וכו'. רוצה לומר, פאשר יהיה הקרחי לבד, להם הראוי לאכל, אף שלא יהיה להם מסלת, ובגד הראוי ללבש, ולא להתפאר בו, אז 'ושבתי בשלום', דהיינו בשלמות, אל בית אבי, כיון שלא נטה אחר המותרות.

מקרי דרדקי

רבי הלל ליכטנשטיין מסולומיניא זצ"ל
לפי שאין כל אדם זוכה לשתי שלחנות
על כן עקר תפלתו תהיה על בנים
מהגנים

ידוע מה דאיתא בספרים שינופה האדם לשי
אלה, לעשר רב וגם לבנים מהגנים, זהו
מעט מזער שינופה האדם לכה. משום הכי לעיל
ששאל יעקב מהו יהיה ה' לי לאלקים פרוש
רש"י שיחול שמו עלי מתחלה ועד סוף, שלא
ימצא פסול בנרעי. משום הכי היתה שאלתו
בענין הפרנסה רק ההכרח, ורק אמר להם לאכל
ובגד ללבש.

מעתה מי שעניו עיני שכלו בראשו, כשמתפלל
אל ה' עבור פרנסה, ועשר, ועבור בנים,
יעשה העקר עקר וטפל טפל. דהיינו שיתאמץ
בתפלתו רק עבור בנים מהגנים, ואחר כך תפלל
שיהיה לו פרנסה ועשר, אבל לא תאמץ על
זאת, משום שני בקשות אלה על פי רב לא
תקיימו.

ושאלו לו על זה, והשיב מחמת שבעת שלא
למדתי תורה ונדפתי את עצמי אחר תאוות
הגשמיות היו הרגלים שלי העקר וראש שלי
היה טפל, על כן בדין שיטלו רגלי שחרם. על
כך פרוש רש"י ו"ל שיעקב אבינו ע"ה היה
במדרגה זו, שלבו נשא את רגליו, ולא רגלו
את לבו, וקל להבין.

וירא והנה באר בשדה והנה שם שלשה עדרי
צאן רבצים עליה כי מן הבאר ההוא ישקו
העדרים והאבן גדלה על פי הבאר. ונאספו
שמה כל העדרים וגללו את האבן מעל פי
הבאר והשקו את הצאן והשיבו את האבן על
פי הבאר למקמה. ויאמר להם יעקב אחי מאין
אתם ויאמרו מחרו אנחנו. ויאמר להם הידעתם
את לבן כן נחור ויאמרו ידענו. ויאמר להם
השלום לו ויאמרו שלום והנה רחל בתו באה
עם הצאן (כט ב-ו)

מושב זקנים

לבעלי התוספות

רמזי הבאר על התורה

בבאר' זו תורה, מה באר יש בו מים מתוקים,
כה דברי תורה מתוקים מדבש. והוא
הדין יש בו מים חיים, כה התורה 'עץ חיים
למחיתקים בה' (משלי ג טו). וכמו שמים משקה
הצמאים, כה התורה 'ושקוי לעצמותיך' (שם ג
ח). וכן אדם קושר בראש חבל עד שמגיע למים,
כה התורה אדם לומד היום הלכה, ולמחר הלכה,
עד שמגיע למעלה העליונה של 'מים צמקים
עצה כלב איש' (שם כ ה). וכמו שהמים בעון
שיהיו צלולים, כה התורה בעי צלותא. ומה
המים טובים לבריא ולחולה, כה התורה אין
לה מלאכה שייכל אדם להחזיק בה בין בבחירתו
בין בזקנתו רק התורה. וכמו שהמים הם הפקר

וישא יעקב רגליו וילך ארצה בני קדם (כט א)

חמדת ישראל

רבי ישראל יהודה קארפונקעל זצ"ל

ראשו ולבו של יעקב אבינו נשאו את
רגליו

פרש רש"י, נשא לבו את רגליו. ואפשר לפרש
כונת רש"י ו"ל על פי הירוע, שהראש
יש לו קדימה אצל רגליו, מחמת שגברא לכבוד
קונו, כמו שאמרין (נוסח לשם יחוד קודם הנחת תפילין)
'שהנשמה שבמחי עם שאר חושי וכחותי כלם
יהיו משעבדים לעבודתו תברך שמו', ורגליו
של אדם הולכין אחר הגשמיות לפרנסה, וצריך
כל אדם לשעבד רגליו לראשו. וכמו שמשפטים
מבעל תשובה אחר, ששכב עם רגליו על הכר,

הצאן' שהם ישראל, שגאמר (יחזקאל לו יז) 'אתנה צאני' וכו', שפינן שגאמר יצר הרע השקו מן התורה. 'השיבו את האבן על פי הבאר למקמה', לרמוז שחזרו והתפללו עליו, משום שבקשו ביצה לחולה ולא מצאו (סנהדרין סג), וחזרו אותו למקומו.

ובנין שחזר היצר בעולם, ויאמר להם יעקב אחי מאין אתם ויאמרו מחרן אנחנו, מחרן אף בעולם. וינחם וידבר על לבם ויאמר ה'ידעתם את לבן, כלומר אף שחטאתם לה, אם אתם עושים תשובה הקב"ה ילבין עוונתיכם כצמר, כדכתיב (ישעיה א יח) 'אם יהיו חטאיכם כשנים כשגלג ילבינו אם יאדימו כתולע כצמר יהיו, לזה אמר ה'ידעתם את לבן' למי שמלבין העוונות, ויאמרו ידענו. ויאמר השלום לו, כלומר ה'יה התשובה הגוונה באפן שעשה שלום עמכם, משום שהקב"ה אומר 'אין שלום לרשעים' (ישעיה מח כב). ויאמרו 'שלום', ה'יה התשובה ראויה באפן שעשה שלום עמנו, אם כן והנה רחל בתו באה עם הצאן' רמו לגאלה כדכתיב (ירמיה לא יד) 'רחל מבכה על בניה', ובסבתה נגאלים ישראל, והוא מסבת השלום שיש בין ישראל לאביהם שבשמים, שאז דור שכלו זכאי וכמד נגאלין (סנהדרין צח).

לכל העולם, כף התורה כל הרוצה לטל יטל. וכמו שהמים אדם עושה גדר סביבו שלא יפילו הטפה, כף התורה עשו חכמים גדר. וכמו שהמים עמקים, כף התורה היא עמקה מארץ מדה.

חוט של חסד

רבי אלנה הכהן האימרי זצ"ל

התורה הפקר לכל ישראל בשדה

בהיות שחז"ל דרשו הפסוקים הללו דרך רמו וצורה וגם המפרשים ז"ל, גם אני אבחר בדרכיהם. נראה לפרש אמר והנה באר בשדה, לרמוז על התורה שהיא הפקר לכל ישראל בשדה. והנה שלשה ערי צאן רבצים עליה, לרמוז לשלשה מדות שבישראל, בישינים, רחמנים, גומלי חסדים (יבמות עט), שישאל דוקא יכולין לעסק בה, שגוי שעוסק בה חבי מיתה, פאמרם ז"ל (שמו"ר ל יב) 'מגיד דברו לייעקב' (תהלים קמו ט), לייעקב דייקא, לזה אמר והנה שלשה ערי צאן רבצים עליה, מי שיש בו שלש מדות הללו יעסק בה. כי מן הבאר ההיא ישקו העדרים, לרמוז שכל דברי חכמים ז"ל לקוחים מן הבאר ההוא, ולא מדעתם חלילה, והאבן גדלה על פי הבאר, רמו אל הסוד, שאין התורה הפשט בלבד. או יאמר כי מן הבאר ההיא ישקו העדרים, רמו שכל שבעים אמות מביאים ראיות להם מן התורה.

ותהר לאה ותלד בן ותקרא שמו ראובן (כט לב)

ספר החיים

רבי חיים מפרידבורג זצ"ל - אחי המהר"ל רמו שמות השבטים על תהלכות והנהגות האדם

ואנו רואים בשמות השבטים שיש בו רמו נפלא על הויות האדם ועניניו, כי מתחלה אביו ואמו משחקים בתינוק ואומרים ראו כמה

רמו לעקירת יצר הרע מן העולם על ידי אנשי כנסת הגדולה

'והאבן גדלה על פי הבאר', הוא היצר הרע (ב"ר ע ח), כדכתיב (יחזקאל לו כו) 'והסרתי את לב האבן' וכו', שיושב תדיר על פי הבאר נגד העוסקים בתורה באר מים חיים. ונגאספו שמה כל העדרים, לרמוז לאנשי כנסת הגדולה שבקשו לעקר היצר מן העולם (סנהדרין סד), ונגלו את האבן מעל פי הבאר, ובזה והישקו

ותהר עוד ותלד בן ותאמר הפעם אודה את ה'
על כן קראה שמו יהודה ותעמד מלדת (כט לה)

מהר"ם שיק השלם

רבי משה שיק זצ"ל

הודאה תמידית על החסדים והנסים

איתא על זה בגמרא (ברכות ז:): 'משעשה שבקרא הקב"ה את עולמו לא היה אדם שהודה לה' על שבאתה לאה יהודתה לה', והוא פליאה ונכי האבות לא הודו לה' על הנסים שעשה להם]. ונראה, דהנה כל איש ישראל מתאווה תמיד לעבודת השם יתברך, מפני שיש לו נשמה שהיא חלק אלקי ממעל, ומקבל עליו תמיד לעבד להקב"ה בשלמות, אבל מצד החומר שבו שוכן תמיד, ונסרף תמיד אחר יצרו. ומה יעשה שלא ישפח, יעשה לו סימנים, דהיינו 'ציצית', ופרש רש"י (במדבר טו לה) 'ציצית' הוא מלשון 'מציצן מן התרפים' (שה"ש ב ט), וכמו שאמר הפסוק (במדבר טו ט) 'היה לכם לציצית וראיתם אתו וזכרתם את כל מצות ה', אלמא דמצות לבישת ציצית מועלת להיות סימן לזכר בהקב"ה.

ובן האיש המפיר הטובה באמת, לא די בתת תודה על הטוב פעם אחת, אף תמיד הטובה חרות על לבו. ועל כן מציינו האבות קראו שמות למקומות על ענין המאורע למען יזכר תמיד הטוב אשר ה' עשה עמם, למען גם דור אחרון יקראו בשמם יודו לה' על הטוב, כמצוה עלינו 'ברוך שעשה נסים לאבותינו'.

ועל כן הצדקת לאה היתה גם כן עושה לה סימנים שלא תשפח מצות ה', דהיינו להודות לה' תמיד על טובתו, וכאשר בא לה בן רביעי ונטלה יותר על חלקה, ורצתה שלא תשפח להודות לה' על הטוב שהטיב עמה הקב"ה, אמרה בעצמה וכי אחר כל החסדים האלו די לי אם אודה את ה' אף הפעם, הלא ראוי לי להודות ולהלל לשמו יתברך, תמיד תהלתו בפי, בלי הפסק, על כן קראה שמו יהודה, כדי שיהיה לה למזכרת אהבה יתרה

נאה בן זה ונחמד הוא, וזה 'ראובן'. אחר כך מרגיל אותו בפסוק של 'שמע ישראל' ובפסוק 'שמע בני מוסר אביך' וגו', וזהו 'שמעון'. אחר כך ממשיך אותו לבית הספר, ולפחות מחברו עם שאר התינוקות כדי שישב עמם, וזהו 'לוי', שאף על גב שאינו לומד עדין, מפל מקום מחברו עם שאר יושבי בית הספר.

אחר כך מתחיל התינוק להתפלל, וזהו 'יהודה' על שם 'הפעם אודה את ה''. ורמז לזה (תהלים פד ה) 'אשרי יושבי ביתך עוד יהללוך סלה', כלומר אינו רק יושב בבית ה' אשרי לו, כי עוד יהללוך סלה. ועל ידי שמחנכו ומרגילו לתורה יש לו שכר טוב לפעלתו, כי ברב ימים ימצאנו, גם כי יזקין לא יסור ממנו, וזה 'יששכר' בשני שיניו, רמז לשכר שני עולמים. וכן 'זבולון', רמז שעל ידי כן עושה לו זבול ואכסנאי בעולם הנשמות, כמו שפרשתי שאביו מביאו לחיי עולם הבא.

יוסף ו'בנימין' מרמז, כי לפעמים שהאב והאם משמחים על הבן זכר הנולד להם, יוותר היה ראוי להם לאונן וילקונו על הבן היולד להם, כענין רחל שהתפללה יסף לי אלהים בן אחר, ולא ידעה שסופה להיות לה לבן אונן, שהרי הוא סבב לה את מיתתה. 'דן' ו'נפתלי' מרמז שאפילו חרב חדה מנחת על צואר האדם לא יתנאש מן הרחמים, רק ותפלל אל ה' וירחמהו, וזהו 'דן' ו'נפתלי', כלומר מי שמדת הדין מתוחה כנגדו ירבה בתפלה. 'גד' ו'אשר' מגיד כי מי שמגלו טוב, יכול להיות מאשר בשני עולמים על ידי האשר שלו. אבל עשו ששם מבטחו באילי כספו, קרא שם בנו 'אלי פד' (להלן לו ט), שהנהב והפז הוא אלהיו. וכן 'בת מטרה' (לו ט), על שם טרדותיו על טובת העולם הזה, וכן 'בת מי זהב' (שם), וזה מבאר. [ספר חיים טובים פ"ב]

לזכר תמיד כי מתה אנכי, ו'הכה לי בנים'
לבלתי אֶזְכֹּר תמיד יום המיתה.

**ויחור אף יעקב ברחל ויאמר התיחת אלהים אנכי
אשר מנע ממך פרי בטן (ל ב)**

בנין אריאל

רבי שאול לונגשטאם זצ"ל

נמנע יעקב להתפלל על רחל שתפקד
בבנים לפי שאין מזל בנים משתנה
במתנת חנם

פֶּרֶשׁ רַש"י אֶת אֹמְרָת שְׁאַעֲשֶׂה כַּאֲבָא, אָנִי
אֵינִי כַּאֲבָא. אָבָא לֹא הָיָה לוֹ בָּנִים, אָנִי
יֵשׁ לִי בָּנִים, מִמֶּךָ מְנַע וְלֹא מִמֶּנִּי.

לְכַאוּרָה תְּשׁוּבְתוֹ זֹאת נִפְלְאת בְּעֵינַי כֹּל רוּאָה,
תַּחַת אֲשֶׁר הָיָה לוֹ לְדַבֵּר עַל לְבָה
וְלִהְיֵיב נִפְשָׁה הַעֲגוּמָה בְּדַבְרֵי רַצוּי, וְלוֹמַר לָהּ
אֲנִי אֲמַלֵּא אֶת דְּבַרְיָךְ וְאֶבְקֶשׁ רַחֲמִים עֲלֶיךָ
שֶׁכֶּף הִיא חוֹבְתִי וְכָךְ יִפָּה לִי, כִּי אֶהְבֵּת עוֹלָם
אֶהְבְּתֶיךָ, וְהַקְב"ה יִמְלֵא שְׂאֵלְתְּךָ, וְנִהְפֹּךְ הוּא,
כִּי עָנָה אוֹתָהּ קְשׁוֹת לוֹמַר אָבָא לֹא הָיָה לוֹ בָּנִים
לְכֵן הִתְפַּלֵּל בְּשִׁבִיל עֲצֻמוֹ, אָנִי יֵשׁ לִי בָּנִים וְאֵינִי
צָרִיךְ לְבַקֵּשׁ רַחֲמִים עַל עֲצָמִי, מֵהַ תְּשׁוּבָה הִיא
עַל שְׂאֵלְתָהּ, הֲלֵא אָף שְׂגִישׁ לוֹ בָּנִים מֵאַשָׁה אַחֶרֶת,
טוֹב וַיֵּשֶׁר הוּא לְהִתְפַּלֵּל שְׁגִים הִיא תִּבְנֶה מִמֶּנּוּ.

וּנְלַעֲד עַל פִּי הַדְּוֹעַ מֵהַ שְׁאֲמָרוֹ רַז"ל (ספרי
ואתחנן כו), וְכֵן פֶּרֶשׁ רַש"י פֶּרֶשׁת וְאֶתְחַנֵּן

(דברים ג כג), אָף עַל פִּי שְׂגִישׁ לָהֶם לְצַדִּיקִים
לְתוֹלוֹת בְּמַעֲשֵׂיהֶם הַטּוֹבוֹים, אֵין מְבַקְשִׁים מֵאַת
הַמָּקוֹם אֲלֵא מִתְּנַת חֲנֻם. וְלִפִּי זֶה לֹא טוֹב הָיִית
הָאָדָם הַצַּדִּיק מִתְפַּלֵּל עַל בָּנִים, שֶׁהָרִי כָּבֵד אָמְרוּ
רַז"ל (מ"ק כח). בְּנֵי חַיִּי וּמוֹזִנֵי לֹאוּ בְּזוֹחָתָא תְּלִיא
מִילְתָּא אֲלֵא בְּמוֹזְלָא, וְכִתְבוּ הַתּוֹסְפוֹת (ד"ה אלא
במזלא) דְּעַל יְדֵי זְכוֹת גְּדוֹל יְכוֹל הַמְּזַל לְהִשְׁתַּנּוֹת.
וְכִינּוּן שֶׁהַצַּדִּיקִים אֵין תּוֹלִין בְּמַעֲשֵׂיהֶם הַטּוֹבוֹים
אֲלֵא מִתְּנַת חֲנֻם, אֵינוֹ בּוֹדִין לְהִתְפַּלֵּל עַל בָּנִים,

לְה', וְתָמִיד בְּהַעֲלוֹתָהּ עַל פִּיהָ שֵׁם בְּנֵהּ יְהוִי
לְגַדְד עֵינֶיהָ גְּמוּלוֹת וְטוֹבוֹת שֶׁל הַקְּב"ה, וְתִתְעוֹרֵר
לְהוֹדוֹת לְפָנָיו עַל חֲסָדָיו הַמְרַבִּים.

וְזֶה שְׁאֲמָרָה לָאָה הַפַּעַם אוֹדָה אֶת ה', בְּלִשׁוֹן
שְׂאֵלָה, וְכִי דֵי לִי רַק בְּפַעַם אַחַת לְהוֹדוֹת
לְה', לֹא יָאוֹת לִי לְמַיְעָבֵד הָכִי, וְצָרִיכָה אָנִי
לְהִתְמַיֵּד בְּתִהְלָה וְהַלְהוֹדוֹת לְהַקְב"ה בְּכָל עֵת.
עַל כֵּן קָרָאָה שְׁמוֹ 'הַיְהוּדָה' הַמּוֹרָה עַל הַתּוֹדָה
תָּמִיד. וְזֶה פְּנֵת הַגְּמָרָא מִיּוֹם שֶׁבָּרָא הַקְּב"ה
עוֹלְמוֹ לֹא הָיָה אָדָם שִׂוְדָה לְה' עַל מֵה שֶׁעֲבָר
לְעִשׂוֹת זֶכֶר לְנֶס, עַד שֶׁבָּאָתָהּ לָאָה וְהוֹדִתָּה תָּמִיד
לְה', שֶׁשֶּׁשְׁתָּה סִימָן.

**ותאמר אל יעקב הבה לי בנים ואם אין מתה
אנכי (ל א)**

יבח לקץ

רבי ישראל דוד מרגליות ז"ל

הנשים בזכות גדול בנייהם לתלמוד תורה
יכולים לגבר על יצרם הרע

שְׁמַעְתִּי מִפִּי מוֹרֵי וְרַבֵּי הַגָּאוֹן מֵה"ו הֶרֶשׁ רַבִּי
מְגַדְלֵס ו"ל אב"ד דְּק"ק נֶאֱמַר לְסִדְרָא רַף,
עַד דְּבִשְׁלֶשָׁה דְּבָרִים מְנַצְחִין הַיֵּצֵר הָרַע, וְהוּא,
בַּתּוֹרָה, וּבַקְרִיאַת שְׁמַע, וְזִכְרוֹן מֵתָה אֲנִי (בִּרְכוֹת
ג), וּמַעֲתָה נְשִׁים הַפְּטוּרוֹת מִקְרִיאַת שְׁמַע וְגַם
מִתְלַמּוֹד תּוֹרָה, בְּמֵאֵי יִנְצְחוּ לַיֵּצֵר הָרַע, הֲלֵא
לֹא נִשְׂאָר בְּיָדָם זוּלַת לוֹמַר תָּמִיד מֵתָה אֲנִי
לְזַכֵּר יוֹם הַמִּיתָה.

וְאֲמַנָּם הַמַּחְזִיק לוֹמְדֵי תוֹרָה וּמְגַדְלֵ בָּנִים
לְתַלְמוּד תּוֹרָה, הוּא בְּמִשְׁקַל הַשְּׁוֹה
עִם הָאִישׁ הַלּוֹמֵד תּוֹרָה. וְעַל זֶה אָמְרוּ (בִּרְכוֹת
י.) 'הַגִּי נְשִׁי בְּמֵאֵי קָא וְזִכְיִין' לַיֵּצֵר הָרַע לְכַבְּשׁוֹ,
כְּמַבְאָר בַּעֲרֻת דְּבִשׁ, כְּלוֹמַר, בְּמֵאֵי דְנִשְׂי מְקַדְמֵי
וּמַחְשָׁכֵי בְּנִייהוּ לְתַלְמוּד תּוֹרָה, יְכוֹלִין גַּם כֵּן
לְזַכּוֹת וּלְנַצֵּחַ אֶת יֵצֵר הָרַע. וְלָכֵן צָעֲקָה רַחֵל
עַד אֵין לִי בָּנִים לֹא נִשְׂאָר בְּיָדֵי רַק 'מֵתָה אֲנִי',

הגדול הנה. ובאמת מצינו במדרש (כ"ר עא ז) שהקפיד הקב"ה עליו על זה, דאמר לו הקב"ה, וכי כף עונים את המעיקות, עין שם, אף צריכין להבין דעת יעקב בנה, למה נחלהב עליה כל כך, איזה מעשה רע ראה ממנה בנה (ועיין בפירוש רמב"ן מה שכתב בזה). עוד צריכין להבין, מדוע אמר יעקב, 'אשר מנע ממך פרי בטן', הנה לו לומר, 'אשר מנע ממך בנים', באשר אמרה היא 'הכה לי בנים', מדוע פרט ואמר 'פרי בטן'.

ושמעתי בשם הרב הגאון הדרשן וכו' מו"ה רבי אשר (נ"י) מו"צ בשניפישאק שאמר בן, דאימא במדרש (כ"ר ל ט), מובא ברש"י ו"ל ראש סדר נח (ו ט), שעקר תולדותיהם של צדיקים הם מצות ומעשים טובים, עין שם. לזאת באשר שמע יעקב אבינו מרחל שאמרה 'הכה לי בנים ואם אין מתה אנכי', דמשמע ששמצות ומעשים טובים אינה מתזקקת, רק העקר אצלה הבנים מדקאמרה 'ואם אין מתה אנכי', כעס עליה מאד, ואמר לה 'התחת אלקים אנכי אשר מנע ממך פרי בטן', רמו לה דלא מנע ממך רק פרי בטן, אבל פרי מצות ומעשים טובים הרי יש לך, ומדוע אמרת 'ואם אין מתה אנכי', דמצות ומעשים טובים אינן חשובין בעיניך כלל, וקלא הם עקר תולדותיהם של צדיקים כנ"ל.

כי במתנת חנם לא ישנה המזל (כמדמה לי שראיתי גם כן סבא זו בספר).

אמנם רז"ל במדרש (שמו"ר מד א) נתנו טעם למה אין הצדיקים רוצים אלא מתנת חנם, כדי שיניחו שכר צדקתם לבניהם אחריהם, שאם היה אברהם אבינו ע"ה וישאר האבות מקבלים שכר בעולם הנה, היאך היינו אומרים 'זכר לאברהם' וכו', אבל הם הניחו לנו פרי צדקתם לחייתנו פיוס הנה בזכותם.

והפ"י זה יפה אמר הצדיק וכהגן השיב לשאלת אשתו האהובה, וכך היה אומר, אבא לא היה לו בנים לכן עשה פהגן שהתפלל על בנים, אף על גב דבמזלא תליא מילתא, מפל מקום לא נמנע מלבקש רחמים בזכותו, דזכות גדול יכול לשנות המזל, אף על פי שהצדיקים אין תולין בזכות מעשיהם, היינו טעמא כדי שיניחו זכותם לבניהם, ומאחר שלא היה לו בנים בעת ההיא לולי תפלתו אם כן למי יניח זכותו, נמצא שלא הפסיד כלום במה שתלה בזכות מעשיו הטובים, לכך התפלל על בנים. אבל אני יש לי בנים וצריך להוריש זכותי להם, לכך לא אוכל להתפלל אף עליך להוליד בנים, דהא במזלא תליא מילתא, ובזכות גדול אי אפשר לתלות ביון שיש לי בנים כאמור, הנה כי כן לא אוכל עשות רצונך כי אם לבקש דרך אחרת.

וירא יעקב את פני לכו והנה איננו עמו כחמול שלשום. ויאמר ה' אל יעקב שוב אל ארץ אבותיך ולמולדתך ואהיה עמך (לא ב-א)

אמרי שפר

רבי שלמה קלוזנר זצ"ל

כשנפרד יעקב מלכו זכה למראה ה' בהקיצו ולא בתלום

נראה להבין סמיכות הפסוקים האלו, על פי מה שכתוב (דברי הימים ב' כ לו) 'ובהתחברך

בית יצחק

רבי יצחק רייטבורד זצ"ל

תרה אף יעקב ברחל על אמרה 'הכה לי בנים', יצו עקר תולדותיהם של צדיקים הם מצות ומעשים טובים

צריכין להבין למה תרה ליעקב כל כך, מה עשתה, דבקשה ממנו שיתפלל עליה, שתהיה לה בנים ממנו, כדפרש רש"י ז"ל, שאמרה לו וכי כך עשה אביך לאמך, וקלא התפלל עליה, עין שם, ואם כן מה חרי האף

לענות לפני אחותה הגדולה, ובפרט לפי מה שכתב בתרגום יהונתן בן עוזיאל 'ואתבת רחל באסמכותא דלאה', עין שם (וראה נא מה שאמר רבי יודן בבראשית ובה פדשה ע"ד ילמה ממה רחל בדרך על שדךה בפני אחותה, עין שם).

ואיכא למימר על פי מה שאמרו ז"ל (במדבר"ר כב ב) על פסוק (במדבר ל"א ב) 'נקם נקמת בני ישראל ואחר תאסף אל עמיך', אף על פי שידע משה רבנו ע"ה דביאת ישראל תלויה במיתתו, אף על פי כן היה מזוז את ישראל לביאת הארץ ולא עכב בדרך, ולהפך בישראל כתיב 'וימסרו' בעל כרחם, להודיע שבתן של רועי ישראל פמה הם חביבים על ישראל משמעו שמיתת משה תלויה בנקמת מדון לא רצו ללכת עד שנמסרו בעל כרחם, עין רש"י ריש פרשת מטות, עין שם. וידוע דאמהות נביאות היו, ובלא ספק היו יודעות דמיתת רחל יהיה בדרך הזה העולה בית אל (וכמו שאמרו ז"ל על פסוק 'לכן ישכב עמו הלילה, עין שם), ועל כן לאה השיבה את עצמה לאחור מלומר דבר על שאלת יעקב במה שנגמר לו מפי הברוך הוא 'שוב אל ארץ אבותיך' וגו' מפני כבוד אחותה. ואמנם רחל בראותה כזאת ורזה את עצמה להשיב לו מהר ומיד 'פל אשר אמר אליך אלקים עשה', ואף על פי שידעה דמיתתה תלויה בדרך, לא עכבה מלמלאות רצונו של הברוך הוא. ומה נאמנו מאד לפי זה על דכתיב ביעקב 'ויקרא לרחל וילאה', לרחל תחלה ואחר כך ללאה (עין רש"י שם), ועל דהיה צריך יעקב להאריך לפניהם בטעמא דרועה לברח משם אחרי דנגמר לו מפי הגבורה 'שוב אל ארץ אבותיך' וגו'.

ובכסף רחל לעלות לארץ ישראל להפקד בכנים ולפיכך הודרה בתשובתה תחלה ויעוד יש לומר, דנדאי רחל בעודה שהיתה עקרה בלא ספק היתה משתוקקת לעלות לארץ ישראל, וכמו שאמרו חז"ל (יבמות סד.)

לרשע פריץ ה' את מעשיך, וממילא כשנפרדו מן הרשע אז הוי מדה טובה מרבה, ועולה למעלה יותר ממה שהיה מתחלה. וכן מצינו גבי אברהם, שגאמר (לעיל יג יד) 'וה' אמר אל אברהם אחרי הפרד לוט מעמו שא עיניך וראה' וגו', ולא זכה למראה זאת מקדם, היינו משום דהיה לו התחברות עם הרשע לוט. וכן גם גבי יעקב שהיה עם לכן בהתחברות, לא זכה שידבר ה' עמו, וכמו שגאמר 'בהתחברך לרשע' וכו'. וכן אף קדם שהיה עם לכן נראה לו רק בלידה לא בהקנין, אף בעת אמר 'וירא יעקב את פני לכן והנה איננו עמו כתמול שלשום', אז פסק התחברות, על פן זכה 'ויאמר ה' אל יעקב' בהקנין ולא בחלוס.

והוא הדבר אשר דבר יעקב לנפשו להוכיח להם שאביהם לכן רשע גמור הוא, לכן אמר 'ויאמר להן ראה אנכי את פני אביכן כי איננו אלי כתמול שלשום', לכן זכיתי 'ואלהי אבי היה עמדי', מה שלא זכיתי לזה מקדם בעת שהייתי מחבר ללכן, מזה מוכח דלכן רשע גמור הוא, ולכן לא היה עמדי עד עתה שנעשה פריד בינינו.

ותען רחל ולאה ותאמנה לו העוד לנו חלק ונחלה בבית אבינו (לא יד)

דבש וחלב

רבי מנחם מאנדל קרניגל זצ"ל

נמנעה לאה להתרעות ראשונה לשוב לארץ ישראל מפני שידעה שמיתת רחל תלויה בדרך

ולכאורה צריך עיון על רחל אמנו הצדקת שקדמה את עצמה בתשובתה ללאה אחותה הבכירה, ואף דכתיב 'ויקרא לרחל וילאה', עם פל זה מצד העגנה לא היה לה

בבן אחד, עם כל זה היתה משתוקקת להבנות עוד ונאחזתה, ועל פן פשגלה יעקב לפנייהם דרצון ה' הוא לעלות בית אל, אזי עד מהרה החישה היא פתשוקתה יעפתה כל אשר תאמר אליך אלקים עשה, ואף לפני אחותה הבקינה, ואולי הוא סברת רבי יודן בבראשית רבה פרשה ע"ד הנ"ל.

דאף בשעה עם אשתו עשר שנים שלא ילדה אין ישיבת חוצה לארץ עולה מן המנין, וצריך לשהות עמה שם מחדש עשר שנים, דאולי בזכות ישיבת ארץ ישראל נפקדת. ואף אבותינו הקדושים עקר קביעת דירתם על פי ה' הנה, על פי ה' יחנו ועל פי ה' נסעו, ולא הנה רשות לעקר דירתם בלתי רשותו, ועתה אף אם נפקדה

מעשי הצדיקים

"אין זה כי אם בית אלקים וזה שער השמים" (כה, ז')

במעמד חגיגת חנפת הבית של ישיבת תכמי לובלין, ביום כ"ח סיון תר"ץ, השתתפו רבים מגדולי ישראל, ובראשם כ"ק מרן ה"אמרי אמת" מגור ז"ע, הרה"ק רבי ישראל מטשורטקוב ז"ע, ואדמו"רים נוספים. אז השמייע הרבי מגור בשם מרן הבעש"ט הק' ז"ע את הדברים דלהלן:

חז"ל אמרו (יומא עב) חבל על דלית ליה דרתא, ותרעא דרתא עבד. חבל למי שאין לו בית ועושה לו שער. שהרי יראת שמים היא בית, והתורה רק שער להכנס ליראת שמים.

כשיעקב אבינו ראה את היראה השורה על הפוקים, אמר "מה נורא הפוקים הזה, אין זה כי אם בית אלקים", היראה עצמה היא בית אלקים, "וזה שער השמים", ומה שלמדתי קדם י"ד שנה בבית שם ועבר, היה רק השער להכנס ליראת שמים זו. פן יהיה הבית של הישיבה, השער והבית עצמו, מקום תורה ויראה יחד. (ישיבת חכמי לובלין)

"ונישם מראשתי וישכב במקום ההוא" (כה, יא) **הגאון** רבי יהודה ליב חסמן זצוק"ל, משגיח דישיבת חברון, סעד פעם בסעודת ליל שבת על שלחנו של מרן הגאון רבי ישראל מאיר הכהן ז"ע, ה"חפץ חיים". כאשר נכנסו לבית לאחר תפילת מעריב, תמה רבי ליב לראות, כי מרן ה"חפץ חיים" לא פתח פנהו לומר "שלום עליכם" כפי הנהוג בכל בתי ישראל, אלא תקף ומיד עשה קדוש, בצע על לחם משנה, ואכלו את הדגים, ורק לאחר מכן התרומם מרן ה"חפץ חיים" מוקומו, והחל לפזם "שלום עליכם".

כאשר ראה רבי ליב חסמן, את מרן ה"חפץ חיים" עושה פן, הבין כי לבטח יש לו טעם מיוחד ואף מקור הגון לדבר, מדוע הוא אומר "שלום עליכם" באמצע הסעודה ולא קודם הקדוש. בשל כך שאלו: "למדנו רבנו, מה ראה לשנות מהמנהג המקובל? וכי מה המקור למנהג זה?"

השיב לו מרן ה"חפץ חיים" בחייו: "אין לך כל מקור. כבודו בודאי היה רעב מאד, ולכן רציתי כי קודם לכן יסעד את לבו. אבל המלאכים, הם אינם רעבים, ואם פן הם יכולים להמתין מעט..." (שיחות קודש)

"הכי אחי אפה ועבדתני חנם הגידה לי מה משפרתך" (כט, טו)

יהודי פלוני הזמין אל ביתו בעל מלאכה כדי שהלה יעבד אצלו במלאכה מסוימת, והוא ישלם לו את המגיע לו. ואולם, פאשר הגיע אותו פועל לביתו, שם היהודי לב כי הלה אינו אדם ישר, וכי בכל עת ובכל שעה הוא מגיע אליו בטענות אחרות ובדרישות אחרות. לפעמים היה מגיע ואומר לו כי החמר אותו רכש עבור העבודה התיקר יותר מכפי שהוא חשב. לאחר מכן בא אליו בדרישה כי מקום העבודה הוא מקום קשה, ועבור עבודה בתנאים אלו הוא דורש קמזון רב יותר.

משפך, ראה היהודי כי הוא עלול להפסיד את מיטב כספו בגין דרישותיו המוזרות של הפועל. הוא נגש אפוא אל הפועל ואמר לו בתקיפות: "תאמר לי עתה, ללא כל שהיות. כמה אתה דורש בשביל העבודה? אבל עכשו אני רוצה לשמוע את כל הדרישות שלך, ונראה אם אני יכול למלא אותם, ואם לא כן, אני אדע כיצד להתנהג עמך."

הוא הדבר אשר נאמר אצל יעקב אבינו ע"ה, אומר הגאון רבי **יעקב קראנין** זצוק"ל, המגיד **מזובנא**. על הפסוק "וַיַּגֵּד יַעֲקֹב לְרַחֵל כִּי אַחִי אֲבִיָּהּ הוּא" אומר רש"י כי יעקב אמר: "אם לרמאות הוא בא, אני אחיו ברמאות". כלומר, גם אני יודע כיצד להתנהג עמו ולא רק הוא יודע כיצד להתנהג עמי, ולרמאות אותי.

משום כן, כשלבן שמע את הדברים הללו, אמר "הכי אחי אפה", אם באמת אתה "אחי" למקצוע, אתה רמאי כמוני, שיכול לעמוד כנגדי ברמאות, "ועבדתני חנם?" האם תעבדני בחנם? הרי לבסוף אתה עלול לסבך

אותי בנפתולי רמאות, עד שכל רכושי לא יספיק כדי לשלם לך... מוטב "הגידה לי מה משפרתך", כמה מגיע לך ואשלם לך... (משלי

המגיד מזובנא)

"הבה לי בנים ואם אין מתה אנכי" (ל, א)

לידתו של הרה"ק רבי **ישראל מקווינין** ז"ע, המגיד **הקדוש** בעל "**עבודת ישראל**" בעיר אפסא. שם נולד לאביו רבי שבתי כורף ספרים בשנת תצ"ו בעקבות ברכתו של **הבעש"ט הקדוש** ז"ע. לידתו של המגיד קשורה בשירה ורקוד בעת סעודת שבת, וכך הנה מעשה:

רבי שבתי ואשתו היו עניים מרודים, ואף גם חשוכי בנים. לפרנסתו התפרנס רבי שבתי מקריכת ספרים, אבל בערב שבת אחת, לאחר שכל השבוע כמעט ולא נדמנה לו עבודה, לא היתה לו כל פרוטה כדי להכין בהם את צרכי השבת. אז קבל הבטחה מאשתו שלא תבקש צדקה מאף יהודי ורק תסמך על הקבה"ה שהוא כל יכול. הוא הלך כדרך לביהכנ"ס ביום שישי בעוד היום גדול, ואשתו מרקה את הבית לכבוד שבת ומצאה בגד ישן ועליו פפתורי כסף. היא מכרה את הכפתורים לצורך ובמעוות שקבלה קנתה את כל צרכי השבת ברוח גדול.

כשחזר רבי שבתי לביתו, וראה שלחן ערוך ונרות דולקים והבית מלא במיני מטעמים לכבוד שבת, הבין שאשתו לא עמדה בהבטחה, וכן בקשה נדבות מהשכנים. בתחלה עשה קדוש ונטל ידים, ורק לאחר ברכת המוציא שאל אותה לסבת הדבר, ואז השיבה לו כי קימה את ההבטחה, אבל פאשר נקתה את הבית מצאה את אותו בגד ישן, ומפפתורי

שנה נולד להם בן, הוא ניהו המגיד הקדוש רבי ישראל מקוֹוֹנִיץ ז"ע. (באר יעקב חיים)

"אשובה ארעה צאנף אשמר" (ל, לא)

לאחר שנסתלק היהודי הקדוש מפשיסחא ז"ע, ישבו התלמידים נבוכים, ולא ידעו את מי לשים עליהם לראש ולמנהיג. בתחלה רצו להשים עליהם פמנהיג את הרה"ק רבי אבלי מניישטאדט ז"ע, ואז, בהיותם יושבים, פתח הרה"ק רבי שכחה בונם מפשיסחא ז"ע ואמר:

מעשה ברועה אחד שגבר עליו עיפותו והוא נרדם. בחצות הלילה התעורר, וראה והנה הלבנה זורחת והאור צונן, ואף מים טובים לשתיה מנחים לפניו. הלך וספר את הצאן, וראה שלא חסר מקספר הצאן, והם עומדים ורועים בשדה ולוחכים את העשב הרענן. נשא הרועה את עיניו למרום ואמר: רבוננו של עולם, מה איש לך על כל תגמולך עלי? זאת אעשה עבורך; אם תתן לי את צאנך, אשמרם בחנם כהפרת הטוב. אם ימצא רועה שכזה, סים ואמר הרבי ר' בונם, הוא יהיה לנו לרב ולמנהיג.

משמעו התלמידים את הדברים הללו, נענו ואמרו: קרניא דאגרתא איהו להוי פרונקא. קרניו האגרת הוא יהיה השליח. הרבי ר' בונם יהיה לרבנו. אז נתרוםם מקומו הרה"ק רבי אבלי מניישטאדט ז"ע, מי שהיה רבו של היהודי הקדוש בחכמת הקבלה, נטל נטלה עם מים, ורחץ את ידיו של הרבי ר' בונם, בכף הושיב עליהם את הרבי ר' בונם, כרועה נאמן לישראל. (סיפורי חסידים)

הקסף ששונים הון רב עשתה את צרכי השבת. **רבי** שבתו שמח כל כך, עד שלאחר כל מנה שאכל לכבוד שבת יצא במקוה וברקוד, כך רקד שלש פעמים לכבוד השי"ת ולכבוד השבת. וכאשר רקד רבי שבתו למטה, הגיעה כל פמליא של מעלה להשתתף ברקודיו ושמחו עמו. באותה שעה, בשבת הבעש"ט הקדוש ז"ע בביתו במעוז'בוו שחק שלש פעמים, בשעה שרבי שבתו יצא במקוה.

במוצאי שבת שאל הרה"ק רבי וואלף קיצעס ז"ע את הבעש"ט הקדוש מדוע שחק ג' פעמים? והבעש"ט השיבו, כי עוד מעט יראה בעיניו טעמו של דבר. לאחר רגע צוה הבעש"ט הקדוש לרתם את העגלה, ונסע הבעש"ט הקדוש עם כל החבריא קדישא לעיר אפטא, לשם הגיעו בבקר יום א', ושם התאכסנו בבית פרנס החדש. אז צוה הבעש"ט לקרא לרבי שבתו ואשתו, וכאשר הגיעו בקש מקונו הבעש"ט לספר כל מה שארע בליל שבת.

בתחלה פחד רבי שבתו לספר, באומרו: לבטח עשיתי דבר לא טוב. אבל הבעש"ט האיץ בו לספר, באומרו לו כי מה שעשה פעל גדולות ונצורות בשמים. אז נאות רבי שבתו לספר את כל הספור מהחל ועד פלה. משסים, אמר לו הבעש"ט הקדוש: תדע לך, כי בשעה ששרת ורקדת בביתך, ירדה כל הפמליא של מעלה משמי מרום לשמח יחד עמך, ואז שאלו הבעש"ט: החפץ אתה בעשירות או בן זכר? נענו רבי שבתו וזוגתו ואמרו: "מה לנו עשירות באם אין לנו בן זכר. חפצים אנו בן זכר".

ברכם הבעש"ט הקדוש שיוכו לבן אשר יאיר את העולם, ויקראו שמו ישראל כשמו (של הבעש"ט), אבל יודיעוהו להבעש"ט, והוא יבוא לאפטא להיות סנדק בבית המילה. לאחר

במתרחקים על ידי קריאה או על ידי זריקת אבן. אבל אם כבשה אחת נפלת לבור עמוק, הרי שאז חייב הרועה לעשות את כל המאמצים, לרדת לבור ולעמול כדי לחלץ אותה. ואם נקעה רגלה, כי אז יביאה אפילו על כתפיו עד שיחזירה אליו... (ליקוטי אברהם)

”ויעקב רעה את צאן לבן הנותרת” (ל, לו)

בשבתו בסעודה שלישית, בעת רעוא דרעיון, היה הגה"ק רבי אברהם דוד זצוק"ל **אב"ד בוטשאטש**, בעל "דעת קדשים" שר בדבקות עצומה את כל הזמירות של סעודה שלישית, כאשר היושבים לצדו היו מסייעים לו. לאחר מכן היה מאריך בדברי תורה בקבלה ודרוש קושף שש שעות ויותר... עד שלפעמים היה מסיים סעודה שלישית עם אור הבקר של יום ראשון בשבת.

לאחר שהיה מסיים את הזמירות לסעודה שלישית, קודם שהתחיל בדרוש, היה שר שיר הידוע לבני משפחתו על פי המסורה והקבלה, שיר ללא מלים, אולם בדבקות עצומה ובהתפשטות הגשמיות. בנגון הזה היה רגיל להאריך לפעמים אפילו יותר מחצי שעה, וכאשר גמר לשיר את הנגון הזה היה פותח בדברי תורה.

אחד מתושבי בוטשאטש שהיה פעם קודם הימים הנוראים ברוקיה להגל מסחרו. בהגיע ראש השנה החליט שלא לשוב לעירו אלא נסע לרוז'ין לעשות את הימים הנוראים במחיצת הרה"ק רבי ישראל מרוז'ין ז"ע. ביום הפורים, בהיות הרה"ק מרוז'ין מתגחד עם קונו, שמע אותו יהודי לפתע פיצד הרבי שר לעצמו את הנגון הנ"ל אותו שר הגאון מבוטשאטש בסעודה שלישית.

סיעה של חסידים, מחסידיו של הרה"ק בעל "צמח צדק" מליובאוויטש ז"ע ישבו בבית המדרש, וחרזו על מאמר ששמעו מפי רבם. לפתע הגיע המשמש, וקרא לאחד מבני החבורה במצות הרבי. הלה קם והלך עם המשמש אל הרבי, ומאז לא ראוהו במשך תקופה. בשובו ספר, כי הרבי הורה לו ללכת למחוז פלוני, לכפר פלוני, להתניצב לפני הפריץ, בעל האחזה שנודע כפריץ רשע ושנא ישראל, ולומר לו בזה הלשון: "הרבי אמר, שהגיעה העת לשוב בתשובה". החסיד עשה כמצוה עליו, ושב לביתו.

התענינו החסידים אודות אותו פריץ ושמעו כי הוא נעלם מאחזתו. יהודי המחוז שמחו ביותר על שנפטר ממותו רשע ומזימותיו. לא ארכו הימים וליובאוויטש הגיע עני לבוש קרעים ושערותיו מגודלות פרא. האיש לא דבר עם אף אדם, אלא התבודד בפנתו ועסק בצומותיו וסגופיו, ואף שקד על התורה ועבודת ה'. ליחיד סגלה נודע בסוד, כי זהו הפריץ האובד, יהודי שהמיר את דתו ורדף אחר אחיו. ועתה החזירו הרבי בתשובה.

מששמעו החסידים כן, התארגנה משלחת, שהתניצבה לפני הרבי וטענה: אם בכל הרבי להתזיר מומר בתשובה על ידי משפט אחד, מדוע צריכים אנו לשקד חדשים רבים כדי להתעלות מעט מעט? יעלה נא הרבי גם אותנו מן התהום אל הפסגה על ידי משפט אחד בלבד.

נענה הרבי ואמר: משל למה הדבר דומה. לרועה שמנהל את עדרו בבקעה. יש כבשים שמתרחקים מהעדר, עולים בהר או ירדים בבקעה. אם ירדף הרועה אחרי כל אחד, הרי שאז יאזלו כחותיו ולא יוכל להמשיך את עבודתו כסדרה. מה הוא עושה? הוא מכנס את הצאן בחלילו, וגוער

שְׁהִיָּה - כִּף הֵיָה: בְּהִיּוֹת רַבִּי יַעֲקֹב אַבִּיחֻצִירָא כִּבְּן עֶשְׂרִי, הֵיָתָה תְּקוּפַת בְּצֻרְתָּ בְּעִיר תְּאִפִּילְלַת, וְאִזּוּ הִרְגַּשׁ מַחְסוֹר חֲמוּר בְּתַבּוּאָה וּפְרוּת. בְּשָׁל כִּף הָיוּ הַיְהוּדִים נְתוּנִים בְּמִצּוּקָה גְדוֹלָה, עַד כִּי אָפִילוּ בְּבֵית מֶרְן רַבִּי מִסְּעוּד ז"ע אֲבִיו שֶׁל רַבִּי יַעֲקֹב, הָיוּ חֲסָרִים דְּבָרֵי מֵאֲכָל בְּסִיסִים.

הַיֵּלֶד הַצֵּעַ לְאִמּוֹ הִרְבְּנִית לְצִאת אֵל הַשּׁוּק וּלְנִסּוֹת לְהַשִּׁיג מַעֲט קָמַח, אוֹלָם הִרְבְּנִית לֹא הֶאֱמִינָה כִּי בְּיָמִים דְּחוֹקִים פְּאֵלוּ יְשִׁיג בְּנֵה הַיֵּלֶד קָמַח, מֵאַחַר וְכֵן תּוֹשְׁבֵי הָאָזוּר רִקְנּוּ אֶת מִדְּפֵי הַחֲנִיּוֹת מִכֶּל וְכֵל, וְרַבִּים מֵהֶם הָיוּ מוֹכְנִים לְשֵׁלֶם שְׂכָר מְפָקַע עֲבוּר מַעֲט אֲכָל, כִּף שֶׁלְבֶטַח לֹא נוֹתֵר אָפִילוּ לֹא קִמִּץ קָמַח בְּחֲנִיּוֹת.

אוֹלָם לְתַדְהַמְתָּהּ, חִזַּר הַיֵּלֶד אַחֲרֵי שְׁעָה קִלְה וְסִפּוֹר בְּפִיו: "בְּצִאתִי אֵל הַשּׁוּק פָּגַשְׁתִּי בְּאִישׁ כּוֹשֵׁי רְכוּב עַל חֲמוּר, וְשָׁקִי חֲטִים תְּלוּיִים עָלָיו. הַכּוֹשֵׁי הִלְזוּ פָּנָה אֵלַי בְּשִׂאלָה, הָאִם אֲנִי רוֹצֵה לְרַפֵּשׁ מַעֲט חֲטִים, וְכֹאשֶׁר עֲנִיתִי לוֹ בְּחִיּוּב הוּא לִנְהוֹת אוֹתִי עַד פֶּתַח הַבַּיִת, עַל מְנַת שְׂאֲבִיא לוֹ אֶת סְכוּם הַכֶּסֶף שְׂמַגִּיעַ לוֹ בְּתַמּוּנָה לְחֲטִים".

כַּעַת בְּקִשׁ הַיֵּלֶד מֵאִמּוֹ הִרְבְּנִית שְׂתַבִּיא לוֹ כֶּסֶף לְשֵׁלֶם לְכּוֹשֵׁי. אוֹלָם בְּצִאתָם הַחוּצָה, עַל מְנַת לְקַחַת אֶת הַחֲטִים מֵהַכּוֹשֵׁי וּלְשֵׁלֶם בְּעִבּוּרָם, מִצְּאוּ אֶת הַחֲמוּר קָשׁוּר בְּחֶצֶר בֵּיתָם, וְעָלְיוּ שָׁקִים עֲמוּסִים בְּאֲכָל רֶב, אִף אֶת הַכּוֹשֵׁי שֶׁהוֹבִיל אֶת הַחֲמוּר לֹא מִצְּאוּ, גַּם כֹּאשֶׁר חִפְּשׂוּ אַחֲרָיו בְּכָל דְּרֹךְ אֶפְשָׁרִית. אִזּוּ הַבְּנִינִי כֵּל בְּנֵי הַבַּיִת כִּי הֵיָה זֶה אֱלִיהוּ הַנְּבִיא זְכוּר לְטוֹב שֶׁנִּגְלָה אֵל הַיֵּלֶד הַמְּחַנֵּן, וְאִשֶׁר נִשְׁלַח לְבוֹא לְעוֹרְתָם, לְהַבִּיא אֲכָל לְכֻלְכֻל אֶת בֵּית מֶרְן רַבִּי מִסְּעוּד, בְּכַדִּי שְׂיוּכֵל לְהַמְשִׁיךְ בְּשִׁקְדָּתוֹ עַל מְדוּכַת הַתּוֹרָה וְעַבּוּדָתוֹ הַקְּדוּשָׁה בְּהַנְהִיגַת הָעִיר. (תּוֹלְדוֹתָיו שֶׁל אַבִּיר יַעֲקֹב)

הַיְהוּדִי הַתְּפִלָּא בְּיוֹתֵר בְּשׁוּמְעוֹ אֶת הַנְּגוּן. כִּיצַד הִגִּיעַ הַנְּגוּן מִבוֹטְשָׁאטְשׁ וְעַד רוֹז'וֹן, וְכִיצַד זֶה הִרְהִיק רַבִּי יִשְׂרָאֵל מְרוֹז'וֹן שֶׁר אוֹתוֹ בְּדַבְּקוֹת כֹּל כִּף עֲצוּמָה בְּיָמֵי הַכּוֹפְרוֹים. לְמַחֲרַת הַיּוֹם הִרְהִיב הָאִישׁ עוֹ וְשִׂאל אֶת הַרְבֵּי מְרוֹז'וֹן לְפִשֶׁר הַדְּבָר. עֲצַם אִזּוּ הִרְהִיק רַבִּי יִשְׂרָאֵל מְרוֹז'וֹן אֶת עֵינָיו וְאָמַר: "נוֹ, הָאִם דְּבַר זֶה הוּא חֲדוּשׁ אֲצִלְךָ? וְכִי מָה אַתָּה מַתְּפִלָּא? הֲלוֹא עִם הַנְּגוּן הֵיָה יַעֲקֹב אֲבִינוּ ע"ה רוֹעֵה אֶת צֹאנָנוּ..."

מִשְׁחִזֵּר אוֹתוֹ יְהוּדִי לְבוֹטְשָׁאטְשׁ, וְסִפֵּר אֶת הַדְּבָרִים לְהַגְהִיק רַבִּי אַבְרָהָם דּוֹד בְּעַל "דַּעַת קַדְשִׁים", נִשְׁתַּנּוּ פָּנָיו שֶׁל הַגְּאוּן לְרַגְעִים מִסְּפָר, וְלֵאחֲרַי מִכֵּן הִחֵל לְנַעֲנַע בְּרִאשׁוֹ וְאָמַר: "נוֹ, הָאִם זֶה חֲדוּשׁ? הֲרִי שְׂמֹנוּ הוּא ר' יִשְׂרָאֵל, וְיִשְׂרָאֵל הוּא יַעֲקֹב, נִשְׁמַת יַעֲקֹב אֲבִינוּ מַעֲיָן שׁוֹפְרִיָה דְאָדָם הִרְאִישׁוּנוּ..."

וְאִמְנָם, מְקַבֵּל גַּם אֲצֵל צְאֲצְאֵי הִרְהִיק רַבִּי מְרֻדְכֵי מִנְדְּבוּרְנָא ז"ע, שֶׁהוּא שְׂמַע אֶת הַנְּגוּן הֵיָה מִפִּי אִישׁ אֶחָד, שְׂשִׁמַּע אֶת הַנְּגוּן מִפִּי הִרְהִיק רַבִּי אַבְרָהָם יְהוֹשֻׁעַ הַעֲשֵׁל מֵאִפְסָטָא, בְּעַל "אוֹהֵב יִשְׂרָאֵל" ז"ע, שְׂאָמַר עַל עֲצוּמוֹ שֶׁהוּא זְכוּר אֶת הַנְּגוּן הֵיָה מֵאוֹתָהּ תְּקוּפָה בַּהּ הוּא הֵיָה אֶחָד מֵהַצֹּאן בְּעִדְרוֹ שֶׁל יַעֲקֹב אֲבִינוּ ע"ה. וְאוֹלָם, שָׁם שֶׁר יַעֲקֹב אֲבִינוּ ע"ה אֶת הַנְּגוּן הֵיָה בְּשׁוּנֵי מַעֲט. (דַּעַת קְדוּשִׁים - אִשִּׁיָה וְאוֹמֵרָה לֵה)

"וְיַעֲקֹב הִלֵּךְ לְדַרְכּוֹ וַיִּפְגְּעוּ בוֹ מִלְאֲכֵי אֱלֹקִים" (לב, ב)

בְּיִלְדוֹתוֹ הַמְּכֹפְלָאָה, עָלָה הָאִדְמוּר הִרְהִיק רַבִּי יַעֲקֹב אַבִּיחֻצִירָא ז"ע, מֶרְן "אַבִּיר יַעֲקֹב" וְנִתְעַלָּה בְּמַעֲלוֹת שֶׁל תּוֹרָה וְעַבּוּדַת הַשֵּׁי"ת, עַד שֶׁזָּכָה לְגִלּוֹי שֶׁל אֱלִיהוּ, וּמַעֲשֵׂה

הרה"ק רבי דובער (שניאורסון) זי"ע

אדמו"ר האמציני מליובאוויטש
יומא דהילולא - ט' כסלו

המאה העשרים נדפסו בהוצאת קה"ת, מכתבי יד שולו ומכתבי יד מעתיקים, סדרה של 19 כרכים בשם "מאמרי אדמו"ר האמציני". בנוסף נדפסו אגרותיו ששודרו.

ספריו הנוספים היו: 'תורת חיים' על התורה. 'פסקי דינים', באורים לשלחן ערוך וירח דעה וזבן העזר. 'אמרי בינה', באור על מצוות קריאת שמע ותפילין. 'שער היחוד', באור על סדר השתלשלות האור האלקי. 'שער האמונה', באור על מצוות האמונה ומצוות חג הפסח. 'תורת חיים', מאמרי חסידות על ספר גראשית ושמות, חלקים מבססים על מאמרי אביו. 'עטרת ראש', דרשות לזמנים נוראים. 'עיון תפלה', על התפלה. 'שערי אורה', דרושים לחנוכה ופורים. 'שערי תשובה', על התשובה. 'דרן חיים', המשך לספרו שערי תשובה. 'קונטרס ההתפעלות', פרטי אופני ההתפעלות במח וזבן ומחשבה. 'פירוש המלות', באור חסידי על התפלה. 'באורי הזר', באורים על חלקים מהזר ע"פ חסידות ששמע מאביו אדמו"ר הגון. 'מאמרי אדמו"ר האמציני', על התורה ומועדים ועוד, כ-20 כרכים. 'סדור עם דא"ח', באורי חסידות לסדור הרב. 'אגרות קדש אדמו"ר האמציני', בהוצאת קה"ת, ברוקלין תשע"ב.

זאצאיו:

שני בנים וחתם בנות הותרו אחריו האדמו"ר האמציני. בנו הראשון, הרב רבי מנחם נחום זצוק"ל (נולד בשנת תקמ"ט) מניעו"ן. חתן הרב רבי זלמן ריבלין, וגזוג שני חתן גיסו הרה"ק רבי יעקב ישראל מטשערקס זי"ע. בנו השני, הרב רבי ברוך שמואל זצוק"ל חתן דודו הרב הקדוש רבי חיים אברהם זצוק"ל (בנו של הרה"ק בעל 'התניא').

בנותיו היו: שנה, אשת הרב אהרן אלכסנדרוב משקלוב. ביילא, אשת הרב קהתיאל זלמן (וולס) (בן הרב יוסף שלום בנים חתן רבי לוי יצחק מברדיטשוב). תיה מושקא, אשת בן דוד רבי מנחם מגדל, אשר לזמנים היה ממלא מקום אביו ויהו אדמו"ר הקצח צדק זי"ע מליובאוויטש. דבורה לאה, אשת רבי יעקב ישראל טברסקי מטשערקס. ברכה, אשת הרב רבי יונה מז'טומיר, ובתו הצעירה הרבנית מנוחה רחל ע"ה, אשת הרב יעקב (מלי) סלונים זצ"ל מחברון.

עד היכן כחם של ציציות?

פעם שלח רבנו הגון נ"ע (בעל 'התניא') את בנו (האדמו"ר האמציני) כדי לבצע שליחות מקימת, אלא שהאדמו"ר האמציני לא הצליח בשליחותו. הוא חזר לאביו בעל התניא לספר לו זאת, ומצא את אביו קודם תפילת שחרית. כששילחו ממשלת על כתפו והוא

רבי דובער, "אדמו"ר האמציני" (באדיש: דער מיטעלער רבי), נולד לאביו הרה"ק רבי שניאור זלמן מלאדי זי"ע, בעל 'התניא', ביום ט' בכסלו תקל"ד.

עוד בחיי אביו, בשנים תק"נ - תקנ"א, שמש רבי דובער כמדרשו ורחיני לצעירי החסידים. לאחר הסתלקות אביו בשנת תקע"ג, ביום כ"ד בטבת, נתמנה למלא מקומו בראש חסידות חב"ד, ובאותה שנה קבע דירתו בעירה ליובאוויטש שברוסיה. שנה לאחר מכן הקים ועד מיוחד לבניו ערי ישראל ברוסיה הלבנה אשר נהרסו בעת המלחמה. שנה לאחר מכן השתדל ופעל להפריש חלקי אדמה בפלך רוסון ויסד שם מושבות יהודים.

שנה לאחר מכן יסד הרבי האמציני ישוב חסידי חב"ד בחברון ורכש בעיר מבנה, המשמש היום בית נצטת הקרוי על שם בתו הרבנית מנוחה רחל סלונים ע"ה, אשר הגיעה לחברון ונחשבת לאם הישוב החב"די בחברון.

בשנת תקע"ה יסד 39 מושבות חקלאיות יהודיות בפרקעות שהעמידו לרשותו שלטונות רוסיה. ישובים אלו היו קמים כ-120 שנים והשמו על ידי הנאצים במלחמת העולם השנייה. ביום כ"ב בתשרי (שמחת תורה) תקפ"ו נאסר הרבי האמציני ונחקר בעקבות השלשנה, וביום ' בכסלו, אותה שנה שחרר לביתו. ואלם, בבית המשפט הוא זוכה רק שנה מאחר יותר, בי"א בכסלו תקפ"ז. יום זה נחשב אחד מחגי הגאולה של חסידות חב"ד.

הרבי האמציני נסתלק לאחר מחלה קשה ביום ה' ה'לתו 54- ביום ט' בכסלו תקפ"ח, בהיותו בעיר נייע"ן שבאוקראינה, ושם נטמן, ועל ציינו הקדוש הקם אהל, אשר משימש עד היום כפתל תלפיות לכל הבאים לשפך במקום צוקן שיח לחש תפלה לישועת הכלל והפרט.

חבוניו וספריו:

אדמו"ר האמציני כתב ספרי חסידות סדורים אשר עוסקים בגושים מגדורים; זאת בשונה מאדמו"ר חב"ד האחרים, שפרסו ספריהם התבססו על מאמרי חסידות שנגארו בעל-פה. בפסקת החב"דית נמסר שכל אחד מהספרים הללו נכתבו לסוג מסוים של חסידים, מלבד שני ספרים ('שערי אורה' ו'שער האמונה') אשר נועדו לכלל החסידים לשם הפך ולמוד של עקרי תורת החסידות.

לצד החבורים הללו כתב האדמו"ר האמציני ושימות ('הנחות') מהדרושים בתורת חב"ד שאמר אביו האדמו"ר הגון, כשנתמנה לאדמו"ר אמר דרושים שולו שהיו מבססים על דרושים של אביו, אך בתוספת הרבה באור. בנוסף להן כתב עשרה ספרים, שהם פנראה דרושים ערוכים שולו, שנדפסו בימי חייו. ספרים אחרים מדרושייו נדפסו סמוך לאחר פטירתו. משנות השמונים של

- יומא דהילולא -

הרה"ק רבי דובער (שניאורסון) ז"ע

אדמו"ר האמציני מליובאוויטש
יומא דהילולא - ט' כסלו

אביו. וכן, מאמרים משל אביו שהם בני מספר עמודים בוודים, מתבארים על ידי אדמו"ר האמציני על פני עשרות עמודים. במאמרים ובספרים שהוציא בסם למעשה את עבודת ההתבוננות כעבודה המרכזית של חסידי ליובאוויטש. מחסידיו גרש לעסק בעיניו השכלי ובורכו מעמיק על מנת לתפס ולהכניס את תורת האלקות המתארת בכתיבו; כפי שהוא כותב על עצמו בתחלת אחד מספריו (קונטרס התפעלות): "זוהו כל מגמתני מנעויר לכל אהיבי ומבקשי דברי אלקים חיים באמת, שיקבע בנפשם אור חיי עולם לתכלית המקוון שהוא ענין גלוי אלקות בנפשם."

בדוק את הציציות. משמש בעל התניא כי השליחות לא הצליחה, אמר לבנו האדמו"ר האמציני: "היודע אתה מהי טלית ומה הם ציציות? טלית וציציות הם ענין של אור המקיף, וכוונו של אור המקיף לבטל את כל החיצונים ולגרוש את כל המזיקים". פרגע בו ששמע אדמו"ר האמציני את הדברים הללו מפי אביו בעל התניא, חטף בנידיו את הציציות של אביו, נשקם בכל כחו, ומיד יצא חזרה כדי לבצע את השליחות. ואמנם בפעם הזאת הוא הצליח למעלה מדרך הטבע.

אשרי העם ידעי תרועה

"ואם לא תשמעו לי..." (ויקרא כו, ד)

באחת השנים, בראש השנה, לאחר שהגאון רבי חיים אברהם ז"ע, בנו של אדמו"ר הגאון, בעל התניא" מחב"ד סיים את סדר התקיעות ואת תפילת מוסף, יצא מבית מדרשו, וישם את פעמיו ללכת לבית מדרשו של אחינו, האדמו"ר האמציני ז"ע, כדי לשמוע גם אצלו את תקיעות שופר.

הרה"ק בעל התניא ז"ע היה רגיל להיות "בעל קורא" בבית מדרשו. קרה פעם ובש"ק פרשת בחוקותי (בה קוראים את פרשת התוכחה) לא היה הרבי בעל התניא בביתו, ובשל כך אהד מן החסידים קרא בתורה במקומו של הרבי.

באותן שנים היה רבי חיים אברהם איש יקו, ידוע חלי וחלש. וינין שלל כך הטרם את עצמו, וההליכה עלתה לו בקושי רב, שאלו אחד ממקורביו: "הרי כבר תקעתם בשופר, ויברר קימתם את מצות היום, ואם כן מדוע אתם מטריחים את עצמכם כל כך?"

משגמרו את קריאת התוכחה מצאו את בנו, כ"ק האדמו"ר "האמציני" ז"ע במצב של עלפון עמוק. כששבה אליו רוחו אמר: "זו לי הפעם הראשונה שאני שומע קללות... קשאבא קורא בתורה אין שומעים כלל שיש בפרשת התוכחה קללות כל שנה..."

גלוי האלקות

נענה הרה"ק רבי אברהם חיים ז"ע"א ואמר: "הרי לא פתנב אשרי העם לתקיע תרועה, אלא פתנב אשרי העם ידעי תרועה, ואת הידיעה של התקיעות אדע רק באשר אשמע את תקיעותיו של הרבי..."

האדמו"ר האמציני המשיך ובסס את תורת חסידות חב"ד שאותה יסד אביו. יחודו של אדמו"ר האמציני היה בהרחבה והעמקת התורה, תוך התבססות על מאמרי החסידות של

להעלות נר תמיד - לזכר נשמת

י' כסליו

רבי פינחס מנחם אלעזר ב"ר בנימין אליעזר יוסטמן מפליץ (ב' שפתי צדיק)

יב' כסליו

רבי שלמה ב"ר יחיאל לוריא (המהרש"ל מלובלין)

רבי אברהם דב מאברוטש ב"ר דוד (ב' בית עין)

יג' כסליו

רבי דב בער מליאובה ב"ר ישראל מרוזין

רבי ישראל ב"ר שמואל אליהו טאוב ממזוז'יץ (ב' דברי ישראל)

רבי ישראל ב"ר דוד משה מצ'ורטקוב

רבי ברוך ב"ר יחיאל מיכל מהוורודנאק

ז' כסליו

רבי שלמה בנימין ב"ר יהודה לייב הלוי אשלג

ח' כסליו

רבי משה ב"ר יצחק המהרש"א (ב' מהדורא בתרא)

רבי אהרן ב"ר מרדכי מטשרנאבל

רבי פינחס דוד ב"ר שמואל הלוי הורביץ האדמו"ר הזקן מבוסטון

רבי דוד ב"ר שמואל בורנשטיין מסוכוטשוב

ט' כסליו

רבי דובער ב"ר שניאור זלמן האדמו"ר האמציני לבית ליובאוויטש חב"ד

רבי משה שפירא מסלאוויטא ב"ר פינחס מקוריץ

כל מצותיך אמונה יסודות האמונה בפרשה במשנת הבעש"ט

האדם צריך להאמין בעבודתו

אמונה זו שעל ידי הדעת ועסק התורה בדחילו ורחימו, יהיה מיתוק הדינים בטוב הגמור ויפול הרע למטה, אז היו האומות עולים תחלה ואחר כך יורדים. אך על ידי שאין לישראל האמונה הזאת באמת גמור, לכך אין קץ לגליות, כי אף אותן שעוסקין בדבורי התורה והתפלה, אין בהם בחינת סולם להאמין שיוכלו להעלות למעלה הדינים לשורשן. ועתה נבוא לביאור כוונת המדרש, שראה ארבע מלכיות של ארבע גליות סוד הדינים שעולין ויורדין, שעל ידי עסק העבודה עם הדעת בדחילו ורחימו יכולים להעלות הטוב שבהן ולהוריד ולהשפיל סיגי הרע אחר המיתוק. ואמר לו הקדוש ברוך הוא ליעקב 'מפני מה אינך עולה', פירוש שה' יתברך מלמדן לישראל שמה שראוין הן להתעלות ולירד ואינן נעשין כן, הוא כי ישראל הם מקטני אמונה, ועל ידי זה גם הדעת בגלות.

זה שאמר במדרש 'אלמלא האמנת ועלית' כי עיקר הסיבה לבא לזה, היא האמונה כאמור. 'עכשיו שלא האמנת' על ידי שאין להם לישראל האמונה הגמורה לזה, שאם היו עובדין כן בדעת שהוא בדחילו ורחימו, היו נמתקין כל הדינים והיה בא כל טוב לעולם, על כן היו משתעבדין בהן בארבע גליות. ומכל מקום 'כל הגוים אעשה כלה', כי סוף כל סוף צריך להיות כן שיתפשט הדעת והאמונה בישראל, עד שיהיו כלים כל האומות שהיו משעבדין לישראל, ויאבדו מעולם הזה ומעולם הבא על ידי המיתוק והתעלות הטוב שבתוך הדינים למעלה ונפילת הרע.

לאמונת הבורא יתברך תולדות רבות המסתעפות ממנה, ואחת מהן היא האמונה כי ה' יתברך העניק כח לכל יהודי לתקן את העולם בכח תורתו ותפילתו. אך, כאשר אין היהודי מאמין בכך, באומרו 'מה אני ומה חיי', הרי הוא מקטני אמונה, שכן הבורא יתברך נתן לנו את הכח הזה, ומאמין ביכולתנו להעלות את כל הבריאה, כי לכך נוצרנו. ואף אם נראה בעינינו כי אנו נמצאים במקום ירוד ומוצב ארצה, חובה עלינו להאמין בכוחנו ולזכור כי עסק התורה והמצוות מתוך יראת ה' ואהבתו, הם סולם שניתן לנו, ובאמצעותו באפשרותינו להגיע השמימה ולהביא לתקון העולם.

יסוד זה דרש הרה"ק ר' מנחם נחום מטשערנאביל זיע"א בספרו הבהיר 'מאור עינים' בפרשתנו: **וְהָיָה סֵלֶם מִצֵּב אֶרְצָה וְרָאִשׁוּ מִגֵּיעַ הַשְּׁמַיְמָה וְהָיָה מְלֶאכִי אֱלֹהִים עֲלִים וְיִרְדִּים בּו'** (כח ט). איתא במדרש שראה ארבע מלכויות של ארבע גליות בבל, מדי, יון ואדום, שעולים ויורדים. אמר לו הקדוש ברוך הוא, ואתה מדוע אינך עולה, אמר לו מתיירא אני שמא ארד גם אני כדרך שירדו הם. אמר לו הקדוש ברוך הוא, אילו האמנת בי ועלית, לא היו יכולין שום אומה ולשון לשלוט בך ובזרעך, עכשיו שלא האמנת בי יהיו אלו המלכויות משתעבדין בניך בגליות, ואף גם זאת לא תאמר שאעזבם בגלות, אלא 'בכל הגוים אעשה כלה ואותך לא אעשה כלה' (ראה ירמיה מז כח), ע"כ המדרש.

ונודע כי הגלות היא על ידי התלבשות הדינים מלמעלה באותן האומות שבאות להצר לישראל, ואם היה לישראל

השבת נועם הנשמות השבת בפרשה בכבשונה של חסידות

אכילת שבת מזככת את הגוף

עם עידוני הגוף. והנכון הוא, כי אדרבא כיון שמצוה עלינו לאכול בשבת, הופך המאכל עצמו לכלי של רוחניות המעדן את הגוף, משליט עליו את כוח הנשמה, ומשרה ברכה רוחנית וגשמית לכל ימות השבוע.

כבר הזכרנו בשבוע שעבר, כי על אף שהשבת היא זמן להתעלות רוחנית ולהתענג על ה', חובה רמיא עלן לענג אותה במאכל ובמשתה. אמנם, יש שאינם מבינים את מהותה של המצוה כי מה לו ליום של עילוי הנשמה

שהמלך פורץ גדר ואין מוחין בידו, כי הצדיקים מקיימין העולם. ולכן אין המיצרים עומדין בפניהם. ובאמת זה ניתן לכל איש ישראל. אך על ידי שפנימיות האדם מתלבש בגוף, מזה בא הגבולים. וכפי התפשטות כח הנשמה בגוף נאמר (דברים יב ט) 'כי ירחיב ה' את גבולך' כו'. ולכן נאמר 'האכלתיך' כמו שאמרו (ילקוט דה"א חמז תתעד) שהכל מוכן ואין לנו פה לאכול, לכן אכילת שבת מצוה, כי הוא מתקן הגוף ובה נלחלה בלי מצרים ככרכת 'ופרצת ימה וקדמה צפונה ונגבה'.

וכן ביאר הרה"ק מגור זיע"א בספרו הקדוש שפת אמת (ויצא תל"ו, תרמ"ה) את דברי חז"ל בנידון זה: 'וּפְרָצְתָּ יְמֵהּ וְקָדְמָהּ וְצַפְנָהּ וְנִגְבָּהּ' (כח יד), ומזה דרשו חז"ל (שבת ק"ח) על פסוק (ישעיה נח טז) 'והאכלתיך נחלת יעקב אביך' המענג שבת נותנין לו נחלה בלי מיצרים כיעקב, שנאמר בו 'ופרצת' וכו'. דאיתא (תגיגה יב) שם 'שדי' שאמר לעולמו די, שהיתה מתרחבת והולכת בלי שיעור, והצמצום היה עבור הרשעים שאינם כדאי להשתמש כמו שאמרו חז"ל (שם) שלכך גנז אור הראשון. נמצא, כל גבולי ארץ מתבטלין להצדיק, כמו שאמרו (ב"ק טו)

הלכה האם ניתן לברך ולאחל בלשון 'בשלום'?

אבל בכל הלשונות האחרים, שאינם אמורים בלשון הליכה, אלא 'בא בשלום', 'שוב בשלום' וכדומה - אין חשש ובעיה. אולם הפרישה תולה את ההבדל במהותה של הברכה. כשמברכים אדם שביאתו או שיבתו יהיו בשלום, וכפי שביקש יעקב אבינו שישוב בשלום אל בית אביו, אין הברכה עוסקת במה שיקרה אחרי שיבה זו, אלא מסתכמת בכך שהשיבה תהיה בשלום. במקרים כאלו אין מניעה מלהשתמש בניסוח 'בשלום', שמשמעותו היא שגם בשעת השיבה והביאה ימצא האדם שלום. אולם כשמברכים אדם בעת פרידה 'לך לשלום', הרי אין מתכוונים שרק ההליכה תהיה בשלום, שהרי ההליכה אינה המטרה אלא רק האמצעי להגיע ליעד ההליכה. המברך רוצה שמקבל הברכה ימצא שלום גם במטרה, במקום אליו יגיע, ולכן אין לו להשתמש בנוסח 'לך בשלום' העוסק בהליכה בלבד, אלא יאמר 'לך לשלום' כדי לכלול גם את היעד שאחרי ההליכה בברכת השלום. מקורות: ברכות סד. ומשנ"ב סי' קי"ז; רמב"ם ביכורים פ"ד הי"ז ודרך אמונה שם; פרישה או"ח סי' רל סק"ג.

בגמרא ובפוסקים נאמר, שהנפרד מחבירו לא יאמר לו 'לך בשלום' אלא 'לך לשלום', שהרי יתרו שאמר למשה 'לך לשלום' עלה והצליח, ודוד שאמר לאבשלום 'לך בשלום' הלך ונתלה. ורק המלוים את המת אומרים לו 'לך בשלום', שנאמר (בראשית טו טו) 'אתה תבוא אל אבותיך בשלום'. אולם במספר מקומות בגמרא אנו מוצאים ברכות הכוללות את המילה 'בשלום', כמו 'בא בשלום רבי ותלמידי', 'אם יבא בני בשלום', 'גמרת לצאת תבא בשלום', ועוד. יתרה מזו, לדעת הרמב"ם כשמביאי הביכורים היו מגיעים לירושלים וכל האמנים היו מקבלים את פניהם בברכה שזה נוסחה: 'אחינו אנשי מקום פלוני בואכם בשלום'. גם תפילתו של היוצא מן הכרך, לנוסח שמביא האליה רבה בשם כמה פוסקים, הוא: 'מודה אני לפניך שהוצאתני בשלום וכשם שהוצאתני בשלום כן תוליכנו בשלום ותסמכנו בשלום'. ולבסוף, גם בפרשת השבוע נוסח תפילתו של יעקב אבינו היה 'ושבתי בשלום אל בית אבי' (בראשית כח כא). למה השתמשו בנוסח 'בשלום' ולא אמרו 'לשלום' כמבואר בגמרא?

יש שלמדו מכך שהקפדה היא רק בלשון הליכה,

ספיר ויהלום

הארה חסידית לפרשת השבוע

שינת הצדיקים

כי כל המעכב הוא החומר העכור, ודוד המלך ע"ה בכח שמואל הנביא הפשיט החומר ורוחו הוא קבצן. והדברים מובנים ופשוטים ואין להאריך (שם הגדולים, מערכת גדולים, בערכו).

השינה כדי להעלות לאוצר המשומו את כל עבודת היום

בליל ה' תצא תרכ"ז סיפר הרה"ק רבי יצחק מנעשכ"ז זיע"א בשם רבינו אור שבעת הימים הבעל שם טוב זיע"א טעם לשינה, דאיתא בשם האר"י ז"ל בכתבים טעמים נשגבים לזה, שהוא בחינת מוחין דקטנותו כדי להעלות למוחין דגדלות, והבעל שם טוב זלה"ה אמר דרך משל, למלך שהיה לו בן יחיד יקר מאוד ושלח אותו למלחמה, וביקש ממנו שכל הבזיה והשלל שיבוא וישלול ישלח מעט מעט לביתו לאחדים, ושאל אותו הבן הלא יהיה יותר כבוד כשאביא הכל בפעם אחד, אמר האב אני חושש פן ח"ו יבא האויב ויתגבר וישיב ממך הכל לכן תציל לאחדים, והגמשל מובן, כיון שהנשמה מסגלת כל היום תורה ומצוות ומעשים טובים, יש לחוש פן יתגבר היצר וישודד הכל חס ושלום. ודברים אלו כפל הרה"ק מנעשכ"ז כמה פעמים וקילס אותם שבאמת יש לחוש לזה. לכן ניתנה השינה ועולה הנשמה וגוננת שם באוצר המשומו. וסיים שלכן קודם מתן תורה היו ישראל ישינים עד שבא הקדוש ברוך הוא בעצמו והקיצים כדאיתא במדרש, כי היה להם התעוררות והכנה גדולה למתן תורה, והיו חוששים שלא ינטל מהם חס ושלום, ולכן גזוהו בפקדון למעלה על ידי שינתם (זכרון טוב להרה"ק מנעשכ"ז ענייני מאלל שינה וחלום אות ה').

שינת המגיד ממזריטש חשובה יותר מאמירת שיר השירים שמרעיש העולמות

בהיות החברים ביחד במעזריטש היה מעשה, שפעם אחת בליל שבת קודש היו יושבים ביחד וחוזרים על דברי התורה שאמר המגיד זיע"א, והרה"ק רבי אהרן מקארלין זיע"א ישב בחדרו בפני עצמו ושפתיו היו מרחשין, פתאום שמעו קול דופק בדלת מהמשרת של הרה"ק זיע"א ואמר: היכן כאן הרב ר' אהרן. וכשמצאו אמר לו: הנה רבינו הרב המגיד ציהו שתפסיקו מלומר שיר השירים, כי בשיר השירים שלכם אתם מרעשים העולמות, ורבינו הקדוש אינו יכול לישון. והרה"ק רבי הלל מפאריטש זיע"א סיפר גם כן זאת ואמר: מהו נוכל להבין אפס קצוה מגדלת המגיד זיע"א, שהגם שהשיר השירים מהרה"ק ר' אהרן מקארלין היה מרעיש עולמות, עם כל זה השינה של הרב המגיד היתה יקרה יותר (דורש טוב' להרה"ק רבי נחום מרדכי מטשוטקוב זיע"א, י"ט כסלו מאמר ז').

כסף היכלו של משיח

פעם אחת היה הרה"ק רבי צבי הירש מזידיטשוב זיע"א אצל רבו בלובלין ביום טוב האחרון של חג שחל בו יום שמחת

גופו של אלישע הנביא התעלה למדרגה רוחנית על ידי שישן.

כספר מלכים (ב' ד ט) מסופר, שהשונמית אמרה על אלישע הנביא: 'הנה נא ידעתי כי איש אלהים קדוש הוא'. וכתב על זה בוזהר הקדוש (בשלא מד.): היא ידעה ולא אחרא, בגין דהיא מתקנת ערסיה בשעתא דשכיב בליליא ובשעתא דקאים בצפרא, והאי דקאמרי דשושיפא חוורא זריקת ליה בערסיה הכי הוה ובה ידעה, דארחא דעלמא כיון דקאים בר נש מערסיה סליק שושיפא דנאים בה ריחא מינוולא. והאי בשעתא דסלקת ההוא שושיפא מערסיה הוה סליק ריחין כריחין דגנתא דעדן, אמרה אי לאו דקדישא הוא וקדושה דמריה עליה לא סליק ריחא קדישא הכי. [-היא ידעה ולא אחר, כי היא היתה מסדרת מיטתו של אלישע לפני שכב לישון בלילה ובשעה שהיה קם בבוקר. וזה שאמרו שסדין לבן פרסה לו על מיטתו, ומזה ידעה. כי דרך העולם כיון שקם אדם ממיטתו אז מעלה סדינו שישן עליו ריח רע, ואילו כשהיתה מרימה את הסדין ממיטתו, היו עולים ממנו ריחות כריח גן עדן, אמרה, אם לא שהוא קדוש וקדושת אדוניו עליו, לא היה עולה ריח קדוש כן מסדינו].

וביאר הרה"ק ר' אברהם אזולאי זיע"א בספרו הבהיר 'אור החמה', כי דרך העולם היא שכאשר מסתלקת הנפש מהגוף עולה בו ריח רע, וכן הוא בשעת השינה כאשר הנשמה מסתלקת מן הגוף. אבל אלישע הנביא שכולו קודש השינה דווקא היא שגרמה לגופו להתעדין, כיון שבשנתו נקשרה נפשו בנפשיות הצדיקים בגן עדן, והנפש שהיתה קשורה בגופו ובגן עדן כאחד, הביאה תענוג רוחני לגופו וטיהרה אותו ביותר ולכן העלה ריחות טובים כריח גן עדן שנשארו הרשימו שלהם יום יום על מיטתו וסדינו.

ונודע מה שאמר הרה"ק רבי שלום מבעלזא זיע"א שהאריה של השונמית קדוש הוא, כי לא כך נתקדשה מטתו של אלישע משנתו, עד שמי שישן עליה לא חטא מעולם (בהיר בשחקים על הוזהר שם).

האריז"ל קיבל בשנתו רזין עילאין

רבינו מ"ה יצחק לוריא [-האריז"ל] שהיה ממשפחת מהרש"ל ז"ל. והיו בני תבורה כבוד שבחי הרב ז"ל, ואתיא מכללא דיום השבת היה ישן, ואחד מהחברים ראה להרב דרוחשי מרחשן שפחותה, ועמד שם לראות אם יבין איזה דבר. ונתעורר הרב ז"ל ואמר לו: שאי ליה מאריה, כי עתה קבלה נשמתית רזין עילאין שצריך כמה שנים לאמרו, ובעבור כבודו נתעוררתי. ואני הצעיר אז אמרתי להם: אין ספק כי כל היושבים כאן מאמינים בדברי רז"ל, והנה בילקוט שמואל (רמז קכט), על פסוק וילך דוד אל שמואל בניית (ראה שמואל א' י"ח), אמרו שבאותו לילה למד דוד מה שתלמיד ותיק אינו לומד במאה שנה, אם כן אפוא אין לתמהו על זה.

לזכר עולם יהיה צדיק

לזכר נשמת עמוד צלותהו ד ישראל כ"ק אדמו"ר הגה"ק רבי יוחנן סופר זצ"ל בן מורינו רבי משה גאב"ד ערלי נלב"ע י"ג אדר א' תשע"ו

ספיר ויהלום

הארה חסידית לפרשת השבוע

עמו ובאמצע הדרך כל השמש ופנה יום וימש חושך נכנסו כולם לאספניא שהיתה באם הדרך, ובחרו עבור הרבי חדר מיוחד כמות לאיש כמוהו. וכאשר בא הרה"ק הרבי רבי אלימלך לחדרו ביקש שיציעו לו את המטה להניח מחולשא דאורחא והלך לישון, וישן כך בהמשך איזה שעות. והיה זה לפלא בעיני התלמידים שהאיש הנבחר מתוך העדה למלאות מקום המגיד הקדוש זיע"א יאריך בשינה כמה שעות. גם היה להם לחרפה שזה יהיה הרבי שלהם. והתחילו להתחרט. אך לעורר אותם משנתו לא הרהיבו עוז בנפשם, כי איך שיהיה הלא בחרו אותו לרבי עליהם, ומי יאמר לו מה תעשה. לכן הלכו לא אחיו הרה"ק רבי זושא מאניפולי זיע"א לבקשו שהוא יעורר אותו, כי הוא אחיו ורגיל עמו מעודו, ואם הוא יעורר אותו לא יהיה זה נגד כבודו כלל. והלך הרבי רבי זושא ועמד אצל החדר ששם ישן אחיו הרבי רבי אלימלך והניח את ידו על המזווה שבפתח החדר הזה. ותיכף כאשר רק הניח הרבי רבי זושא את ידו על המזווה נתעורר מיד הרבי רבי אלימלך משנתו. והיה דבר זה פלא גדול בעיני כל התלמידים ושאלו את הרבי רבי זושא שיגיד להם פשר דבר היקיצה מן השינה באופן זה.

השיב להם הרבי רבי זושא: **הנה וודאי ידוע לכם ששם הוי"ה צריך להיות תמיד נגד עיני האדם, כמו שאמר הכתוב 'שויית' ה' לנגדי תמיד', אבל יוקשה איך יוכל האדם לישון, כיון שבעת שינה אין אפשרושה השם יתברך מצוייר לנגד עיניו, אך על מה מניח המזווה ולקום מהמזווה בבית, שכיון שהמזווה בבית ושם כתוב השם הוי"ה הוי כאלו עומד השם הוי"ה בכל הבית והרי הוא נגד האדם. אמנם כאשר הנחתי את ידי על המזווה וכסיתי אותה בידי, שוב לא היה יכול עוד לישון מחמת חסרון צורת שם הוי"ה שאינו לנגד עיניו בעת ההוא, לכן היה מוכרח שיתעורר תיכף משנתו וממטתו, כדי שיקיים הכתוב 'שויית' ה' לנגדי תמיד' לציר צורת השם הוי"ה לנגד עיניו. וכששמעו התלמידים דיבור זה הודו לה' שנתן בדתם לבחור רבי כזה, וכי הוא באמת ראוי והגון לאותה איצטלא למלאות מקום הרב המגיד'** (בוצינא קדישא' עמוד כג אות ב).

סיפר הגה"צ רבי יעקב יצחק ניימאן זצ"ל ממנטריאול, שכאשר היה בחור צעיר שמע מהבחורים המבוגרים שאם מניח את היד על גבי המזווה שבדלת החדר שבו ישן הרה"ק ה'ויגד יעקב' מפאפא זיע"א, מיד הוא מתעורר. וכך הוא המשיך וסיפר: פעם אחת נחפזתי לנסוע והרה"ק מפאפא היה ישן בחדר הספרים. הדלת היתה ממוכית והתאפשר לראות מה נעשה בתוך החדר. ילדות היתה בי ושמתי ידי על המזווה, ונתעורר הרה"ק זיע"א. נפרדתי לשלום אך הרה"ק גער על בחיבה באמרו: **תעשה מצוות אחרות ואל תהדר את מצווה זאת לעורר את רבך משנתו** (אגורה באהל' עמוד קל).

בערוב ימיו של הרה"ק ה'דבר חיים' מנדבורנא זיע"א נאלץ לעסוק ברפואות עקב רגליו החולניות, וכך נסע אחת לשבוע למרחץ של זיעה שהיה מיטיב עמו. באחת הפעמים,

תורה. בערב שבת היה הרה"ק עיף מאוד מעבודת הקודש של הושענא רבה וההקפות של שני ימי החג ורצה לנוח מעט למען החליף כח לכבוד יום השבת, ועל כן התפלל מנחה מבעוד יום ושכב על מטתו לשעה קטנה. אבל תקפתו שינה ארוכה ובינתיים נתקדש שבת. בא הרבי מלובלין לבית מדרשו לתפלת קבלת שבת ובראותו כי אין הרה"ק מזידיטטוב נמצא בביהמ"ד שאל עליו. הלכו לבית מלוננו ומצאוהו ישן. הודיעו זאת לרבו ושאלו אותו: אם להקיצו משנתו. אמר להם הצדיק: חס ושלום, הוא ישן שינה טובה, אל תקיצו אותו (בלשון קדשו: 'ער שלאפט גוט, לאזט איהם שלאפען'). עברה תפילת ליל שבת והגיע זמן הסעודה. קודם הקידוש שאל שוב רבו עליו וכשהגדו לו שיעדנו ישן, הזהיר שוב בלשון ההוא: הוא ישן שינה טובה אל תקיצו אותו! בשעת הסעודה הניח רבו בשבילו שיריים מכל מאכל ומאכל. וכששאל שוב עליו בפנים השלישית, פקעה סבלנותו של חסיד אחד והלך לבית מלוננו ופתח את דלת חדרו שלא בזהירות, ומתוך פתיחה גסה זו הקיץ רבנו משנתו. קם ורוחץ ידיו ונתעטף בטלית לכבוד השבת ועמד להתפלל. רץ חסיד זה והודיע לרבי מלובלין, שכבר הקיץ הרה"ק. אמר לו הצדיק: חוטא (קרי: שוטה) אחד יאבד טובה הרבה! ר' הירשלי טפס ועלה בשנתו מן העולם ועד העולם וכבר עמדו רגליו על סף היכלו של משיח ידו אוחזת בכפות המנועול לפתוח הדלת ולכנס אל ההיכל פנימה, והנה באת פחו כמניח ומבבלת יצועו, הקיצותו משנתו והפסקת את כניסתו, הסכלת עשו (צבי לצדיק' עמוד כא).

דבקותם בשינה על ידי המזווה

בביתו של האי סבא קדישא, הרה"ק רבי פנחס מקאריץ זיע"א נתגדל הרה"ק רבי ברוך ממזיבוב' זיע"א. שם באוסטרהא מקום ישיבת נשא אשה, את הרבנית הצדקת סימא חיסיא בת הרב החסיד הגביר ר' טוביה קצקש זצ"ל, והיה מבאי ביתו של הרה"ק רבי פנחס זיע"א שהחשיבו מאד. פעם אחת כשהיה הרה"ק רבי ברוך ממזיבוב' זיע"א שוכב וישן בחדרו של הרה"ק רבי פנחס זיע"א עם מיתתו, אמר הרה"ק רבי פנחס לאנשי ביתו: **התייצבו סביב מטתו של רבי ברוך ואראה לכם דבר חידוש. המה עמדו סביב המיטה והוא ניגש אל המזווה וכיסה אותה בידי. מיד התחיל הרבי רבי ברוך להתנועע כמקיי שנתו, וכאשר הסיר רבי פנחס ידו מעל המזווה שוב ישן במנוחה. כך עשה פעמים אחדות. והעיר אותה הרה"ק רבי פנחס על קדושתו של הרבי רבי ברוך שגם בשנתו אינו מניח רגע אחת מדבקות ה' (בוצינא דנהורא השלם' עמוד 9).**

"אחר שגגנו ארון הקודש, רבינו המגיד הגדול ממעזריטש מו"ה דוב בער זצלהלה, התאספו תלמידיו הקדושים יחד לקבל עליהם רב שימלא מקומו של המגיד זיע"א. והתחילו לחקור ולדרוש אם לא נמצא ביניהם איש כזה שיהיה ראוי לקבל המשורה על שכמו. והסכימו לקבל עליהם לרב את הרה"ק הרבי רבי אלימלך מליז'ענסק זיע"א. והיה בנסעם יחד

ספיר ויהלום

הארה חסידית לפרשת השבוע

ערבה לי עד היום, אף שהיה דרכי לעמוד קודם אור היום, וידעתי שנתבטלה הגזירה (שם ח"ב שער הספורים אות לה).

הרה"ק מצאנו פעל שנה טובה בשנתו

כתב ב'שפתי אשר' (עמוד קסח. אות שב): ודכרינא מגודל מעלת שינה של צדיקים, שלפני הרבה שנים זכיתי שהייתי על יום הקדוש אצל הרה"ק מסטראפקוב זיע"א. וביום הכפורים קודם קריאת התורה הניח עצמו לישן על שעה חדא, שהיה אז זקן למעלה משמונים, מגודל העייפות, והניחוהו לישן שתי שעות, ואחר כך הקיצוהו כמו שצוהו שיעשו כן. וביום שאחר יום הקדוש זכיתי להיות אצל הגאון האדיר רשכבה"ג האב"ד ראדאמישלא, שהיה דרם גם כן בקאשוי, ושאל לאחד שהיה שם גם כן מאותן שהיו ביום הקדוש אצל הרה"ק הנ"ל סדר היום, וסיפרו לו אודות השינה. ואמר, שלא היו צריכים להקיצו, דהצדיקים פועלים בשינתם וכו', ועובדא היה אצל הרה"ק מצאנו זיע"א שהיה ישן קודם קריאת התורה בראש השנה, ואח"כ בא לבית המדרש אחר צהרים מאוחר והתפללו חיש מהר תקיעת שופר ומוסף בשעה מאוחרת, ואחר כך אמר, שזה מכבר לא פעלנו שנה טובה כזו. זה תורף דבריו. והנה מזה נראה גודל מעלת השינה של צדיקים.

הוא סוד המשמר האמיתי

כתב הרה"ק ה'עטרת צב' זיע"א (פרשת תרומה): כתיב (נחמיה ד טז) 'והלילה למשמר', אמנם שינת הצדיקים בהעלאת מים נוקבין במסירת נפשם לה' כנועד, ומוסרים גופם ונפשם לה' בכללות הנפש לא ישוער כי אם לאוהבי אמתת העבודה, והוא סוד המשמר האמיתי אחר שמוסרים גופם לאשר אין לדבר.

כביה בשעת השינה

פעם היה הרה"ק רבי מרדכי מטשערנאביל זיע"א אצל בן אחותו הרה"ק רבי ישראל מרוזין זיע"א, וראה איך שנוול דמעות מעיני בניו של הרה"ק ינער באמצע השינה. אמר רבי מרדכי, זה יכול להיות רק אצל נכדי אחותי שיבכו באמצע השינה (אוצר ישראל' להרצ"ר ר' ישראל רוזנוצ'ניג זצ"ל מערכת ר' ישראל מרוזין אות יח).

כל שכן ממייתתם שנקראו חיים

והגיד הרה"ק ה'דברי יואל' מסאטמאר זיע"א (פרשת חיי (רה): צדיקים אמיתיים, גם בעת שינתם, עבודת הקדוש עליהם. ועובדים ה' גם בעת ההוא ומתקנים תיקונים נפלאים, ואף גם אז נקראו חיים, דאפילו במיתתם נקראו חיים ומכל שכן בחייהם בעת שינתם, שהיא רק אחד מששים במיתת אצל כל אדם, ודאי שאצלם נחשב לחיים נצחיים וממנין שנותיהם. אולם לאו כל מוחא סביל דא ואין מדה זו נוהגת בסתם בני אדם.

אחר שב מן המרחץ בצהרי היום, היה חלש ותשוש והוא פנה לחדרו לנוח מעט על הספה, בבקשו מבנו ששהה לצידו שיראה להקיצו לקראת תפילת מנחה. השעה הייתה מאוחרת למדי ואחר זמן לא רב נאלצו להיכנס אל החדר ולעוררו לקראת המנחה כמצוותו. לפתע פנה ואמר בנו זיע"א ששהה כל העת בבית מחוץ לחדר אביו ואמר: מסתמא ידוע לכם המעשה מהרבי רבי אלימלך זיע"א שהיה ישן על משכבו וביקשו להקיצו, הניח אחיו הרבי רבי זושא את ידו על המזווה ותיכף הקיץ משנתו. הוא נתן טעם לדבר שכיון שאחיו הקדוש דבוק כל העת בדביקות עולם בבורא ב"ה לזה כאשר הסתירו מפניו את המזווה הקדושה הפריע הדבר לדביקותו ומכך התעורר. הבה אפוא נעשה אף אנו כן ותראו כי תיכף יקיץ אבא מארי מתנומתו. וכן עשה, נכנס אפוא אל החדר, פנה לעבר פתח הסוכה הקבועה בה והניח את ידו על המזווה שבה, והחווה בלחש לעומד לצדו להניח אף הוא את ידו על המזווה האחרת הקבועה בפתח החדר עצמו. וכרגע כמימרא זינק ה'דבר חיים' ממשכבו כמי שנשכו נחש והתנשא כארי לתפילת מנחה (נדברה נא' גליון קצד).

וכן סיפר אחד מבניו של הרה"ק מ'תולדות אהרן' זיע"א שבעת שהיה ישן אירע כמה פעמים שכאשר אחד הניח ידיו על המזווה מיד נתעורר הרה"ק משנתו, כי על ידי הסתרת המזווה הפריעו לו את דביקותו בהש"ת (זכור לאברהם' עמוד עט).

צדיקים מבטלים דינים בשנתם

ומצאנו בדברי הרה"ק רבי פינחס מקארץ זיע"א שכה גדלה מעלת שינת הצדיקים להמתיק הדין מישראל עד שהופרע משנתו על מנת שלא יוכל לבטל גזירה, וכה מתאמרא בשמו: השינה מבטלת דינים כמו שאמרו (סנהדרין צה). בת דינא בטל דינא [-כיון שלן הדין בטל הדין], ורמז לזה (תהלים קכז ב) 'אוכלי לחם העצבים כן יתן לידיו שינה', רצה לומר כשהיה לו עצבות מאיזה דבר, אז יישן, והרבה דיבר הרב מזה. ומו"ר הרב רבי רפאל ז"ל [הרה"ק מבערשד' זיע"א] כמה פעמים עסק בזה כשהיה מקום צער ודוחק מאד כגון חולה מסוכן היה ממחר לשכב לישון ופעל בזה ישועה (אמרי פינחס' ה"א שער תורת אדם אות יח).

ואמר, שינה ממתיק הדינים, וסיפר מעצמו מעשה על זה (שם סי' יז). וגופא דעובדא בעת שהיתה גזירת שמד וכליה על ישראל שבאותו הדור שנהרגו אז אלפים ורובבות: ואמר, ידעתי שאם הייתי יכול לישון גם כן היה נתבטל, כי שינה המתקת דינים על דרך 'בת דינא בטל דינא', וזה שכתוב בחזקיה (איכ"ר ד טו): 'עמד חזקיה ואמר, אני אני ב' כח לא להרוג ולא לרדוף ולא לומר שירה, אלא אני ישן על מטתי, ואתה עושה. אמר לו הקדוש ברוך הוא אני עושה שנאמר (מלכים ב' יט לה), 'ויהי בלילה ההוא ויצא מלאך ה' ויך במתנה אשור' וגו'. ולא יכולת לישון [מימי הסליחות] עד אחר יום כפור וכו', ואחר כך במוצאי יום כפור רק טעמתי מאכל, שכבתי וישנתי ושנתי

ספיר ויהלום

הארה חסידית לפרשת השבוע

מתוקה שנת העובד

את ה' יתברך. וכאשר בא אל המקום ההוא וישכב ויחלום וגו', אז ראה יעקב אבינו ע"ה אשר בשינה גם כן יכולת לעבוד את ה' יתברך. וזהו ויקץ יעקב משנתו ויאמר אכן יש ה' במקום הזה, פירוש, רואה אנכי היום שיש ה' גם כן בשינה ויכולים לעבוד את עבודת הקודש בשינה, ואנכי לא ידעתי, פירוש, מזה לא ידעתי עד הנה. והבן.

* * *

מעלת השינה רק כאשר קדם לה מיעוט שינה

הרה"ק ר' יעקב יוסף מספינקא זיע"א, ביאר את הנלמד מחלום יעקב ושנתו בסגנון אחר, והקדים לכך מעשה: הרה"ק הרבי רבי שמואל שמעלקא מניקלשבורג זיע"א היה מסגף עצמו בשינה והיה יושב ועוסק בתורה ובעבודת השי"ת יומם ולילה עד שנחלש גופו מאוד. הרופאים ציווהו שישכב לנוח מעט בכל לילה כדי שבריאותו לא תזוק, אך הרה"ק מניקלשבורג לא שת לו לכך והמשיך בדרכו הקדושה. בני הבית שחששו מאוד לשלומם, נסעו אל הרה"ק הרבי רבי אלימלך מליזענסק זיע"א, ותינו צערם בפניו, כי שניהם היו תלמידיו של הרה"ק המגיד ממעזריטש זיע"א, ואולי יש בכוחו של הרבי רבי אלימלך להשפיע עליו שיפסיק לסגף גופו מפני הסכנה. ואכן, ביום מן הימים הגיע הרבי רבי אלימלך יחד עם תלמידיו לבקר את הרבי ר' שמעלקא, והוא שמח מאוד לקראתם וערך סעודה גדולה, וישבו שני הצדיקים להסב בסעודה. בתוך הסעודה, מוג הרבי רבי אלימלך לרבי רבי שמעלקא כוס מלא יין ישן נושן והשקהו, מתוך כך שקע רבי נתאספו כל החבראי קדישא לתפילת שחרית ובתוכם שני הצדיקים, ונתלהב הרבי רבי שמעלקא מאוד בתפילה, עד כדי כך דבעת שאמרו שירת הים הגביה את מעילו מפני המים, דהיה נראה לו כאילו הוא חוצה באותו שעה את הים. לעת ערב ערך הרבי רבי אלימלך סעודה באכסנייתו, והזמין את הרבי רבי שמעלקא ובתוך הסעודה ביקש הרבי רבי אלימלך גם הפעם למוזג כוס יין לרבי רבי שמעלקא, אך הרבי רבי שמעלקא סרב לשתות באומרו 'זה מועיל רק פעם אחת'. [כלומר שפעם אחת הצליח הרבי רבי אלימלך להשקותו שיישן, כי לא ידע ערך היין, ועתה שידע היא לא תצלח]. שאלו הרבי רבי אלימלך, וכי מה הפסיד בשתיה של אתמול, הלא למחרת היתה התפילה בגודל התלהבות. השיב הרבי רבי שמעלקא, דלאחר שלא הניח ראשו ימים רבים ובליילה אחד ישן, לאחר לילה זה זכה להתרוממות גדולה בתפילה. אך אם יניח ראשו כל לילה, לא יוכל לעשות שום יחודים בתפילה.

וזוה נראה לפרש, שהתורה מעידה על יעקב אבינו וישכב במקום ההוא' שרק בליילה ההוא שכב, לאחר י"ד שנים בבית מדרשו של שם ועבר שלא שכב אלא עסק בתורה, ואחרי י"ד שנים בלא שינה, לכך זכה לחלום חלום שכולו מראות אלקים דברים רמים ונשגבים וגילויי שכינה. מה שאין כן אדם המניח עצמו לישון בכל לילה, בלי הנחה של לימוד תורה ועבודת ה' במיעוט שינה, לא זוכה שיבואו אליו בחלום כאלו מראות נשגבים. (שיח יעקב יוסף ויצא ד"ה ויחלום).

מעלת השינה של עובדי ה' כבר למדנו ממה שכתב הט"ז (אבן העזר ס"ה כה סק"א): 'שוא לכם משכימי קום מאחרי שבת אכלי לחם העצבים כן יתן לידידו שינה' (תהלים קכ"ב). דהיינו, יש תלמידי חכמים מנודדן שינה מעיניהם ועוסקים בתורה הרבה, ויש תלמידי חכמים שישינים הרבה, כדי שיהיה להם כח החזק וזריזות לב לעסוק בתורה, ובאמת יכול ללמוד בשעה אחת מה שזה מצטער ועוסק בשני שעות, ובודאי שניהם יש להם שכר בשוה. על כך אמר 'שוא לכם', דהיינו **בחנם לכם שאתם מצטערים ומשכימים בבוקר ומאחרי שבת בלילה וממעטים שנתם, זה בחנם כי 'כן יתן ה' לידידו שינה'** דהיינו מי שישן הרבה כדי שיחזק מוחו בתורה, נותן לו הקדוש ברוך הוא חלקו בתורה כמו אותו שממעט בשינה ומצטער עצמו כי הכל הולך אחר המחשבה וכו' כן נראה לעניות דעתי נכון.

וכתב הרה"ק ר' בנימין מזאלויץ זיע"א: על זה אמר שלמה המלך בחכמתו (קהלת ה' א'): 'מתוקה שנת העובד אם מעט ואם הרבה, היינו העובד את ה' באמונה, כשהוא מתייגע בעבודת ה' יתברך וחש בעצמו חולשה ומוכרח לישון כדי להחליף כח, שנתו זו מתוקה היא לפניו יתברך, אם מעט ואם הרבה, בין אם ישן מעט ובין אם צריך לישון הרבה, כי שכרו בעולם הוא על שנתו נחשב לו כאילו למד, כי שנתו בעצמה היא עבודתו ברוך הוא כדי להחזיק המוחין (משאת בנימין על קהלת).

* * *

הצדיק הוא בעל הבית על שנתו

בביתו של הרה"ק רבי הלל מפאריטש זיע"א היה באמצע החדר וילון, ובחצי הבית ישבו התלמידים ולמדו ועסקו בחסידות, ומאחורי הוילון היתה מיטתו של רבי הלל. פעם הסיב עצמו רבי הלל לישון קצת, וכשבאו התלמידים אמר אחד מהתלמידים שלא יעשו רעש כי רבי הלל ישן, ושעמו רבי הלל מה שאמר יצא אליהם ואמר, 'וואס הייסט ער שלאפט, ער איז עפעס א באלעבאס אויף מיר, ווען איך הייסט עם שלאפן שלאפט ער, איך הייסט עם אויפשטיין שטייט ער אויף. [-מה זה הוא ישן, האם הגוף בעל הבית עלי, כשאני מצוה לו לישון הוא ישן, כשאני מצוה לו לקום הוא קם] [אוצר ישראל' מערכת ר' הלל מפאריטש אות ד].

* * *

וילן שם

בפרשת השבוע, פרשת ויצא, נאמר (בראשית כ"א-ב):
וַיִּפְגַּע בְּמִקְוֵה וַיִּלָּן שָׁם כִּי בָּא הַשֶּׁמֶשׁ וַיִּקַּח מֵאֲבָנֵי הַמִּקְוֵה וַיִּשֶׂם מְרֻאֲשָׁתוֹ וַיִּשְׁכַּב בְּמִקְוֵה הַהוּא. וַיִּחְלֶם וַהֲנֵה סֹלֶם מֵצֶבֶד אֲרֻצָּה וְרֹאשׁוֹ מִגֵּיעַ הַשָּׁמַיְמָה וַהֲנֵה מִלְאָכֵי אֱלֹהִים עֹלִים וַיֵּרְדִים בּוֹ.

והגיד הרה"ק מאפסא זיע"א בספר 'אוהב ישראל' (לקיטום חדשים): יש לומר כי אותן י"ד שנים שהיה נטמן בבית המדרש של שם ועבר לא שכב יעקב, רק היה לומד ועבד את ה' יתברך בלמודו, אבל בשינה לא היה יודע שאפשר לעבוד